

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ
ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

Διπλωματική Εργασία

**Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΣΤΗΝ ΑΠΟΤΡΟΠΗ
ΤΗΣ ΧΕΙΡΑΓΩΓΗΣ ΤΩΝ ΚΕΡΔΩΝ**

του/της

ΝΟΥΣΚΑ ΜΑΡΙΑ

Επιβλέπων Καθηγητής: Λαδάς Ανέστης

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος στην
Εφαρμοσμένη Λογιστική και Ελεγκτική

Θεσσαλονίκη 2017

Αφιερώνεται στον «μικρό» μου ανιψιό Πέτρο,

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με την εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας για την ολοκλήρωση του μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών στην «Εφαρμοσμένη Λογιστική και Ελεγκτική», θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον Επίκουρο Καθηγητή του τμήματος Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής του Πανεπιστημίου Μακεδονίας κ. Λαδά Ανέστη, για την καθοδήγηση και την άριστη υποστήριξη κατά την διάρκεια της συγγραφής της συγκεκριμένης εργασίας.

Επιπλέον, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους διδάσκοντες του μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών για τις γνώσεις που μου μετέδωσαν στα δύο χρόνια των μεταπτυχιακών μου σπουδών, καθώς και τις κυρίες στην γραμματεία του τμήματος μας, Γιαννάκη Φωτεινή και Χιώτη Ιωάννα για τη υποστήριξη και το άριστο κλίμα επικοινωνίας.

Τέλος, ένα μεγάλο ευχαριστώ στην οικογένεια μου και την καλύτερη μου φίλη Κική, που ήταν πάντα δίπλα μου και με στήριξαν ηθικά.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το σύγχρονο επιχειρηματικό περιβάλλον στο οποίο δραστηριοποιούνται οι επιχειρήσεις χαρακτηρίζεται από διαρκείς αλλαγές σε κάθε επίπεδο της επιχειρηματικής δραστηριότητας, με τα ανώτερα στελέχη καθώς και τους υπαλλήλους να λειτουργούν υπό πίεση ώστε πετύχουν υψηλότερα κέρδη. Το αποτέλεσμα είναι η εμφάνιση των προκλήσεων και κινδύνων στους οποίους οι διοικήσεις και οι εργαζόμενοι καλούνται να ανταπεξέλθουν. Αναπόφευκτα στο περιβάλλον, έκανε την εμφάνιση του το φαινόμενο της λογιστικής απάτης.

Στο πλαίσιο αυτό, η ελεγκτική και ο εσωτερικός έλεγχος αποκτά σημαντική συμβολή για την πρόληψη και αντιμετώπιση των κινδύνων, ενώ ταυτόχρονα προσθέτει αξία στην επιχείρηση και συμβάλλει στην επίτευξη των επιχειρηματικών σκοπών.

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι να εξετασθεί σε θεωρητικό επίπεδο η έννοια και η σημασία του εσωτερικού ελέγχου, ώστε να γίνουν κατανοητές οι λειτουργίες του και να αναδειχθεί η ανάγκη υιοθέτησής τους. Συγκεκριμένα παρουσιάζονται αναλυτικά οι ελεγκτικές διαδικασίες του εσωτερικού ελέγχου οι οποίες πρέπει να πραγματοποιούνται σύμφωνα με τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα και βάση του Κώδικα Δεοντολογίας. Ακόμη, στόχος είναι η μελέτη διαφόρων χαρακτηριστικών και πτυχών του εσωτερικού ελέγχου και η επίδραση τους στην ποιότητα και αποτελεσματικότητα του ελεγκτικού έργου, καθώς και σε ζητήματα με άμεση εξάρτηση, όπως της παραποίησης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων και της χειραγώγησης των λογιστικών κερδών.

Με αφορμή τα μεγάλα εταιρικά οικονομικά σκάνδαλα που διαδραματίστηκαν στις τελευταίες δεκαετίες στις ΗΠΑ, (Enron, WorldCom, Xerox κα) περαιτέρω σκοπός είναι η παρουσίαση των χαρακτηριστικών της λογιστικής απάτης και της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων, οι επιπτώσεις του φαινομένου καθώς και οι τρόποι αντιμετώπισης του με την βοήθεια του εσωτερικού ελέγχου.

Λέξεις – Κλειδιά: εσωτερικός έλεγχος, σύστημα εσωτερικού ελέγχου, λογιστική απάτη, παραποίηση οικονομικών καταστάσεων, εταιρικά σκάνδαλα

ABSTRACT

The modern business environment is characterized by constant changes at every level of business, with senior executives as well as employees working under pressure to achieve higher profits. The result is the emergence of challenges and risks, to which administrations and workers are called upon to cope. As a result of the above mentioned, is the phenomenon of accounting fraud that has been appeared.

At this point, audit and internal control makes a significant contribution to risk prevention and management, while adding value to the business and helping to achieve business goals.

The purpose of this paper is to examine the concept and the importance of internal control on a theoretical level in order to understand its functions and to highlight the need of adopting them. To be more specific, the audit procedures of internal audit, which are to be performed according to the International Accounting Standards and the Code of Professional Ethics, are presented in detail. The objective is to study various features and aspects of internal control and their impact on the quality and effectiveness of audit work, as well as on issues that directly related to them, such as the falsification of financial statements and the manipulation of accounting profits.

On the occasion of the corporate financial scandals that have taken place in the USA (Enron, WorldCom, Xerox and others), the aim is to present the characteristics of accounting fraud and falsification of the financial statements, the effects of the phenomenon and how to handle them with the contribution of internal control.

Keywords: internal control, internal control system, accounting fraud, financial misrepresentation, earnings management, corporate scandals

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
1.1 Εισαγωγικές Παρατηρήσεις	1
1.2 Σκοπός της Εργασίας.....	2
1.3 Ερευνητικά Ερωτήματα.....	2
1.4 Δομή της Εργασίας.....	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	4
ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ.....	4
2.1 Εισαγωγή.....	4
2.2 Έννοιες του εσωτερικού ελέγχου	6
2.3 Έρευνες και άρθρα σχετικά με την απάτη.....	8
2.4 Συμπεράσματα.....	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	13
ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	13
3.1 Εισαγωγή.....	13
3.2 Η ιστορία και η ανάπτυξη της Ελεγκτικής.....	13
3.3 Επισκόπηση της Σύγχρονης Ελεγκτικής	15
Έννοια και ορισμός της Ελεγκτικής.....	15
Αντικείμενο της Ελεγκτικής.....	16
Το υποκείμενο του ελέγχου.....	17
3.4 Διακρίσεις Ελεγκτικής και Ελέγχων	18
Οι διακρίσεις της Ελεγκτικής.....	18
Διακρίσεις των ελέγχων -Κατηγορίες Ελεγκτών	19
3.5 Ο Εσωτερικός Έλεγχος και το σύστημα του Εσωτερικού Ελέγχου	21
Η σπουδαιότητα η αναγκαιότητα και τα χαρακτηριστικά του εσωτερικού ελέγχου.....	21
Σκοπός του εσωτερικού ελέγχου	23
Τα είδη του ελέγχου	24
3.6 Κώδικας Δεοντολογίας Εσωτερικού Ελέγχου.....	25
3.7 Συστατικά Στοιχεία για την αποτελεσματικότητα του Εσωτερικού Ελέγχου	27
3.8 Ελεγκτικές Διαδικασίες.....	29
Σχεδιασμός και προγραμματισμός του εσωτερικού ελέγχου	29
Διενέργεια και βήματα εσωτερικού ελέγχου.....	30
3.9 Δικλίδες Ασφαλείας Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου	33

3.10 Φύλλα Εργασίας Εσωτερικού Ελέγχου.....	35
3.11 Συμπεράσματα.....	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.....	38
ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΑΠΑΤΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ	38
4.1 Εισαγωγή.....	38
4.2.Χαρακτηριστικά και οριοθέτηση της Λογιστικής απάτης.....	38
4.3 Κατηγορίες της απάτης.....	39
4.4 Λόγοι διάπραξης της απάτης.....	40
Το τρίγωνο της απάτης.....	41
4.5 Κίνητρα και παράγοντες ενθάρρυνσης της απάτης.....	42
4.6 Παραποίηση οικονομικών καταστάσεων	43
Τρόποι επηρεασμού των οικονομικών καταστάσεων	44
4.7 Πρακτικές τεχνικές παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων	45
Λογιστική Κάθαρση	45
Τεχνικές παραποίησης και Λογιστικά Τεχνάσματα	46
Αποθέματα.....	46
Λογιστική Απογραφή	47
Πρόωρη εγγραφή πωλήσεων.....	48
Μεγάλη Ισολογισμού.....	48
Άυλα στοιχεία ενεργητικού και κεφαλαιοποίηση εξόδων.....	49
Διαστρέβλωση πραγματικών εξόδων	49
Λογιστικές Πρακτικές Εταιριών Διαδικτύου	50
4.8 Ανίχνευση της απάτης των οικονομικών καταστάσεων.....	50
Ανίχνευση και διεύρυνση της απάτης	51
4.9 Μέθοδοι αντιμετώπισης της απάτης και της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων	52
4.10 Πρόληψη της απάτης των οικονομικών καταστάσεων	54
4.11 Συμπεράσματα.....	55
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	56
ΕΤΑΙΡΙΚΑ ΣΚΑΝΔΑΛΑ.....	56
5.1 Εισαγωγή.....	56
5.2 Το Σκάνδαλο της Enron	56
Ιστορικό πλαίσιο.	57
Η Ελεγκτική εταιρία Andersen στην υπόθεση της Enron	59
Λογιστικοί χειρισμοί της Enron	61
Οι επιπτώσεις του σκανδάλου	62

5.3 Το Σκάνδαλο της WorldCom	64
Ιστορικό πλαίσιο	64
Η ελεγκτική εταιρία Arthur Andersen	66
Λογιστικοί χειρισμοί της WorldCom.	66
5.4 Το Σκάνδαλο της Xerox	67
Λογιστικοί χειρισμοί της Xerox	67
5.5 Συμπεράσματα.....	69
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6	70
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	70
ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ.....	70
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	74

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Σήμερα, οι διοικήσεις των επιχειρήσεων είναι αδύνατον να έχουν την άμεση και προσωπική επίβλεψη των εργαζομένων τους, να διασφαλίζουν την προστασία των περιουσιακών τους στοιχείων, την εκπλήρωση των υποχρεώσεων τους που απορρέουν από το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας τους καθώς και την εφαρμογή των αποφάσεων και των μέτρων που οι ίδιες λαμβάνουν για την ανάπτυξη της επιχείρησης. Όλα τα παραπάνω καθιστούν επιτακτική την ανάγκη θέσπισης μέτρων και διαδικασιών με τις οποίες διασφαλίζεται η εύρυθμη και αποδοτική λειτουργία της επιχείρησης. Το σύνολο αυτών των μέτρων, των μηχανισμών και των διαδικασιών συνθέτουν με την βοήθεια της λογιστικής, τον εσωτερικό έλεγχο της επιχείρησης.

Ο εσωτερικός έλεγχος επηρεάζει την φύση και την έκταση του ελεγκτικού έργου περισσότερο από οποιοδήποτε άλλον παράγοντα. Μπορεί να παρομοιασθεί με το νευρικό σύστημα του ανθρώπου καθώς εκτείνεται σε όλα τα σημεία του οργανισμού της επιχείρησης και είναι ειδικά σχεδιασμένος για να υπηρετεί τις ανάγκες της. Με τον όρο εσωτερικό έλεγχο δεν νοούνται μόνο τα μέτρα που λαμβάνονται από μια επιχείρηση για να προληφθούν τυχόν καταχρήσεις των στελεχών της αλλά και το καθολικό εκείνο σύστημα που έχει σαν βασικό σκοπό την διασφάλιση της αποτελεσματικής και αποδοτικής λειτουργίας της επιχείρησης.¹

Τα πρόσωπα που είναι επιφορτισμένα με την διενέργεια όλων των παραπάνω είναι οι εσωτερικοί ελεγκτές. Πρόκειται για στελέχη της ίδιας της επιχείρησης που μέσα από τον έλεγχο και την επιθεώρηση των διαδικασιών, προσφέρουν πολύτιμες πληροφορίες στη διοίκηση για την λήψη αποφάσεων που θα διασφαλίσουν την καλύτερη λειτουργία της επιχείρησης.²

¹ Καζαντζής, (2006), σελ.247

² Νεγκάκης και Ταχυνάκης, (2013), σελ.100

1.2 Σκοπός της Εργασίας

Σκοπός της εργασίας είναι να παρουσιαστεί η έννοια και η σημασία του Εσωτερικού Ελέγχου, τα χαρακτηριστικά, ο σκοπός και οι λειτουργίες που παρέχει στην επιχείρηση. Ακόμα, να αναλυθούν οι ελεγκτικές διαδικασίες που πραγματοποιούνται και τα συστατικά στοιχεία για την ορθή εφαρμογή του στην πορεία μιας επιχείρησης. Επίσης, σκοπός είναι να παρουσιαστεί ότι η ορθή εφαρμογή του εσωτερικού ελέγχου οδηγεί στην αποτροπή της απάτης και παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων. Τέλος, να αναλυθούν τέτοια παραδείγματα απάτης που πραγματοποιήθηκαν τις τελευταίες δεκαετίες στην Ευρώπη και τις ΗΠΑ.

1.3 Ερευνητικά Ερωτήματα

Στο σημείο αυτό αναφέρονται τα δύο ερευνητικά ερωτήματα που θα εξεταστούν στην παρούσα εργασία. Το πρώτο ερώτημα αφορά στο ποια είναι τα χαρακτηριστικά του εσωτερικού ελέγχου που τον καθιστούν σημαντικό και αναγκαίο για την λειτουργία του ελέγχου μιας επιχείρησης. Με την παράθεση ορισμών, των ειδών καθώς και των ελεγκτικών διαδικασιών που πραγματοποιεί ένας εσωτερικός ελεγκτής είναι εφικτό να αποσαφηνιστεί η έννοια του εσωτερικού ελέγχου και να προσδιοριστεί η αναγκαιότητα και η σημασία του.

Το δεύτερο διερευνητικό ερώτημα αφορά την θετική επίδραση του εσωτερικού ελέγχου για την αποτροπή της χειραγώγησης των κερδών. Με αφορμή τα μεγάλα οικονομικά σκάνδαλα που πραγματοποιήθηκαν τις τελευταίες δεκαετίες στις ΗΠΑ και την Ευρώπη, όπως το σκάνδαλο της Enron, της Worldcom, της Xerox και άλλων περιπτώσεων, θα διερευνηθεί η σημασία της απάτης και η αλληλεπίδραση του εσωτερικού ελέγχου στην ανίχνευση της απάτης των οικονομικών καταστάσεων. Πιο συγκριμένα ο σκοπός είναι να παρουσιαστεί η έννοια της απάτης και να προσδιοριστεί η αναγκαιότητα και η σημασία του εσωτερικού ελέγχου.

1.4 Δομή της Εργασίας

Για την ανάλυση του εσωτερικού ελέγχου και την συνεισφορά του στην αποτροπή της χειραγώγησης των κερδών, η εργασία θα ολοκληρωθεί σε 6 Κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται εισαγωγή για τον εσωτερικό έλεγχο και τον σκοπό που δημιουργήθηκε ο θεσμός του. Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται η βιβλιογραφική επισκόπηση του Εσωτερικού Ελέγχου από αναφορές στην διεθνή βιβλιογραφία για τα χαρακτηριστικά του. Στο τρίτο κεφάλαιο θα παρουσιαστεί το Θεσμικό Πλαίσιο της Ελεγκτικής Επιστήμης και θα γίνει πλήρης ανάλυση του εσωτερικού ελέγχου. Στο τέταρτο κεφάλαιο αναλύεται ο ορισμός της λογιστικής απάτης και της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων και ο ρόλος του εσωτερικού ελέγχου στην ανίχνευση και την αποτροπή της. Στο πέμπτο κεφάλαιο γίνεται μελέτη περιπτώσεων απάτης της Enron, της Worldcom και της Xerox. Στο έκτο κεφάλαιο παρατίθενται τα συμπεράσματα της εργασίας και τέλος η βιβλιογραφία που χρησιμοποιήθηκε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

2.1 Εισαγωγή

Η ελεγκτική είναι από τους σημαντικότερους κλάδους της λογιστικής επιστήμης. Έχει ως αντικείμενο την πρόληψη, αποκάλυψη ή καταστολή εκούσιων ή ακούσιων λογιστικών λαθών και οικονομικών ατασθαλιών και την διασφάλιση της αξιοπιστίας των οικονομικών καταστάσεων, της πιστοληπτικής ικανότητας καθώς και της ισχύουσας νομοθεσίας.

Η ανάγκη της αγοράς για διαφάνεια δημιούργησε την ανάγκη της σύνταξης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων με έμφαση στα ποιοτικά τους χαρακτηριστικά. Η αξιοπιστία των χρηματοοικονομικών καταστάσεων ολοκληρώνεται με την ορθή τήρηση των γενικά παραδεκτών λογιστικών αρχών, κανόνων και παραδοχών.

Η εύλογη διασφάλιση της αξιοπιστίας επιτυγχάνεται μέσα από την ελεγκτική διαδικασία. Ο ελεγκτής είναι το πρόσωπο (φυσικό ή νομικό) που διενεργεί τον έλεγχο. Απαιτείται να διαθέτει γνώσεις, εμπειρία και επαγγελματική επάρκεια ώστε να κατανοήσει και να εφαρμόσει τα κατάλληλα κριτήρια ελέγχου και να εξασκήσει τις ελεγκτικές του ικανότητες ως προς την συλλογή ικανοποιητικών ελεγκτικών στοιχείων που θα τεκμηριώσουν τα συμπεράσματα του και θα καταλήγουν σε μια σαφή και πλήρη έκθεση ελέγχου. Οι ενέργειες που ακολουθεί ο ελεγκτής κατά την άσκηση των ελεγκτικών του καθηκόντων προσδιορίζονται από τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου (ΔΠΕ) και τον Κώδικα Δεοντολογίας, ο οποίος εγγυάται την αντικειμενικότητα και την ανεξαρτησία του. Οι νόμιμοι ελεγκτές ή τα ελεγκτικά γραφεία θα πρέπει να είναι ανεξάρτητοι από την ελεγχόμενη εταιρία αλλά και ως προς τρίτους χρήστες των χρηματοοικονομικών καταστάσεων (Νεγκάκης και Ταχυνάκης, 2013).

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζεται μια ανασκόπηση συγγραφικών έργων και επιστημονικών άρθρων ώστε να συμβάλλουν στην καλύτερη κατανόηση της σημασίας του ελέγχου και του εσωτερικού ελεγκτή για την πρόληψη και αντιμετώπιση της οικονομικής απάτης και της χειραγώγησης των κερδών.

2.2 Έννοιες του εσωτερικού ελέγχου

Σύμφωνα με την μελέτη της βιβλιογραφίας, ο εσωτερικός έλεγχος δίνει τη δυνατότητα, να εντοπιστούν εσωτερικές ελλείψεις και λοιπές αδυναμίες, καθώς παρέχει πληροφορίες. Επίσης είναι αυτός θα δώσει λύσεις και κατευθυντήριες γραμμές για βελτίωση των διαδικασιών αποτρέποντας περιστατικά απάτης.

Η ελεγκτική και ο εσωτερικός έλεγχος αντιμετωπίζονται και να είναι από τη φύση τους, εργαλεία για την ίδια την ύπαρξη και τη συνέχιση της δραστηριότητας της επιχείρησης. Συγκεκριμένα, μέσω του εσωτερικού ελέγχου, καθίσταται εφικτός ο έγκαιρος εντοπισμός μιας απάτης, ενώ ταυτόχρονα γίνεται αποτελεσματικότερη διαχείριση του κινδύνου, γεγονός που αποδεικνύει πως η ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου έχει μεγάλη σημασία προσφέροντας ουσιαστικά οφέλη σε κάθε επιχείρηση (Νεγκάκης και Ταχυνάκης, 2013).

Ο Τσακλάγκανος (2015), αναφέρθηκε σε μια συνολική σύγχρονη τοποθέτηση της ελεγκτικής, ως προς τα στάδια της διαδικασίας ελέγχου και παρουσίασε την λειτουργία των φύλλων εργασίας όπου αναπτύσσεται ο τρόπος που γίνεται ο έλεγχος βάσει προγράμματος σε διάφορα οικονομικά μεγέθη, όπως τα αποθέματα, χρεόγραφα, υποχρεώσεις, πάγια περιουσιακά στοιχεία κλπ.

Σύμφωνα με το Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών ο Εσωτερικός Έλεγχος είναι μια ανεξάρτητη, αντικειμενική, δασκαλίστικη και συμβουλευτική δραστηριότητα, σχεδιασμένη να προσθέτει αξία και να βελτιώνει τις λειτουργίες ενός οργανισμού. Βοηθάει τον οργανισμό να επιτύχει τους σκοπούς του, υιοθετώντας μια συστηματική, επαγγελματική προσέγγιση στην αξιολόγηση και βελτίωση της αποτελεσματικότητας των διαδικασιών διαχείρισης κινδύνων καθώς και των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου.

Ο Κάντζος (2001) στο Αγγλοελληνικό λεξικό Λογιστικής, αναφέρει ότι ο εσωτερικός έλεγχος είναι το σύστημα μέσω του οποίου η διοίκηση μιας επιχείρησης επιδιώκει τον έλεγχο της λειτουργίας της επιχείρησης σύμφωνα με τις προδιαγραφές και την πολιτικής της.

Οι Χρυσοβιτσιώτης και Σταυρακοπούλου (2011) ορίζουν τους εσωτερικούς ελέγχους ως τις μεθόδους και τα μέτρα εποπτείας για την πιστή εφαρμογή των αποφάσεων και της πολιτικής της διοικήσεως, τον έλεγχο της αξιοπιστίας των στοιχείων, τη διαφύλαξη της περιουσίας και την αποφυγή ατασθαλιών.

Ο Φίλος (2004) ορίζει το σύστημα του εσωτερικού ελέγχου ως το σύνολο των

μέτρων ελέγχου εκείνων που έχουν επινοηθεί και χρησιμοποιούνται σε μια επιχείρηση για να προωθήσουν, να κατευθύνουν, να περιορίσουν, να διοικήσουν και να ελέγξουν τις διάφορες δραστηριότητες αποβλέποντας στην ικανοποίηση των στόχων της επιχείρησης.

Ο Παπαστάθης (2003) παρουσιάζει μια ολοκληρωμένη άποψη πάνω στο σύγχρονο εσωτερικό έλεγχο επιδιώκοντας την κατανόηση του σκοπού, των αδυναμιών και των υποχρεώσεων του εσωτερικού ελεγκτή.

Σύμφωνα με τον Καζαντζή (2006), το σύστημα εσωτερικού ελέγχου μιας επιχείρησης είναι το επηρεαζόμενο από τη διοίκηση και το προσωπικό της σύστημα, το οποίο περιλαμβάνει την κατάλληλη οργάνωση των λειτουργιών της, την κατανομή αρμοδιοτήτων και ευθυνών, την χρηματοοικονομική και λογιστική της οργάνωση καθώς και όλα τα μέτρα και τις διαδικασίες που χρησιμοποιούνται με σκοπό την παροχή λογικής διασφάλισης.

Οι Sarens και Beelde (2006) σε άρθρο τους τόνισαν πως η λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου και η αποτελεσματικότητά του, ταυτίζεται με τις προσδοκίες της διοίκησης από τον εσωτερικό έλεγχο. Ακόμη, εστίασαν στο τι αλλάζει την λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου. Όλα τα παραπάνω, οδήγησαν σε συμφωνία με την γενική θεώρηση της ποιότητας ως τη διακύμανση μεταξύ των προσδοκιών για το αποτέλεσμα του έργου που παραδίδεται και της πραγματικής απόδοσης.

Οι Jayalakshmy και Seetharaman (2005) σε μελέτη τους το αναλύουν τις νέες προκλήσεις που έχουν να αντιμετωπίσουν τα τελευταία χρόνια μετά από μια σειρά σκανδάλων οι εσωτερικοί ελεγκτές για να διατηρήσουν την εμπιστοσύνη προς το πρόσωπό τους.

Ο Arnord (2009) αναφέρει ότι σύμφωνα με τα Διεθνή Πρότυπα Εσωτερικού Ελέγχου και τα Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης ο έλεγχος θα πρέπει να διεξάγεται στην αρχή της χρήσης αλλά και κατά τη διάρκεια της. Επίσης, πρέπει να είναι συνεχιζόμενη και να παίρνει τη μορφή εσωτερικής αξιολόγησης.

Οι Carolyn et al. (2010) μετά από ένα μεγάλο πείραμα πάνω σε διάφορους ελεγκτές είχαν ως σκοπό να εξετάσουν την αντιδράσεις αλλά και την ανεξαρτησία των εσωτερικών ελεγκτών όταν αυτοί έρχονται αντιμέτωποι με παραποίηση.

Επίσης, οι Coram et al. (2006) τονίζουν ότι ο εσωτερικός έλεγχος είναι απαραίτητος για την αποφυγή στην απάτης. Ακόμη γίνεται σύγκριση της αποτελεσματικότητας διάφορων προσεγγίσεων πάνω στον εσωτερικό έλεγχο ενάντια στο φαινόμενο της απάτης.

2.3 Έρευνες και άρθρα σχετικά με την απάτη

Τα εταιρικά σκάνδαλα που έχουν σημειωθεί τα τελευταία χρόνια στην διεθνή οικονομία, έχουν ωθήσει αρκετούς ερευνητές της χρηματοοικονομικής λογιστικής να ασχοληθούν με το θέμα της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων και της χειραγώγησης των κερδών γενικότερα.

Η χειραγώγηση των κερδών (Earnings Management) είναι ένας γενικός όρος που αποδίδεται σε λογιστικές αποφάσεις που επηρεάζουν τα αποτελέσματα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Η χρηματοοικονομική πληροφόρηση απαιτεί από τη Διοίκηση να προβαίνει σε εκτιμήσεις για τα μελλοντικά οφέλη και τις υποχρεώσεις. Η απαίτηση αυτή να γίνονται εκτιμήσεις, καθώς και η δυνατότητα επιλογής μεταξύ των διαφόρων λογιστικών διαδικασιών, παρέχει στη Διοίκηση τη δυνατότητα να επηρεάζει τα αποτελέσματα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Ωστόσο το θέμα αυτό έχει μικρό αριθμό ερευνητικών εργασιών.

Έρευνες έχουν υποδείξει τους περισσότερους παράγοντες για τους οποίους οι Διοικήσεις επιχειρούν να χειραγωγήσουν τα αποτελέσματα των χρηματοοικονομικών αναφορών:

- Αντίδραση στις πιέσεις των αγορών κεφαλαίου για περισσότερη ανάπτυξη.
- Επιθυμία να ανταποκριθούν ή να διαψεύσουν τις εκτιμήσεις ή προβλέψεις των αναλυτών.
- Κίνητρα για μεγιστοποίηση των αποζημιώσεων που σχετίζονται με τα αποτελέσματα των κερδών.
- Αποφυγή ενδεχόμενης χρεοκοπίας.
- Επηρεασμός των κανονικών αποτελεσμάτων.

Επίσης, ο Ποινικός Κώδικας στο Άρθρο 386 ορίζει για την απάτη «Όποιος με σκοπό να αποκομίσει ο ίδιος ή άλλος παράνομο περιουσιακό όφελος βλάπτει ξένη περιουσία πείθοντας κάποιον σε πράξη, παράλειψη ή ανοχή με την εν γνώσει παράσταση ψευδών γεγονότων σαν αληθινών ή την αθέμιτη απόκρυψη ή παρασιώπηση αληθινών γεγονότων τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών· και αν η ζημία που προξένησε είναι ιδιαίτερα μεγάλη, με φυλάκιση τουλάχιστον δύο ετών».

Σύμφωνα με το Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο 240 ως απάτη έχει οριστεί ως η εκ προθέσεως πράξη από ένα ή περισσότερα πρόσωπα της οικονομικής μονάδας ή από τη διοίκηση ή από εκείνους που είναι επιφορτισμένοι με την διακυβέρνηση, από εργαζόμενους ή από τρίτα μέρη, η οποία ενέχει παραπλάνηση για την απόκτηση ενός μη δίκαιου ή παράνομου πλεονεκτήματος (Λουμιώτης και Τζίφας, 2012).

Ένας άλλος ορισμός αναφέρει ότι η απάτη, ως νομική έννοια, ορίζεται ως το αδίκημα που συνίσταται στην παραπλάνηση κάποιου ατόμου με απατηλά μέσα, όπως για παράδειγμα την απόκρυψη, την παραποίηση αληθινών στοιχείων ή την εμφάνιση αναληθών στοιχείων ως αληθινών, με σκοπό το άμεσο ή έμμεσο όφελος του διαπράττοντος την απάτη (Νεγκάκης και Ταχυνάκης, 2013).

Σύμφωνα με τον Riahi-Belkaoui (2003) η απάτη είναι η εσκεμμένη εξαπάτηση ενός ατόμου, λέγοντας ψέματα και παραπλανώντας τον με σκοπό την απόκτηση ενός άδικου προσωπικού, κοινωνικού, πολιτικού ή οικονομικού πλεονεκτήματος σε βάρος του. Αναφέρει όπως «η απάτη έχει πολλούς ορισμούς- είναι ένα ανήθικο έγκλημα.».

Ο Copeland (1968) ορίζει την παραποίηση των αποτελεσμάτων, ως την προσπάθεια της διοίκησης να αυξήσει ή να μειώσει τα αποτελέσματα της επιχείρησης κατά βούληση.

Η Ένωση Πιστοποιημένων Εξεταστών Απάτης (ACFE) στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής την λογιστική απάτη την χαρακτηρίζει ως επαγγελματικά απάτη και κατάχρηση. Θεωρεί ότι η απάτη αυτή χρησιμοποιείται από κάποιον του επαγγέλματος όταν θέλει να πλουτίσει ατομικά και με γνώση του κάνει κακή χρήση αξιοποιώντας και τα περιουσιακά στοιχεία του εργοδότη (Νεγκάκης και Ταχυνάκης, 2013).

Ακόμη, στον εσωτερικό έλεγχο υποστηρίζουν πολλοί την εξίσωση που λέει ότι η απάτη είναι ίση με τα κίνητρα, τα μέσα και την ευκαιρία που βρίσκει κάποιος. Ένας εργαζόμενος ο οποίος έχει τις γνώσεις και την ευκαιρία μπορεί να παραποιήσει κάποια στοιχεία και να διαπράξει απάτη (Riahi-Belkaoui, 2003).

Οι Laitinen (1998) ταξινομούν τις μελέτες που βασίζονται σε ελεγκτικές αναφορές παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων σε τρεις κατηγορίες, α) στις μελέτες που χρησιμοποιούν τις ελεγκτικές αναφορές για να αναπτύξουν υποδείγματα πρόβλεψης της πτώχευσης (Keasy and Watson, 1987), β) στις μελέτες που χρησιμοποιούν τις ελεγκτικές αναφορές ως βάση για την δημιουργία υποδειγμάτων που θα προβλέπουν την γνώμη των ελεγκτών όπως αυτή για την βιωσιμότητα της ελεγχόμενης εταιρίας το επόμενο οικονομικό έτος γ) μελέτες που χρησιμοποιούν τις

αναφορές των ελεγκτών με στόχο την δημιουργία υποδειγμάτων που θα εξηγούν ή θα προβλέπουν τις παραπονημένες λογιστικές καταστάσεις όπως οι Spathis et al. (2005), οι Pasiouras et al. (2007), οι Gaganis et al. (2007) κλπ. (Γαγάνης και Ζοπουνίδης, 2008)

Οι Spathis et al. (2002) ήταν οι πρώτοι που χρησιμοποίησαν την πολυκριτήρια μεθοδολογία Utadis για την δημιουργία ενός υποδείγματος εντοπισμού και πρόβλεψης της παραποίησης λογιστικών καταστάσεων στην Ελλάδα. Συγκέντρωσαν ένα τυχαίο δείγμα 76 εισηγμένων εταιριών στο ΧΑΑ, από τις οποίες οι μισές συγκαταλέγονταν στις παραπονημένες και οι μισές στις μη παραπονημένες εταιρίες.

Οι Burgstahler et al. (2004) σε έρευνα ως προς παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων τονίζουν ότι η χειραγώγηση των κερδών εμφανίζεται κυρίως στις μη εισηγμένες εταιρίες καθώς και σε χώρες με μη ικανοποιητικά νομικά συστήματα και με μικρή επενδυτική προστασία. Στην έρευνα τους αναφέρουν ότι σε αντίθεση με τις Σκανδιναβικές χώρες η Γαλλία και η Γερμανία διαπράττουν συχνότερα χειραγώγηση κερδών.

Οι Healy και Wahlen (1990) σε επιστημονικό άρθρο τους αναλύουν την έννοια της χειραγώγησης κερδών και παρουσιάζουν τα αποτελέσματα που προκαλούνται από αυτή τη διαδικασία. Ειδικότερα, χρησιμοποιούν μια εμπειρική έρευνα και κατατάσσουν την χειραγώγηση των κερδών σε κατηγορίες ανάλογα με το βαθμό στον οποίο πραγματοποιούνται και την επίδραση που έχει στη κατανομή των πόρων στην οικονομία.

Οι Dechow et al. (1995) παρουσιάζουν ένα υπόδειγμα με στατιστικά εργαλεία βάση του οποίου επιτυγχάνεται σημαντικά η ανίχνευση έντονης χειραγώγησης των λογιστικών κερδών με στόχο τη παραπλάνηση των ενδιαφερομένων. Στο άρθρο τονίζεται ότι είναι απαραίτητο να υπάρξουν τρόποι ανίχνευσης φαινομένων που παίζουν καθοριστικό ρόλο στην χειραγώγηση των κερδών.

Ο Schipper (1989) αναφέρει ότι η χειραγώγηση των κερδών (EM) *είναι μια σκόπιμη μεσολάβηση στη διαδικασία κατάρτισης των οικονομικών καταστάσεων, με σκοπό η διοίκηση να εξασφάλισει προσωπικά οφέλη.*

Ο Levitt (1998) όρισε το EM σαν ένα σύνολο μεθόδων με τη βοήθεια των οποίων, οι οικονομικές καταστάσεις μιας επιχείρησης αντικατοπτρίζουν τις επιθυμίες της διοίκησης παρά την πραγματική οικονομική της επίδοση.

Οι Leuz et al. (2003) υποστήριξαν ότι η χειραγώγηση των κερδών μπορεί να επιφέρει διαφόρων ειδών ωφέλειες στην εταιρία που τη διαπράττει αλλά εξαπατήσει

σε σημαντικό βαθμό το επενδυτικό κοινό. Σε επιστημονικό άρθρο παρουσιάζονται τρόποι που θα προστατευθούν οι υποψήφιοι επενδυτές μέσω της σωστής πληροφόρησης από τις παράνομες ενέργειες της διοίκησης.

Ο Dye (1988), σε μια θεωρητική μελέτη, υποστηρίζει ότι η χειραγώγηση των κερδών εμφανίζεται όταν η διοίκηση προσπαθεί να εκμεταλλευθεί την ασυμμετρία πληροφόρησης με τους μετόχους. Σύμφωνα με την άποψη του, οι μέτοχοι έχουν συμφέρον όταν η αξία της επιχείρησης θεωρείται υψηλή από την αγορά.

Ο Duska (2005) αναφέρει τους τρόπους με τους οποίους οι ελεγκτικές εταιρίες συμμετείχαν στα μεγαλύτερα οικονομικά σκάνδαλα τον 21^ο αιώνα. Στο άρθρο του αναφέρει ότι ο ελεγκτής είναι υπεύθυνος για τη δημόσια χρήση των οικονομικών καταστάσεων και για τη πιστοποίησή τους. Το άρθρο αυτό συνδέεται με το παράδειγμα της ελεγκτικής εταιρίας Arthur Andersen η οποία δεν τήρησε τους κανονισμούς.

Όλα τα παραπάνω αποτέλεσαν το έναυσμα για την συγκεκριμένη διπλωματική εργασία. Με αφορμή λοιπόν αυτά, θα γίνει μια προσπάθεια ανάλυσης και παρουσίασης της συμβολής του εσωτερικού ελέγχου στον περιορισμό της λογιστικής απάτης και της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων.

2.4 Συμπεράσματα

Σύμφωνα με την επισκόπηση της βιβλιογραφίας αναδεικνύεται και επιβεβαιώνεται η ανάγκη υιοθέτησης διαδικασιών και συστημάτων εσωτερικού ελέγχου, ώστε να διασφαλίζεται η ορθή λειτουργία των επιχειρήσεων και η επίτευξη των αντικειμενικών τους στις επιχειρηματικές πρακτικές. Ο εσωτερικός έλεγχος δίνει τη δυνατότητα, να εντοπιστούν εσωτερικές ελλείψεις και λοιπές αδυναμίες, καθώς παρέχει πληροφορίες. Γίνεται αντιληπτό ότι εδώ και πολλά χρόνια ερευνητές και μελετητές βρίσκονται σε μια διαρκή αναζήτηση ορισμών, κανόνων και πρακτικών ως προς τον ορισμό του εσωτερικού ελέγχου και την χρησιμότητα του στον επιχειρηματικό κλάδο, με άμεση εξάρτηση την εξάλειψη και την μείωση της αποφυγής της απάτης. Ωστόσο, όπως προαναφέρθηκε, το θέμα αυτό έχει μικρό αριθμό ερευνητικών εργασιών.

Η χειραγώγηση κερδών (Earnings Management) έχει απασχολήσει εδώ και πολλά χρόνια τον λογιστικό κλάδο. Όπως συμπεραίνεται, η μελέτη του θέματος στο κομμάτι της βιβλιογραφίας, έχει εξελιχθεί μόλις τα τελευταία χρόνια με εμπειρικές μελέτες. Πολλοί συγγραφείς έχουν επιχειρήσει να καθορίσουν, να εξηγήσουν και να προβλέψουν με ακρίβεια πως και γιατί η διοίκηση μιας επιχείρησης προσπαθεί να επηρεάσει τα αποτελέσματά της.

Παρόλα αυτά δεν υπάρχει ένας κοινός ορισμός για το τι είναι τελικά η χειραγώγηση των κερδών. Ο ορισμός του Earnings Management (EM) μπορεί να αποδοθεί σε πολλές και διαφορετικές ερμηνείες ανάλογα με τα δεδομένα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

3.1 Εισαγωγή

Στο παρόν κεφάλαιο περιγράφεται η ιστορική εξέλιξη της ελεγκτικής και καταγράφεται μια επισκόπηση της σύγχρονης ελεγκτικής αναλύοντας την έννοια, τον ορισμό και τις διακρίσεις της. Στην συνέχεια γίνεται εκτενέστερα αναφορά στις διακρίσεις των ελέγχων καθώς και στις κατηγορίες των ελεγκτών που τους υλοποιούν.

Μετά την παράθεση των ορισμών και των εννοιών που έχουν σχέση την ελεγκτική, αναλύονται η σπουδαιότητα και ο σκοπός του εσωτερικού ελέγχου, απαριθμούνται τα είδη του καθώς και ο κώδικας δεοντολογίας των εσωτερικών ελεγκτών. Επίσης, παρατίθεται η συλλογιστική σχετικά με τον σχεδιασμό και τον προγραμματισμό του εσωτερικού ελέγχου και τα «βήματα» του ως προς την αποτελεσματική διενέργεια. Στην συνέχεια γίνεται αναφορά στις δικλίδες ασφαλείας που χρησιμοποιούνται στον εσωτερικό έλεγχο. Επιπλέον παρουσιάζονται τα χαρακτηριστικά των Φύλλων Εργασίας, στα οποία αποτυπώνεται η εργασία του ελεγκτή. Τέλος, παρουσιάζονται τα συστατικά στοιχεία που οδηγούν στην αποτελεσματικότητα του ελέγχου.

3.2 Η ιστορία και η ανάπτυξη της Ελεγκτικής

Η πρώτη θεσμοθέτηση του ελέγχου φαίνεται να χρονολογείται από την προϊστορική εποχή και συγκεκριμένα από το χρόνο της εμφάνισης των πρώτων ανταλλαγών αγαθών μεταξύ ατόμων και κοινωνικών ομάδων. Η εμφάνιση του χρήματος ως μονάδα μέτρησης των αξιών και των συναλλαγών δημιούργησε την ανάγκη ελέγχου των οικονομικών συναλλαγών και της διαχείρισης των δημόσιων οικονομικών, ώστε να διασφαλίζεται η διαφάνεια πράξεων και ενεργειών. Οι λογιστικές διαδικασίες εμφανίζονται για την απεικόνιση της εμφάνισης των πρώτων ανταλλαγών των αγαθών μεταξύ ατόμων και κοινωνικών ομάδων. Η ανάγκη αξιόπιστης απεικόνισης

των απαιτήσεων και των υποχρεώσεων από την ανταλλαγή αγαθών είχε ως αποτέλεσμα στην δημιουργία πρωτόγονων και πρωτότυπων λογιστικών καταχωρήσεων σε ξύλο, πηλό, δέντρα, πλάκες κ.ο.κ

Το 3000 π.Χ εμφανίζονται στην *αρχαία Βαβυλώνα* οι πρώτες γραπτές μαρτυρίες για την ύπαρξη λογιστικών εκθέσεων. Στην *αρχαία Αίγυπτο* ορίζεται το αξίωμα των «Επιστατών» για να ελέγχεται η συγκομιδή των σιτηρών και η απόδοση των φόρων.

Κατά την περίοδο 500-300 π.Χ στην *αρχαία Ελλάδα*, απαντάται ο θεσμός του «ελεγκτή» για την εξέταση της διαχείρισης των Οικονομικών του Κράτους. Συγκεκριμένα, στην Αθήνα δημιουργήθηκε ο θεσμός των «Λογιστών» και των «Εύθυνων» οι οποίοι με προκαθορισμένη οργανωτική ιεραρχία και συγκρότηση, είχαν ως κύριο έργο να ελέγχεται η διαχείριση του πλούτου των πόλεων, των ναών και των Λογαριασμών Διαχείρισης των αξιωματούχων που αποχωρούσαν από τα δημόσια αξιώματα. Στην υπόλοιπη αρχαία Ελλάδα επιφορτισμένοι με ελεγκτικές αρμοδιότητες ήταν οι «Εξεταστές», «Συνήγοροι» και «Δοκιμαστήριοι» στην Αχαϊκή Συμπολιτεία, οι «Απόλογοι» στη Θάσο και οι «Αρχησκόποι» στη Φθιώτιδα. Στην εποχή της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας υπήρχαν οι «Υπατοι», οι «Κήνσορες», οι «Τιμητές» και οι «Ταμίες», με αρμοδιότητες που ήταν ανάλογες των Ελεγκτών της αρχαίας Ελλάδας και με υποχρέωση να υποβάλλουν τις εκθέσεις τους στη ρωμαϊκή Σύγκλητο για τη διαχείριση του Δημόσιου Χρήματος.

Στο Βυζάντιο, εξαιτίας της σημαντικής παρέμβασης του κράτους στην οικονομική ζωή, ο θεσμός των «λογιστών ελεγκτών» ισχυροποιείται, με κύρια υπευθυνότητα την εξέλεξη και διακρίβωση της ακρίβειας των λογαριασμών του Δημοσίου και τη σωστή διαχείριση των δημόσιων οικονομικών.

Στη Δυτική Ευρώπη, τα πρώτα χρόνια του Μεσαίωνα, δεν γνωστοποιούνται αξιοσημείωτες εξελίξεις στον τομέα της Ελεγκτικής. Στις αρχές της Αναγέννησης, η οικονομική και εμπορική άνθιση των πόλεων της Ιταλίας δίνει νέα ώθηση στο θεσμό του ελέγχου. Η πόλη της Πίζας στις αρχές του 16ου αιώνα είχε τον επίσημο Ελεγκτή των οικονομικών της στοιχείων, ενώ το 1581 εμφανίζεται στη Βενετία η «Ένωση Επαγγελματιών Ελεγκτών

Στη Μεγάλη Βρετανία το 1285 ο όρος Ελεγκτές (Auditors) πρωτοεμφανίζεται σε σχετικό διάταγμα του Εδουάρδου του Α', που όριζε ότι όλοι οι διαχειριστές του δημόσιου χρήματος θα ελέγχονται από τους Auditors. Επίσης με τον εταιρικό νόμο του 1862 αναγνωρίζεται η ανάγκη για ακριβοδίκαιη χρηματοοικονομική

πληροφόρηση μαζί με την ανάγκη για ανεξάρτητο έλεγχο των λογιστικών καταστάσεων μικρών και μεγάλων επιχειρήσεων. Στις αρχές του 20ου αιώνα την πρωτοπορία των εξελίξεων της Ελεγκτικής ανέλαβαν και φαίνεται να διατηρούν οι Η.Π.Α.³

3.3 Επισκόπηση της Σύγχρονης Ελεγκτικής

Έννοια και ορισμός της Ελεγκτικής

Η ελεγκτική αποτελεί ένα από τους πιο σημαντικούς κλάδους στη λογιστική επιστήμη. Ασχολείται με τη διατύπωση αρχών και κανόνων που αφορούν την ομαλή διεξαγωγή οικονομικών ελέγχων. Κύριο αντικείμενο της είναι ο έλεγχος των διαδικασιών και των μεθόδων που εφαρμόστηκαν από την επιχείρηση κατά την διάρκεια του διαχειριστικού έτους και διενεργείται από πρόσωπα ανεξάρτητα από την οικονομική μονάδα που είναι οι ορκωτοί ελεγκτές λογιστές.⁴

Ο θεσμός της ελεγκτικής στην κοινωνία σχετίζεται με την ανάγκη για την μετάδοση (προς του διάφορους χρήστες) αξιόπιστων οικονομικών πληροφοριών που αφορούν στην δραστηριότητα μεγάλων και πολύπλοκων οικονομικών οργανισμών της σύγχρονης κοινωνίας, αλλά και με την κατ' ανάθεση ως επί των πλείστων διοίκηση τούτων, αφ' ενός και αφ' ετέρου με το ασύμπτωτο, πολλές φορές των συμφερόντων των μερών που εμπλέκονται στην επένδυση και διαχείριση των οικονομικών πόρων.⁵

Ο Meigs (1987), ο οποίος θεωρείται για πολλούς ερευνητές ως πατέρας της ελεγκτικής επιστήμης, όρισε την Ελεγκτική ως τον ιδιαίτερο επαγγελματικό κλάδο, των διοικητικών και οικονομικών επιστημών, που πραγματεύεται τους γενικούς κανόνες, όρους και προϋποθέσεις για την διενέργεια ελέγχου σε κάθε οικονομική μονάδα, με σκοπό την διαφύλαξη και την σωστή διαχείριση των οικονομικών πόρων καθώς και την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού.⁶

³ Καζαντζής, (2006), σελ.40-41

⁴ Νεγκάκης και Ταχυνάκης, (2013) σελ.3

⁵ Κάντζος και Χονδράκη (2006) σελ.24

⁶ Διαμαντόπουλος και Ταλαρούγκας, (1978) σελ. VII,VII, VX

Σύμφωνα με τον Μπαμπινιώτη (2002), η ελεγκτική είναι ο επιστημονικός κλάδος και τεχνική που έχει σαν αντικείμενο τη διατύπωση αρχών και κανόνων για τη διεξαγωγή των οικονομικών ελέγχων, έτσι ώστε να είναι δυνατή η πρόληψη λαθών και η διαπίστωση της πραγματικής χρηματοοικονομικής κατάστασης της οικονομικής μονάδας. Έλεγχος, δηλαδή, είναι η έρευνα για την αλήθεια, την ορθότητα, την ικανότητα, τη γνησιότητα, την αξία των περιουσιακών στοιχείων, των αποτελεσμάτων και της θέσης της οικονομικής μονάδας. (Μπαμπινιώτης, 2012)

Ο Καζαντζής (2006) όρισε την ελεγκτική ως τον επιστημονικό κλάδο της συστηματικής διαδικασίας συγκέντρωσης και αξιολόγησης ελεγκτικών τεκμηρίων, από ένα ανεξάρτητο και ικανό για την περίπτωση πρόσωπο, τα οποία τεκμήρια αφορούν ποσοτικές πληροφορίες συγκεκριμένης οικονομικής μονάδας, με σκοπό να εξακριβωθεί και να γνωστοποιηθεί στους ενδιαφερόμενους χρήστες κατά πόσο οι πληροφορίες αυτές ανταποκρίνονται σε προκαθορισμένα κριτήρια”.⁷

Αντικείμενο της Ελεγκτικής

Η ελεγκτική εξετάζει τρία θέματα τα οποία ενδιαφέρουν τόσο τον εσωτερικό όσο και τον εξωτερικό έλεγχο:

- Το αντικείμενο του ελέγχου δηλαδή τι ελέγχεται, γιατί είναι αναγκαίος ο έλεγχος και ποιοι σκοποί επιδιώκονται με τον έλεγχο.
- Το υποκείμενο του ελέγχου δηλαδή ποια πρόσωπα διενεργούν τον έλεγχο και ποια πρέπει να είναι τα προσόντα τους.
- Τις ελεγκτικές διαδικασίες, δηλαδή την τεχνική του ελέγχου (πως διενεργείται ο έλεγχος).

Αντικείμενο του ελέγχου είναι, κατά κανόνα, η οικονομική διαχείριση ξένης περιουσίας, όπως μπορεί να θεωρηθεί η έννοια περιουσία οποιουδήποτε φυσικού ή νομικού προσώπου από τους τρίτους που τη διαχειρίζονται. Η περιουσία π.χ. ανώνυμης εταιρείας είναι ξένη περιουσία για όλους όσους την διαχειρίζονται, η περιουσία ατομικής επιχείρησης είναι κατ' αρχήν ιδιωτική όσον αφορά τον ιδιοκτήτη επιχειρηματία, ξένη όμως για όλους τους υπαλλήλους με την διευκρίνιση όμως ότι και ο ιδιοκτήτης επιχειρηματίας είναι διαχειριστής ξένης περιουσίας απέναντι στις

⁷ Καζαντζής (2006) σελ.52

υποχρεώσεις της επιχείρησης του. Όμως για να πραγματοποιηθεί ο έλεγχος πρέπει να απεικονίζεται λογιστικώς η οικονομική διαχείριση. Κατά συνέπεια ο έλεγχος είναι συνυφασμένος με την ύπαρξη οικονομικής διαχείρισης ξένης περιουσίας να απεικονίζεται λογιστικά. Η λογιστική καταγράφει και παρακολουθεί τις πράξεις της οικονομικής διαχείρισης και η ελεγκτική τις ελέγχει.

Ο έλεγχος στην οικονομική διαχείριση ξένης περιουσίας είναι αναγκαίος για να αποφευχθούν λάθη και απάτες και θεωρείται απαραίτητο συμπλήρωμα κάθε οικονομικής διαχείρισης, ένα είδος ασφάλισης για τα λάθη, την κλοπή και την απάτη, είναι η αμοιβή του ελεγκτή, το ασφάλιστρο.

Σαν βασικοί σκοποί του ελέγχου είναι δυνατό να αναφερθούν:

-η πρόληψη θελημένων ή αθέλητων λαθών, απατών, κ.τ.λ.(προληπτικός έλεγχος).

-η αποκάλυψη, η καταστολή ακούσιων ή εκούσιων σφαλμάτων, απατών κ.τ.λ.

(κατασταλτικός έλεγχος).

-η πιστοποίηση, μετά από συστηματικό έλεγχο, της ακρίβειας και της αλήθειας οικονομικών καταστάσεων (π.χ. Ισολογισμού και λογαριασμού αποτελεσμάτων χρήσης), της πιστοληπτικής ικανότητας μιας επιχείρησης, της τρέχουσας (πραγματικής) εσωτερικής αξίας των μετοχών συγκεκριμένης ανώνυμης εταιρίας, όλα αυτά ανήκουν στον εξωτερικό έλεγχο.

Επίσης, ενδιαφερόμενοι για την διενέργεια ουσιαστικού ελέγχου είναι βασικά:

-οι διοικούντες και διευθύνοντες στην οικονομική μονάδα.(οποιοδήποτε νομικού τύπου ,μορφής, κλάδου κ.τ.λ.)

-οι μέτοχοι και γενικά οι επενδυτές κεφαλαίων στην οικονομική μονάδα

-οι πιστωτές όπως και όλοι οι συναλλασσόμενοι

-οι μέλλοντες επενδυτές

-το κράτος ,για πολλούς και ποικίλους λόγους.⁸

Το υποκείμενο του ελέγχου

Υποκείμενο του ελέγχου είναι ο ελεγκτής, δηλαδή το πρόσωπο που διενεργεί τον έλεγχο. Ο ελεγκτής είναι το απαραίτητο όργανο για να εξασφαλιστεί ορθολογική οργάνωση, λειτουργία και ομαλή οικονομική διαχείριση στη δημόσια και ιδιωτική

⁸ Διαμαντόπουλος και Ταλαρούγκας, (1978) σελ. VII, VII, VX

οικονομία, γι' αυτό και ο θεσμός του ελέγχου και το λειτούργημα του ελεγκτή έχουν καθιερωθεί από αρχαιότατους χρόνους.

Ο εσωτερικός ελεγκτής βρίσκεται σε σχέση μίσθωσης εργασίας με την οικονομική μονάδα όπου προσφέρει την υπηρεσία του δηλαδή είναι υπάλληλος της, το δε έργο έχει κύρια προληπτικό χαρακτήρα και συνίσταται στο να παρακολουθεί και να ελέγχει τις διαχειριστικές πράξεις και τις λογιστικές καταχωρήσεις, με σκοπό την άμεση επισήμανση θελημένων ή αθέλητων σφαλμάτων ή αντικανονικών και παράνομων ενεργειών.

Αντίθετα προς τον εσωτερικό, ο εξωτερικός ελεγκτής δεν έχει καμία υπαλληλική ή άλλη εξάρτηση προς την επιχείρηση που καλείται να ελέγξει. Είναι λοιπόν εντελώς ανεξάρτητος και αδέσμευτος προς την οικονομική μονάδα που ελέγχει και κατά συνέπεια καθόλου δεν επηρεάζεται από την διοίκηση της με αποτέλεσμα να μην υπάρχει κανένα από τα μειονεκτήματα που βαρύνουν τον εσωτερικό ελεγκτή.⁹

3.4 Διακρίσεις Ελεγκτικής και Ελέγχων

Οι διακρίσεις της Ελεγκτικής

Η ελεγκτική ως λειτουργία στην ευρύτερη διοίκηση ιδιωτική και κρατική μιας κοινωνίας διακρίνεται στις παρακάτω κατηγορίες:

Εξωτερική, ανεξάρτητη ελεγκτική

Ο εξωτερικός ή ανεξάρτητος έλεγχος εκτελείται από επαγγελματίες και ειδικά εκπαιδευμένους λογιστές- ελεγκτές, οι οποίοι αναφέρονται ως ορκωτοί ελεγκτές ή ορκωτοί λογιστές. Ο έλεγχος αρχικά διενεργούνταν κυρίως επί του λογιστικού συστήματος μιας μονάδας. Σήμερα, ο έλεγχος περιλαμβάνει και επιμέρους θέματα των οργανωτικών συστημάτων, τα οποία μπορούν να επηρεάζουν εμμέσως την αποτελεσματικότητα του λογιστικού συστήματος, και της οικονομικής μονάδας γενικότερα.

Εσωτερική ελεγκτική

Ο εσωτερικός έλεγχος ορίζεται από το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Εσωτερικών

⁹ Διαμαντόπουλος και Ταλαρούγκας (1978) σελ. VII, VII, VX

Ελεγκτών ως «μια ανεξάρτητη διαδικασία που λειτουργεί μέσα στον οργανισμό για να εξετάσει και να εκτιμήσει τις διαδικασίες παρέχοντας σημαντική υπηρεσία σε αυτόν». Επίσης είναι μια αναγκαία λειτουργία του σύγχρονου management, είναι σύμβουλος του σε όλα τα ιεραρχικά επίπεδα. Ο εσωτερικός έλεγχος στοχεύει στην αξιολόγηση διαδικασιών λειτουργίας και παρέχει πληροφορίες στη διοίκηση. Σε συνάρτηση με τα παραπάνω ο εσωτερικός έλεγχος βελτιώνει τις λειτουργίες του οργανισμού με σκοπό την αποτελεσματική διαχείριση των επιχειρηματικών κινδύνων.

Κρατική ελεγκτική

Στην κρατική ελεγκτική περιλαμβάνονται οι έλεγχοι που εξασκούν και διενεργούν διάφοροι κρατικοί και ημικρατικοί φορείς. Οι πιο σημαντικοί έλεγχοι είναι ο φορολογικός έλεγχος που διενεργείται από την εφορία και αφορά στην αναζήτηση ή επαλήθευση του φορολογητέου εισοδήματος των υποκείμενων σε φορολογία φυσικών και νομικών προσώπων, ο έλεγχος από την Τράπεζα της Ελλάδος που αφορά σε νομισματικά και πιστωτικά θέματα και ο έλεγχος από το Ελεγκτικό Συνέδριο του κράτους που αφορά στους λογαριασμούς στο δημόσιο τομέα, στον ειδικό λογαριασμό εγγυήσεων γεωργικών προϊόντων και στις δαπάνες που πραγματοποιούνται με ενίσχυση από πόρους της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, καθώς και τους δήμους και κοινότητες.

Η κρατική ελεγκτική συνήθως είναι αρκετά πιο συνοπτική από την εξωτερική και διαφέρει από αυτή στο ότι δεν ακολουθεί γενικώς παραδεκτά λογιστικά και ελεγκτικά πρότυπα. Κοινό χαρακτηριστικό τους όμως, είναι ότι αναζητούν τεκμήρια και προβαίνουν σε επαληθεύσεις μεγεθών ή διαδικασιών. Επίσης, η κρατική ελεγκτική θα μπορούσε να αντικατασταθεί από την εξωτερική ελεγκτική και εσωτερικά από σύστημα εσωτερικών ελεγκτών.¹⁰

Διακρίσεις των ελέγχων -Κατηγορίες Ελεγκτών

Οι έλεγχοι δεν είναι ίδιοι για όλες τις εταιρίες. Διακρίνονται ανάλογα με το εύρος, την περιοδικότητα, το σκοπό και την ιδιότητα του ελεγκτή. Παρακάτω παρατίθενται τα είδη του ελέγχου που μπορούν να διενεργηθούν σε οποιαδήποτε εταιρία, καθώς και τα κριτήρια κατηγοριοποίησης τους.

¹⁰ Κάντζος και Χονδράκη, (2006) σελ.31-33

Διάκριση ανάλογα με την **εξάρτηση του προσώπου** από την ελεγχόμενη εταιρία, σε εξωτερικό και εσωτερικό έλεγχο:

-Εσωτερικός έλεγχος καλείται ο διενεργούμενος από πρόσωπο που διαθέτει επιστημονικά και επαγγελματικά προσόντα γνώσης και εμπειρίας, αλλά έχει την ιδιότητα του υπαλλήλου της ελεγχόμενης εταιρίας και ταυτόχρονα σχετίζεται άμεσα με τα άτομα και τα στελέχη που καθορίζουν την πορεία της.

-Εξωτερικός έλεγχος καλείται ο διενεργούμενος από πρόσωπο φυσικό ή νομικό που δεν έχει εξαρτημένη σχέση εργασίας με την εταιρία και δεν σχετίζεται οικονομικά με αυτήν ούτε με τους μετόχους ή τη διοίκηση αυτής, έχει λάβει άδεια ασκήσεως επαγγέλματος στις περιπτώσεις που απαιτείται και διαθέτει τα προβλεπόμενα αυξημένα προσόντα όπως εχέγγυα εντιμότητας, επάρκεια αναγκαίων θεωρητικών γνώσεων.

Διάκριση ανάλογα με το **εύρος**, σε γενικούς και ειδικούς ελέγχους:

-**Γενικοί** καλούνται οι έλεγχοι που αφορούν το σύνολο των δραστηριοτήτων της εταιρίας, πραγματοποιούνται σύμφωνα με τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου (ΔΠΕ) και αποβλέπουν στην έκφραση γνώμης για την ορθή απεικόνιση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων και την τήρηση των διαδικασιών για την επίτευξη του σκοπού της.

-**Ειδικοί** καλούνται οι έλεγχοι που αφορούν συγκεκριμένους λογαριασμούς ή τομείς και διαδικασίες της εταιρίας όπως έλεγχος ταμείου, πελατών, κ.ο.κ. Συνήθως πραγματοποιούνται αιφνιδιαστικά και αποβλέπουν στην αποκάλυψη λαθών, εσκεμμένων ή μη, στην ορθή τήρηση των λογαριασμών ή των διαδικασιών.

Διάκριση ανάλογα με την **περιοδικότητα**, σε μόνιμους, τακτικούς και έκτακτους ελέγχους:

-**Μόνιμοι** καλούνται όσοι διενεργούνται καθ' όλη τη διάρκεια της χρήσης.

-**Τακτικοί** καλούνται αυτοί που διενεργούνται σε τακτικά χρονικά διαστήματα (έτος, εξάμηνο, τρίμηνο).

-**Έκτακτοι** καλούνται όσοι διενεργούνται σε τυχαία χρονική στιγμή.

Διάκριση ανάλογα με το **σκοπό** που επιτελούν σε προληπτικούς και κατασταλτικούς ελέγχους:

-**Προληπτικοί** είναι όσοι διενεργούνται με σκοπό την πρόληψη λαθών κατά την τήρηση των λογαριασμών και των διαδικασιών.

-**Κατασταλτικοί** είναι αυτοί που διενεργούνται μετά από την εκτέλεση μιας πράξης

και αποβλέπουν στην εύρεση και καταστολή εκούσιων ή ακούσιων σφαλμάτων.

Διάκριση ανάλογα με το **νομοθετικό πλαίσιο** που τους επιβάλλει σε υποχρεωτικούς και προαιρετικούς ελέγχους:

-Υποχρεωτικοί είναι όσοι επιβάλλονται από νομοθετικές διατάξεις, δικαστικές ή άλλες κρατικές υπηρεσίες.

-Προαιρετικοί είναι αυτοί που επιβάλλονται από τη διοίκηση ή τους μετόχους για δικιά τους χρήση.

Διάκριση ανάλογα με τον **τομέα** που διερευνούν σε διαχειριστικούς, διοικητικούς και φορολογικούς ελέγχους:

-Διαχειριστικοί είναι όσοι έχουν ως αντικείμενο την διαχείριση των οικονομικών της εταιρίας.

-Διοικητικοί είναι όσοι ασχολούνται με τη διαπίστωση της ορθής και πιστής εφαρμογής των ακολουθούμενων διαδικασιών.

-Φορολογικοί είναι όσοι αποβλέπουν στην ορθή τήρηση της φορολογικής νομοθεσίας και των φορολογικών υποχρεώσεων.¹¹

3.5 Ο Εσωτερικός Έλεγχος και το σύστημα του Εσωτερικού Ελέγχου

Στην συνέχεια και εφόσον αναφέρθηκαν ορισμοί και έννοιες που έχουν σχέση την ελεγκτική και τον εσωτερικό έλεγχο, ακολουθεί πλήρης ανάλυση του συστήματος του εσωτερικού ελέγχου ώστε να γίνει πιο κατανοητό ως προς την σπουδαιότητα, την λειτουργία και την εφαρμογή του.

Η σπουδαιότητα η αναγκαιότητα και τα χαρακτηριστικά του εσωτερικού ελέγχου

Σήμερα, οι διοικήσεις των επιχειρήσεων λόγω της μεγάλης έκτασης γίνεται όλο και δυσκολότερη. Κάθε μεγάλη επιχείρηση αποτελείται από πολλές διευθύνσεις και

¹¹ Νεγκάκης και Ταχυνάκης, (2013) σελ.6

τμήματα με αποτέλεσμα η επίβλεψη των εργαζομένων στους διάφορους τομείς να μην είναι εύκολη και καθιστά αναγκαία την εφαρμογή μοντέρνων μέθοδων και σύγχρονης ηλεκτρονικής τεχνολογίας. Με την χρήση λοιπόν της τεχνολογίας καθίσταται δυνατή η συγκέντρωση των διαφόρων οικονομικών και τεχνικών πληροφοριών σε αξίες και ποσότητες, ώστε τα στελέχη να χρησιμοποιούν τις πληροφορίες αυτές για τη λήψη ορθολογικών αποφάσεων. Η ακεραιότητα όμως των οικονομικών και τεχνικών πληροφοριών και στοιχείων εξαρτάται από τις ακολουθούμενες διαδικασίες και την αξιολόγηση αυτών. Έτσι ο Εσωτερικός Έλεγχος γίνεται απαραίτητος ώστε να διαπιστωθεί αν οι στόχοι και οι στρατηγικές της επιχείρησης ακολουθούνται σωστά από τα διάφορα επίπεδα του *Management* και των εργαζομένων, αν επιτυγχάνονται οι αναμενόμενες αποδόσεις, αν υπολογίζονται σωστά οι αποκλίσεις και αν αυτές ανακοινώνονται ορθά στους αρμόδιους υπεύθυνους. (Τσαγλάγκανος, 2005)

Επίσης, το *Management* της επιχείρησης αναλαμβάνει την τήρηση των λογιστικών βιβλίων και στοιχείων και την κατάρτιση των Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων, που πρέπει να παρουσιάζουν την αληθινή εικόνα της επιχείρησης. Ο Εσωτερικός Έλεγχος παρέχει την αξιοπιστία της εικόνας αυτής.

Οι ανεξάρτητοι Ορκωτοί Λογιστές χρησιμοποιούν το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου ώστε να αξιολογήσουν την αξιοπιστία των λογιστικών δεδομένων, να καθορίσουν το πρόγραμμα και το χρονοδιάγραμμα της ελεγκτικής διαδικασίας και να προβούν σε έκφραση γνώμης σχετικά με την αξιοπιστία των Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων. Επομένως, ο Εσωτερικός Έλεγχος έχει ακόμη σημαντική σπουδαιότητα και για τον εξωτερικό ανεξάρτητο Ορκωτό Λογιστή καθώς το σύστημα και η ποιότητα του, θα καθορίσει το πρότυπο και τη διαδικασία του Εξωτερικού Ελέγχου. (Παπαστάθης, 2003)

Σύμφωνα με τον Τσακλάγκανο (2005) δεν υπάρχει τέλειο σύστημα εσωτερικού ελέγχου. Κάθε επιχείρηση δραστηριοποιείται μοναδικά και δεν είναι δυνατόν να δημιουργηθεί σύστημα εσωτερικού ελέγχου για την κάθε επιχείρηση που να είναι κατάλληλο για όλες τις συνθήκες και περιστάσεις. Για κάθε επιχείρηση η αποτελεσματικότητα του συστήματος του εσωτερικού ελέγχου εξαρτάται από παράγοντες, όπως είναι το μέγεθος, η φύση των εργασιών της επιχείρησης, η οργανωτική διάρθρωση και οι αντικειμενικοί της στόχοι. Γενικά ισχύει ότι τα χαρακτηριστικά για ένα ικανοποιητικό Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου είναι:

-Μελετημένο οργανωτικό σχέδιο.

- Ικανοποιητικό σύστημα εξουσιοδότησης, αρμοδιοτήτων και ευθυνών.
- Κατάλληλο και αποτελεσματικό προσωπικό εσωτερικού ελέγχου..
- Λογιστική διάρθρωση.
- Σύγχρονη πολιτική προσωπικού.
- Ικανή και δραστήρια επιτροπή ελέγχου. (Τσαγλάγκανος, 2005)

Σκοπός του εσωτερικού ελέγχου

Ο αντικειμενικός σκοπός του Εσωτερικού Ελέγχου είναι να παρέχει εξειδικευμένες υπηρεσίες υψηλού επιπέδου προς τη διοίκηση, μέσω αξιολόγησης του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου, να βοηθά τα μέλη του οργανισμού, γενικότερα στην αποτελεσματική άσκηση των καθηκόντων τους, μέσω επιστημονικών αναλύσεων, αξιολογήσεων και παροχής σχετικών συμβουλών σε λογικό κόστος.

Έτσι, ο βασικός στόχος της υπηρεσίας του εσωτερικού ελέγχου είναι να διαμορφωθεί ένα σύστημα διαδικασιών της επιχείρησης, το οποίο στην κατάλληλη οργάνωση των οικονομικών, λογιστικών, μηχανογραφικών και λοιπών υπηρεσιών της επιχείρησης, στην κατάλληλη κατανομή των αρμοδιοτήτων και των ευθυνών του προσωπικού της, στην προστασία των περιουσιακών στοιχείων της, στην διασφάλιση της ακρίβειας και αξιοπιστίας των λογιστικών εγγράφων και βιβλίων της όπως και στην αποτελεσματική λειτουργία της επιχείρησης, εξασφαλίζοντας την μακροβιότητα της.

Επίσης, μεριμνά έτσι ώστε οι εργαζόμενοι και οι εξωτερικοί συνεργάτες να λειτουργούν και να συμπεριφέρονται σύμφωνα με τις αρχές, τους κανόνες και τις διαδικασίες που το απαρτίζουν. Τα αποτελέσματα και οι προτάσεις του ελέγχου γνωστοποιούνται στη διοίκηση της επιχείρησης που αξιολογεί και εφόσον χρειαστεί εκδίδει οδηγίες και αποφάσεις συμμόρφωσης ή βελτίωσης.

Στην περίπτωση των εταιριών που διαπραγματεύονται στην χρηματιστηριακή αγορά, είναι υποχρεωτικό να υπάρχει ξεχωριστό τμήμα εσωτερικού ελέγχου. Η υπηρεσία του εσωτερικού ελέγχου έχει ως πρωταρχικό στόχο να ελέγχει, να εκτιμά και να επισημαίνει στο διοικητικό συμβούλιο της εταιρίας κατά πόσο οι συναλλαγές και η γενικότερη δραστηριότητα της εταιρίας καθώς και των βασικών μετόχων, των μελών του διοικητικού συμβουλίου, των στελεχών του της εταιρίας και των συνδεδεμένων προσώπων που λαμβάνει χώρα χωρίς να θίγονται τα συμφέροντα των επενδυτών και των μετόχων της εταιρίας και επίσης χωρίς να απειλείται η διαφάνεια

και η ομαλή λειτουργία της χρηματιστηριακής αγοράς.¹²

Τα είδη του ελέγχου

Σύμφωνα με την βιβλιογραφία υπάρχουν δύο μεγάλες κατηγορίες εσωτερικού ελέγχου, οι λογιστικοί εσωτερικοί έλεγχοι και οι διοικητικοί.

Αρχικά, οι ελεγκτές ενδιαφέρονται για τους εσωτερικούς ελέγχους (λογιστικοί- έλεγχοι) λογιστικής φύσεως δηλαδή για εκείνους τους ελέγχους που στοχεύουν στην αξιοπιστία των λογιστικών βιβλίων και των οικονομικών εκθέσεων. Για παράδειγμα, η κατάρτιση της μηνιαίας κατάστασης συναλλαγών με τις τράπεζες από έναν υπάλληλο που δεν έχει το δικαίωμα έκδοσης επιταγών ή χειρισμού των μετρητών είναι ένας εσωτερικός λογιστικός έλεγχος που αυξάνει την πιθανότητα ότι οι συναλλαγές σε μετρητά παρουσιάζονται σωστά στα λογιστικά βιβλία και τις οικονομικές εκθέσεις

Οι **διοικητικοί έλεγχοι** περιλαμβάνουν το σχέδιο οργάνωσης και τις διαδικασίες και τις καταγραφές που αφορούν τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, που οδηγούν στην παροχή εξουσιοδότησης για τη διενέργεια των συναλλαγών από τη διοίκηση. Πρόκειται για μια κατηγορία ελέγχου που δεν αφορά τις οικονομικές καταστάσεις και συνεπώς δεν ενδιαφέρουν ανεξάρτητο ορκωτό ελεγκτή. Αποσκοπούν στη διαφύλαξη των περιουσιακών στοιχείων της εταιρίας και στην ακρίβεια των λογιστικών πληροφοριών, όπως παρουσιάζονται στα λογιστικά βιβλία και τις οικονομικές καταστάσεις. Είναι σχεδιασμένοι για να παρέχουν εύλογη βεβαιότητα ότι οι συναλλαγές εκτελούνται σύμφωνα με τη γενική ή ειδική εξουσιοδότηση της διοίκησης και καταχωρούνται κατά τρόπο που να επιτρέπει την κατάρτιση των οικονομικών καταστάσεων σύμφωνα με τις γενικά παραδεκτές αρχές της λογιστικής ή με οποιαδήποτε άλλα κριτήρια που εφαρμόζονται σε τέτοιες καταστάσεις. Επίσης, σχεδιάζονται για να αποδίδουν την ευθύνη χειρισμών των περιουσιακών στοιχείων με τη πρόσβαση στα περιουσιακά στοιχεία η οποία επιτρέπεται μόνο σύμφωνα με εξουσιοδότηση της διοίκησης. Επιπλέον, οι λογιστικές εγγραφές που καταχωρήθηκαν και αφορούν περιουσιακά στοιχεία συγκρίνονται με τα υπάρχοντα περιουσιακά στοιχεία κατά λογικά διαστήματα και σε περίπτωση διαπίστωσης αποκλίσεων, πραγματοποιούνται οι κατάλληλες ενέργειες.¹³

¹² Νεγκάκης και Ταχυνάκης, (2013) σελ.101-102

¹³ Διαμαντόπουλος και Ταλαρούγκας, (1978) σελ. VII, VII, VX

Πέρα από τις δύο αυτές κατηγορίες εσωτερικού ελέγχου, εντοπίζονται και άλλες κατηγορίες ελέγχου, όπως ο Έλεγχος Παραγωγής ο οποίος είναι οικονομικός έλεγχος και περιλαμβάνει τις ελεγκτικές διαδικασίες που αφορούν την ασφάλεια του ενεργητικού και της περιουσίας της επιχείρησης και στοχεύουν στην επαλήθευση της ακρίβειας, της ειλικρίνειας και της αξιοπιστίας των οικονομικών καταστάσεων και στοιχείων, την εξακρίβωση της νομιμότητας. (Φίλος, 2004)

3.6 Κώδικας Δεοντολογίας Εσωτερικού Ελέγχου

Σύμφωνα με την Υπηρεσία Εσωτερικού Ελέγχου (www.hiia.gr “Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών Ελλάδας”) για να ανταποκριθεί επιτυχώς στους στόχους της απαιτεί **ακεραιότητα** ώστε να παρέχει τη βάση για αξιοπιστία στη κρίση της, **αντικειμενικότητα** από τους ελεγχόμενους οργανισμούς, **αντικειμενικότητα** και **αμεροληψία** στο υψηλότερο δυνατό επαγγελματικό επίπεδο, **εμπιστευτικότητα** έτσι που να σέβεται την αξία των πληροφοριών που λαμβάνει χωρίς τη γνωστοποίηση τους και τέλος την **επάρκεια** που απαιτείται για τη γνώση, εμπειρία και προσόντα καθώς και τη μεθοδολογία που ακολουθείται κατά την εκτέλεση της υπηρεσίας εσωτερικού ελέγχου σύμφωνα με το Πρότυπα για την Επαγγελματική Άσκηση και το Εγχειρίδιο του Εσωτερικού Ελέγχου.

Ο Κώδικας Επαγγελματικής Δεοντολογίας της Υπηρεσίας Εσωτερικού Ελέγχου στηριζόμενος στον Κώδικα Επαγγελματικής Δεοντολογίας του Ινστιτούτου Εσωτερικών Ελεγκτών συστηματοποίησε και ανέλυσε περαιτέρω τις αρχές αυτές με τις οποίες ο εσωτερικός ελεγκτής θα πρέπει να συμμορφώνεται. Όλο το προσωπικό της Υπηρεσίας γνωρίζει και εργάζεται σύμφωνα με το Κώδικα Επαγγελματικής Δεοντολογίας της Υπηρεσίας ο οποίος αναφέρει τα ακόλουθα:

Ακεραιότητα: Η ακεραιότητα των εσωτερικών ελεγκτών καλλιεργεί την εμπιστοσύνη και έτσι παρέχει τη βάση για αξιοπιστία στην κρίση τους. Στα πλαίσια αυτά ο εσωτερικός ελεγκτής:

1. θα εκτελεί την εργασία του με τιμιότητα, ζήλο, και υπευθυνότητα,
2. δε θα λαμβάνει εν γνώση του μέρος σε οποιαδήποτε παράνομη δραστηριότητα, ή θα εμπλέκεται σε δραστηριότητες οι οποίες είναι δυσφημιστικές για την Υπηρεσία Εσωτερικού Ελέγχου,

3. θα σέβεται και θα συνεισφέρει στους έννομους και ηθικούς στόχους του ελεγχόμενου και της Υπηρεσίας Εσωτερικού Ελέγχου

Αντικειμενικότητα και Αμεροληψία: Οι εσωτερικοί ελεγκτές να παρουσιάζουν το ψηλότερο δυνατό επίπεδο επαγγελματικής αντικειμενικότητας στη συλλογή, αξιολόγηση, και διοχέτευση πληροφοριών σε σχέση με τη δραστηριότητα ή διαδικασία που εξετάζεται. Οι εσωτερικοί ελεγκτές διενεργούν μια ισοζυγισμένη αξιολόγηση των σχετικών περιστάσεων και δεν επηρεάζονται ανάρμοστα από δικά τους συμφέροντα ή συμφέροντα άλλων στη διαμόρφωση των απόψεων τους. Μέσα σε αυτά τα πλαίσια ο εσωτερικός ελεγκτής:

1. δεν συμμετέχει σε οποιαδήποτε δραστηριότητα ή σχέση η οποία μπορεί να επηρεάσει ή μπορεί να θεωρηθεί ότι επηρεάζει την αμερόληπτη κρίση του. Η συμμετοχή αυτή περιλαμβάνει εκείνες τις δραστηριότητες ή σχέσεις οι οποίες μπορούν να έρθουν σε σύγκρουση με τα συμφέροντα του ελεγχόμενου,
2. δεν αποδέχεται οτιδήποτε το οποίο μπορεί να επηρεάσει ή μπορεί να θεωρηθεί ότι θα επηρεάσει την επαγγελματική του κρίση,
3. θα γνωστοποιεί όλα τα ουσιώδη γεγονότα τα οποία γνωρίζει και που αν αυτά δεν γνωστοποιηθούν μπορεί να αλλοιώσουν την αναφορά των δραστηριοτήτων που εξετάζονται.

Εμπιστευτικότητα: Οι εσωτερικοί ελεγκτές σέβονται την αξία και την ιδιοκτησία των πληροφοριών που λαμβάνουν και δεν γνωστοποιούν οποιαδήποτε πληροφορία χωρίς κατάλληλη εξουσιοδότηση εκτός και αν υπάρχει νομική ή επαγγελματική υποχρέωση να το πράξουν. Μέσα σε αυτά τα πλαίσια ο εσωτερικός ελεγκτής:

1. θα χρησιμοποιεί και θα προστατεύει με σύνεση τις πληροφορίες που λαμβάνει μέσα στα πλαίσια των καθηκόντων του,
2. δε θα χρησιμοποιεί τις πληροφορίες για οποιοδήποτε προσωπικό όφελος ή με οποιοδήποτε τρόπο ο οποίος θα μπορούσε να είναι αντίθετος με το νόμο ή να είναι επιζήμιος στους ηθικούς στόχους της Υπηρεσίας Εσωτερικού Ελέγχου

Επάρκεια: Οι εσωτερικοί ελεγκτές χρησιμοποιούν τις γνώσεις, τις δεξιότητες και τις εμπειρίες που απαιτούνται για την παροχή των υπηρεσιών εσωτερικού ελέγχου. Οι εσωτερικοί ελεγκτές:

1. Θα ασχολούνται μόνο με εκείνες τις υπηρεσίες για τις οποίες διαθέτουν τις αναγκαίες γνώσεις, δεξιότητες και εμπειρία.
2. Θα παρέχουν υπηρεσίες εσωτερικού ελέγχου, σύμφωνα με τα Διεθνή Πρότυπα για την Επαγγελματική Εφαρμογή του Εσωτερικού Ελέγχου.

3. Θα βελτιώνουν συνεχώς την επάρκεια, την αποτελεσματικότητα και την ποιότητα των υπηρεσιών τους.

3.7 Συστατικά Στοιχεία για την αποτελεσματικότητα του Εσωτερικού Ελέγχου

Οι βασικές αρχές που χαρακτηρίζουν ένα αποτελεσματικό σύστημα εσωτερικού ελέγχου και συνεισφέρουν στην αποτελεσματικότητά του είναι:

Κατάλληλη στελέχωση: Ένα από τα σημαντικότερα στοιχεία του συστήματος εσωτερικού ελέγχου είναι σωστή στελέχωση από εξειδικευμένο στελεχιακό δυναμικό, και ο ανάλογος αριθμός αυτού. Επίσης, αντίστοιχη προσοχή πρέπει να δοθεί στη σωστή αξιολόγηση και αξιοποίηση του εργατικού δυναμικού από τα στελέχη μέχρι και τον απλό και ανειδίκευτο εργαζόμενο. Η σωστή αξιολόγηση και αξιοποίηση του εργατικού δυναμικού είναι ένας από τους κύριους συντελεστές επιτυχίας κάθε κρατικού ή ιδιωτικού φορέα

Αποκέντρωση της διοίκησης: Η διοίκηση και κάθε τμήμα της επιχείρησης θα πρέπει λαμβάνοντας υπόψη το βαθμό της οργάνωσης και της σχετικής στελέχωσης να μεριμνούν για την εκχώρηση όσο το δυνατόν περισσότερων αρμοδιοτήτων σε όλα τα ιεραρχικά επίπεδα. Επίσης, το κάθε τμήμα στην περιοχή του να έχει όσο το δυνατόν περισσότερες εξουσίες και να έχει και περισσότερες ευθύνες. Επίσης θα πρέπει να είναι απολύτως υπεύθυνο για τα αποτελέσματα των δραστηριοτήτων τόσο σε επίπεδο τμήματος όσο και σε επίπεδο ατόμων. Αναγκαίο είναι να γίνεται αξιολόγηση των ενεργειών και μέτρηση του αποτελέσματος τόσο των διοικητικών οργάνων όσο και των αρμοδίων τμημάτων και αναλόγως να λαμβάνονται μέτρα

Διαχωρισμός καθηκόντων και ευθυνών: Ο σωστός διαχωρισμός καθηκόντων και ευθυνών σε έναν οργανισμό είναι απαραίτητος και πρέπει να τηρείται από την βάση ως την κορυφή της ιεραρχικής πυραμίδας. Ειδικά σε θέματα της επιχείρησης, όπως τα περιουσιακά στοιχεία, τα διαθέσιμα, το χαρτοφυλάκιο, τα ζωτικής σημασίας τμήματα παραγωγής, τα καθήκοντα και οι ευθύνες πρέπει να είναι αυστηρά προσδιορισμένα. Επίσης, κανένα τμήμα, παραγωγική μονάδα και άτομο δεν πρέπει να έχει την αποκλειστική γνώση και εξουσία για οποιαδήποτε σημαντική λειτουργία ή συναλλαγή. Οι σημαντικές αυτές εργασίες δεν επιτρέπεται να ολοκληρώνονται από έναν και μόνο υπάλληλο, αλλά η εργασία κάθε υπαλλήλου πρέπει να συμπληρώνεται,

οπωσδήποτε, από την εργασία τουλάχιστον ενός άλλου και να ελέγχεται από κάποιον τρίτο.

Παροχή εξουσιοδοτήσεων: Για συναλλαγές και εκπροσώπηση της εταιρείας έναντι τρίτων απαιτείται εξουσιοδότηση από το διοικητικό συμβούλιο. Οι δοσοληψίες αυτές προϋποθέτουν κατ' ανάγκη ειδικές εξουσιοδοτήσεις, εν αντιθέσει με αυτές που ρυθμίζονται μέσω των καθιερωμένων λειτουργικών κανόνων και διαδικασιών, στα πλαίσια των οποίων η επιχείρηση κατ' ανάγκη πρέπει να κινείται.

Διασφάλιση των συναλλαγών: Κάθε συναλλαγή, γεγονός της επιχειρηματικής δραστηριότητας θα πρέπει να γίνεται σύμφωνα με τις υπάρχουσες πολιτικές και διαδικασίες και τις κατευθύνσεις της διοίκησης, έτσι ώστε να καθορίζονται σαφώς οι ευθύνες για εγκρίσεις και οι διαδικασίες για τον προληπτικό έλεγχο πριν από κάθε συναλλαγή και να υποβοηθείται η σωστή καταχώρηση και λογιστική απεικόνιση κάθε λογιστικού γεγονότος. Επίσης, είναι απαραίτητο να απεικονίζονται όλες οι συναλλαγές σε καλά σχεδιασμένα και οργανωμένα έντυπα, ώστε να δίνουν ανά πάσα στιγμή τη σωστή πληροφόρηση ώστε να διευκολύνεται η διαδικασία ανάλυσης κάθε οικονομικού γεγονότος και η παροχή πληροφόρησης αυτού στη διοίκηση για την λήψη αποφάσεων.

Επιτήρηση και επιθεώρηση της εργασίας: Η συστηματική επιτήρηση και επιθεώρηση της εργασίας των στελεχών και εργαζομένων κατά το στάδιο εκτέλεσης αυτής δίνει τη δυνατότητα για άμεση διορθωτική παρέμβαση, όπου απαιτείται, για τήρηση και κατανόηση των διαδικασιών για την εξασφάλιση και διασφάλιση της ποιότητας των υπηρεσιών και προϊόντων.

Έγκαιρη και τακτική ενημέρωση: Για ενημέρωση και λήψη διορθωτικών μέτρων το πληροφοριακό υλικό, τα στοιχεία εκθέσεων, τα πορίσματα μελετών, τα συμπεράσματα συσκέψεων και συνεδρίων, που προέρχονται από το εξωτερικό και το ενδοεπιχειρησιακό περιβάλλον και που αποτελούν μέρος βελτίωσης και αξιολόγησης της απόδοσης των δραστηριοτήτων, πρέπει να ετοιμάζονται οργανωμένα και κατάλληλα και να διανέμονται έγκαιρα, τακτικά και προγραμματισμένα σ' όλα τα επίπεδα διοίκησης.

Έκταση ελέγχων ανάλογα με τον κίνδυνο: Ο σχεδιασμός του ελέγχου από τα ίδια τμήματα, καθώς και η έκταση αυτού είναι άμεσα συνδεδεμένος με το μέγεθος, τη

φύση των δραστηριοτήτων του φορέα, την οργάνωση αυτού και ανάλογα με τον κίνδυνο που είναι εκτεθειμένο το κάθε τμήμα. Κατά συνέπεια το κόστος του ελέγχου δεν πρέπει να είναι υπέρμετρο. Ειδικά για το τμήμα Εσωτερικού Ελέγχου, κατά το σχεδιασμό των ελέγχων θα πρέπει να εκτιμάται αν είναι εφικτό, το κόστος και η ωφέλεια που προκύπτει από κάθε έλεγχο.

Δημιουργία τμήματος Εσωτερικού Ελέγχου: Για την άμεση, σωστή και αντικειμενική πληροφόρηση της διοίκησης από μια διαφορετική οπτική γωνία, σε ένα οργανωμένο φορέα, προϋποθέτει τη δημιουργία ενός ανεξάρτητου τμήματος Εσωτερικού Ελέγχου (Internal Audit). Η ανεξαρτησία του, ως κύριο χαρακτηριστικό, καθώς και η εποπτεία του από τη διοίκηση, του δίνει τη δυνατότητα να αξιολογεί και να εκτιμά τις διαδικασίες σε όλο το εύρος, καθώς επίσης και το βαθμό υλοποίησης των αποφάσεων, ανεπηρέαστα και αντικειμενικά. (Παπαστάθης, 2003)

3.8 Ελεγκτικές Διαδικασίες

Η εφαρμογή σωστού και επαρκούς ελέγχου έχει ως σκοπό την πρόληψη των κινδύνων που προκύπτουν από την μη ορθή τήρηση των διαδικασιών για την επίτευξη των στόχων της εταιρίας και επιτυγχάνεται με την αποτελεσματική εφαρμογή ελεγκτικών διαδικασιών από τα κατάλληλα πρόσωπα και σε κατάλληλο χρόνο.

Σχεδιασμός και προγραμματισμός του εσωτερικού ελέγχου

Κατά τον σχεδιασμό και τον προγραμματισμό του εσωτερικού ελέγχου θα πρέπει να καλύπτονται περιοχές, όπως:

- προσδιορισμός των αντικειμενικών σκοπών του εσωτερικού ελέγχου και της έκτασης των ελεγκτικών διαδικασιών.
- απόκτηση βασικών ιστορικών πληροφοριών για τις δραστηριότητες που θα ελεγχθούν
- προσδιορισμός των απαραίτητων πόρων για τη διενέργεια του ελέγχου

- επικοινωνία με όλους όσους πρέπει να είναι ενήμεροι για τον έλεγχο
- πραγματοποίηση έρευνας για τις δραστηριότητες και τις δικλίδες ασφαλείας που θα ελεγχθούν
- σύνταξη του προγράμματος ελέγχου
- προσδιορισμός του πως, πότε και σε ποιόν πρέπει να γνωστοποιηθούν τα αποτελέσματα του ελέγχου
- απόκτηση έγκρισης του προγράμματος ελέγχου¹⁴

Διενέργεια και βήματα εσωτερικού ελέγχου

Οι ελεγκτικές διαδικασίες, ανεξάρτητα με την εταιρία που εφαρμόζονται, γίνονται με βάση τις ίδιες αρχές. Για την διενέργεια του εσωτερικού ελέγχου ακολουθούνται τα εξής βήματα: α) προκαταρκτική έρευνα β) σύνταξη προγράμματος ελέγχου γ)επιτόπια εργασία δ)εκθέσεις ελέγχου ε)μεταγενέστερες εργασίες.

Προκαταρκτική έρευνα:

Αποτελεί το πρώτο βήμα του εσωτερικού ελέγχου και αφορά στην συγκέντρωση όλων των απαραίτητων πληροφοριών και δεδομένων έτσι ώστε να πραγματοποιηθεί ένα πρόγραμμα ελέγχου με το οποίο θα καθορίζονται οι διαδικασίες που θα ακολουθηθούν. Στην συνέχεια ο εσωτερικός ελεγκτής ακολουθεί τα παρακάτω βήματα στην περίπτωση που ελέγχει μια οικονομική μονάδα για πρώτη φορά. Διαφορετικά εάν η ελεγχόμενη μονάδα έχει ελέγχει ξανά από τον συγκεκριμένο ελεγκτή, κάποια βήματα μπορούν να παραληφθούν.

-Προετοιμασία: Αρχικά, οι ενέργειες που εντάσσονται στην προετοιμασία είναι το άνοιγμα (αν πρόκειται για έλεγχο που διενεργείται για πρώτη φορά) ή την ενημέρωση του φακέλου. Στην συνέχεια πραγματοποιείται η μελέτη των φύλλων εργασίας και εκθέσεων ελέγχων που αφορούν στην ίδια ή και παρόμοιες δραστηριότητες ή τομείς. Γίνεται η αξιολόγηση της οργάνωσης και της δραστηριότητας μέσα από οργανόγραμμα και δημιουργούνται καταστάσεις υπενθύμισης (reminder lists) όπου αναφέρονται τα βήματα που πρέπει να γίνουν από τους εσωτερικούς ελεγκτές.

¹⁴ Νεγκάκης και Ταχυνάκης, (2013), σελ.100

- Δημιουργία ερωτηματολογίων για την εκτίμηση του ήδη υπάρχοντος συστήματος του εσωτερικού ελέγχου που θα φανούν χρήσιμα για τον ελεγκτή.

-Διενέργεια αρχικών συνεντεύξεων και συναντήσεων με τους προϊσταμένους της ελεγχόμενης μονάδας.

-Γνώση του τρόπου λειτουργίας και των στόχων της δραστηριότητας του εσωτερικού ελεγκτή συγκεντρώνοντας όσο το δυνατόν περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την δραστηριότητα που πρόκειται να ελεγχθεί.

Επίσης, ο εσωτερικός ελεγκτής έρχεται σε επαφή με το προσωπικό που συμμετέχει στην δραστηριότητα της επιχείρησης, διενεργεί φυσική απογραφή ως προς τις εργασίες, καταρτίζει διαγράμματα ροής των διαδικασιών, κάνει εκτίμηση των κινδύνων και παρουσιάζει μετά την ολοκλήρωση της προκαταρκτικής έρευνας, τα αποτελέσματα στα φύλλα εργασίας. Μετά την παρουσίαση αυτή είναι σε θέση να αναφέρει τυχόν αδυναμίες που εντοπίστηκαν, να προτείνει βήματα ελέγχου, να κάνει εκτίμηση του χρόνου που απαιτείται καθώς και εκτίμηση ημερομηνιών-προθεσμιών ολοκλήρωσης του ελέγχου και της έκθεσης.

Σύνταξη προγράμματος ελέγχου

Κατά την σύνταξη του του γενικού προγραμματισμού του ελεγκτικού έργου, ο εσωτερικός ελεγκτής διαμορφώνει κύρια χαρακτηριστικά λειτουργίας του τμήματος εσωτερικού ελέγχου καταρτίζοντάς είτε ένα μακροπρόθεσμο είτε ένα βραχυπρόθεσμο (ετήσιο) πλάνο ελέγχου. Ο εσωτερικός ελεγκτής αν ακολουθήσει το μακροπρόθεσμο πρόγραμμα περιγράφει την μορφή και την ουσία του ελέγχου που καθορίζονται με βάση το μέγεθος και τον αναμενόμενο ρυθμό ανάπτυξης, το είδος του κλάδου, τις πιο σημαντικές λειτουργίες και τους κινδύνους κάθε δραστηριότητας. Στην περίπτωση του μακροπρόθεσμου προγράμματος δεν προηγείται η διαδικασία της προτακτικής έρευνας. Επίσης, το βραχυπρόθεσμο πρόγραμμα ελέγχου(ετήσιο) περιλαμβάνει λεπτομερή περιγραφή των εργασιών κάθε ελεγκτικού έργου.

Επιτόπια εργασία

Επιτόπια καλείται η εργασία που ακολουθεί ο εσωτερικός ελεγκτής για να συμπληρώσει τα βήματα του προγράμματος του ελέγχου. Στο βήμα αυτό περιλαμβάνονται οι παρακάτω έλεγχοι:

-Έλεγχοι διαδικασιών (tests of controls), οι έλεγχοι αυτοί έχουν ως σκοπό την

επιβεβαίωση ότι οι διαδικασίες λειτουργούν αποτελεσματικά.

-έλεγχος εγκρίσεων (authorization tests) με σκοπό την επιβεβαίωση και αξιολόγηση των εγκρίσεων που λαμβάνονται κατά την διενέργεια των λειτουργιών της επιχείρησης

- έλεγχος διενέργειας εργασιών (transaction processing tests) με σκοπό την αξιολόγηση της ροής των εργασιών

- έλεγχος διαφύλαξης της περιουσίας (physical safeguard tests), αναφέρονται στην επιβεβαίωση ότι τα περιουσιακά στοιχεία της επιχείρησης φυλάσσονται και αξιοποιούνται αποτελεσματικά

-έλεγχος τεκμηρίωσης εργασιών (substantive tests), σκοπός των ελέγχων αυτών είναι η αντιμετώπιση των σφαλμάτων. Οι έλεγχοι αυτοί αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο μη ανακάλυψης του σφάλματος (detection risk) και χωρίζονται σε δύο κατηγορίες, τις αναλυτικές διαδικασίες και τους λεπτομερειακούς ελέγχους.

Έκθεση Ελέγχου

Οι εκθέσεις οι οποίες συντάσσονται από τους Εσωτερικούς Ελεγκτές αποτελούν ισχυρή μαρτυρία και απόδειξη για το επαγγελματικό επίπεδο των ελεγκτών και για την αξιολόγηση της συμβολής τους στην επίτευξη των στόχων της επιχείρησης. Σύμφωνα με το **Ελεγκτικό Πρότυπο 430** οι εκθέσεις Εσωτερικού Ελέγχου πρέπει να είναι αντικειμενικές, σαφείς, συνοπτικές, εποικοδομητικές και έγκαιρες. Επίσης, το ελεγκτικό πρότυπο ορίζει ότι οι εκθέσεις πρέπει να περιέχουν τουλάχιστον το σκοπό, το πλαίσιο και τα αποτελέσματα του ελέγχου. Επιπλέον θα πρέπει να περιλαμβάνουν πληροφορίες και περιλήψεις ιστορικών στοιχείων, να περιγράφουν τους αντικειμενικούς σκοπούς του ελέγχου και να πληροφορούν τον αναγνώστη γιατί διεξήχθη ο έλεγχος και τι αναμενόταν να επιτύχει. Ακόμη στα αποτελέσματα του ελέγχου μπορεί να συμπεριλαμβάνονται διαπιστώσεις, συμπεράσματα και συστάσεις. Τα αποτελέσματα του Εσωτερικού Ελέγχου μπορεί να γνωστοποιούν με διάφορες μορφές:

Προφορικές εκθέσεις. Η προφορική έκθεση επιλέγεται όταν είναι αναγκαίο να ληφθούν άμεσα μέτρα ή όταν η προφορική αυτή έκθεση μπορεί να χρησιμοποιηθεί για μεταγενέστερη έκδοση μιας γραπτής έκθεσης.

Ενδιάμεσες γραπτές εκθέσεις: Χρησιμοποιούνται για ανακοίνωση πληροφοριών που απαιτούν άμεση προσοχή, για ανακοίνωση μιας αλλαγής στο πλαίσιο του ελέγχου για την υπό έλεγχο δραστηριότητα ή για ενημέρωση της διοίκησης για την

πρόοδο του ελέγχου όταν οι έλεγχοι παρατείνονται για μακρύ χρονικό διάστημα.

Εκθέσεις με τη μορφή ερωτηματολογίου. Οι εκθέσεις με την μορφή ερωτηματολογίου χρησιμοποιούνται κατά κανόνα για εσωτερική χρήση στην Υπηρεσία Εσωτερικού Ελέγχου.

Γραπτές εκθέσεις. Η δομή και το περιεχόμενο των εκθέσεων αυτών ποικίλει μεταξύ των εταιριών αλλά και μεταξύ των αναθέσεων ελέγχου.

Σύνοψη Γραπτών Εκθέσεων. Σε αρκετές επιχειρήσεις συνηθίζεται η έκδοση μιας ετήσιας ή εξαμηνιαίας έκθεσης με τη σύνοψη των εκθέσεων ελέγχου που εκδόθηκαν την περίοδο αναφοράς.

Εκθέσεις με ηλεκτρονική μορφή. Εάν οι εκθέσεις ελέγχου έχουν διανεμηθεί με ηλεκτρονικό μέσον, πρέπει να κρατείται μια υπογεγραμμένη έκδοση της έκθεσης σε αρχείο στο τμήμα Εσωτερικού Ελέγχου.¹⁵

Μεταγενέστερες ενέργειες

Με την έννοια «μεταγενέστερες ενέργειες»(follow up)νοείται η διαδικασία κατά την οποία οι εσωτερικοί ελεγκτές αξιολογούν την επάρκεια και την αποτελεσματικότητα των ευρημάτων τους. Η πλειοψηφία των μεταγενέστερων ενεργειών προκύπτει από την εργασία των εσωτερικών ελεγκτών που καταλήγει στην έκθεση ελέγχου. Η ποιότητα και η αποτελεσματικότητα της έκθεσης ελέγχου που υποβάλλεται στην διοίκηση, κρίνεται ουσιαστικά από τα διορθωτικά μέτρα που λαμβάνονται.¹⁶

3.9 Δικλίδες Ασφαλείας Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου

Το σύστημα εσωτερικού ελέγχου αποτελείται από ελεγκτικούς μηχανισμούς και εσωτερικές δικλίδες ασφαλείας που στοχεύουν στην έγκαιρη αντιμετώπιση των κινδύνων που ενδέχεται να αντιμετωπίσει μια εταιρία και στην εύρυθμη λειτουργία της. Η ύπαρξη αυτών των δικλίδων ασφαλείας λειτουργεί με τρεις τρόπους:

α) οργανωτικά (οργανωτικές δικλίδες εσωτερικού ελέγχου) αναφέρονται στην βασική οργάνωση των δραστηριοτήτων που αφορούν τους στόχους και τους

¹⁵ Νεγκάκης και Ταχυνάκης (2013), σελ.100

¹⁶ Καζαντζής (2006), σελ.428-429

κανονισμούς της ελεγχόμενης επιχείρησης

β) προληπτικά (προληπτικές δικλίδες εσωτερικού ελέγχου) αναφέρονται στην ανάδειξη λαθών στη λειτουργία των διαδικασιών και

γ) κατασταλτικά (κατασταλτικές δικλίδες εσωτερικού ελέγχου) ως προς την παρέμβαση του εσωτερικού ελέγχου για τις περιπτώσεις αποκλίσεων από την ορθή λειτουργία της εταιρίας

Ακόμη, σχετικά με το εύρος και το πεδίο που εφαρμόζεται ο εσωτερικός έλεγχος, οι δικλίδες ασφάλειας διακρίνονται σε **γενικές και εξιδικευμένες**. Αναλυτικότερα, οι γενικές δικλίδες ασφαλείας σχετίζονται με τη γενική οργανωτική δομή της εταιρίας, την οργανωτική δομή των υπηρεσιών και την προστασία και διασφάλιση των περιουσιακών στοιχείων της ελεγχόμενης οικονομικής οντότητας. Πιο συγκριμένα, η οργανωτική διάρθρωση πρέπει να είναι πρέπουσα με ληφθεί υπόψιν το μέγεθος και η φύση των εργασιών, όλοι οι εργαζόμενοι της εταιρίας πρέπει να απολογούνται για τις πράξεις τους, οι ευθύνες για κάθε στέλεχος πρέπει να καθορίζονται με σαφήνεια καθώς και τα καθήκοντα να μοιράζονται ώστε για ένα θέμα ή μια συναλλαγή να μην απαιτείται αποκλειστικός χειρισμός από ένα πρόσωπο. Επίσης, στα επιμέρους τμήματα θα πρέπει να υπάρχει επικοινωνία, οι εργαζόμενοι θα πρέπει να έχουν τα κατάλληλα προσόντα για τις θέσεις που κατέχουν και απαραίτητο είναι να γίνεται σωστή κατανομή των καθηκόντων μεταξύ του προσωπικού. Όσον αφορά την οργανωτική δομή των υπηρεσιών της εταιρίας θα πρέπει να συντάσσονται αναλύσεις σε προϋπολογιστική βάση καθώς και περιοδικές οικονομικές εκθέσεις, να υιοθετούνται διαδικασίες σύγκρισης των οικονομικών δεδομένων και να καθιερώνονται κατάλληλες λογιστικές αρχές και διαδικασίες αποτυπωμένες σε εγχειρίδια.

Από την άλλη πλευρά, οι εξιδικευμένες δικλίδες έχουν ως στόχο την εξασφάλιση της αναγκαίας εξουσιοδότησης για πρόσβαση, την ορθή λογιστική απεικόνιση και την επαρκή προστασία των περιουσιακών στοιχείων.

Όσο αποτελεσματικές και αν είναι αυτές οι εσωτερικές δικλίδες, δεν μπορούν να παρέχουν βεβαιότητα, αλλά μόνο εύλογη διασφάλιση ως προς την επίτευξη των στόχων της ελεγχόμενης εταιρίας. Η πιθανότητα επίτευξής τους επηρεάζεται από τους ενδογενείς περιορισμούς των εσωτερικών δικλίδων, όπως είναι ότι η ανθρώπινη κρίση στη λήψη αποφάσεων μπορεί να είναι λανθασμένη. Το σύστημα εσωτερικού ελέγχου μπορεί να εξασφαλίσει την επιτυχία της οικονομικής οντότητας, διασφαλίζοντας την επίτευξη των βασικών στόχων, δεν μπορεί όμως να αλλάξει μια

εγγενώς κακή διοίκηση σε καλή. Ο εσωτερικός έλεγχος δεν μπορεί να εξασφαλίσει την επιτυχία, ή ακόμη και την επιβίωση.

Κατά το σχεδιασμό και την εφαρμογή των αναγκαίων δικλίδων, η διοίκηση οφείλει να κάνει κρίσεις επί της φύσης και της έκτασης των δικλίδων που επιλέγει να εφαρμόσει, καθώς και επί της φύσης και της έκτασης των κινδύνων που θα αναλάβει τελικά.¹⁷

3.10 Φύλλα Εργασίας Εσωτερικού Ελέγχου

Σύμφωνα με το Ελεγκτικό Πρότυπο 2230 ο ελεγκτής οφείλει να συντάσσει φύλλα εργασίας που είναι επαρκώς πλήρη και λεπτομερή ώστε να παρέχουν την δυνατότητα άντλησης μια γενικής ολοκληρωμένης εικόνας του ελέγχου που διενεργήθηκε. Φύλλα Εργασίας ονομάζονται όλα τα ελεγκτικά τεκμήρια που συντάχθηκαν ή συγκεντρώθηκαν και τηρούνται από τους ελεγκτές κατά την διάρκεια του ελέγχου. Με λίγα λόγια, ο όρος Φύλλα Εργασίας περιλαμβάνει όλα τα γραπτά αποδεικτικά στοιχεία που συγκεντρώνουν οι ελεγκτές για να τεκμηριώσουν την εργασία που έκαναν, τις μεθόδους και τις διαδικασίες που εφαρμόστηκαν καθώς και τα συμπεράσματα στα οποία κατέληξαν.

Το διεθνές πρότυπο 230 ορίζει ότι τα φύλλα εργασίας βοηθούν στον σχεδιασμό και την εκτέλεση του ελέγχου, την εποπτεία του ελεγκτικού έργου, τη μέτρηση του έργου ελεγκτών, στον ποιοτικό έλεγχο αλλά και στους εξωτερικούς ελέγχους των ελεγκτών από άλλα όργανα.

Η μορφή, η έκταση και των περιεχόμενο των φύλλων εργασίας εξαρτάται από διάφορους παράγοντες, όπως:

- τη φύση της ανάθεσης
- την μορφή της έκθεσης του ελεγκτή
- το μέγεθος και την πολυπλοκότητα της ελεγχόμενης εταιρίας
- τις συνθήκες των συστημάτων λογιστικής
- την έκταση των εκτιμήσεων που έπρεπε να γίνουν
- τους κινδύνους και τα σημαντικά λάθη
- την ελεγκτική μεθοδολογία που θα χρησιμοποιηθεί κατά τον έλεγχο

Ο ελεγκτής είναι υποχρεωμένος, σε όλη τη διάρκεια του ελέγχου, να συγκεντρώνει τεκμήρια που θα στηρίζουν τα τελικά του συμπεράσματα και θα

¹⁷ Νεγκάκης και Ταχυνάκης, (2013), σελ.124

αποδεικνύουν ότι έκανε τη δουλειά του με βάση τα ΔΕΠ και τις σχετικές εθνικές ρυθμίσεις. Η τεκμηρίωση αυτή περιλαμβάνει το αρχείο των ελεγκτικών διαδικασιών που εκτελέστηκαν, τα σχετικά ελεγκτικά τεκμήρια που αποκτήθηκαν και τα συμπεράσματα στα οποία κατέληξε ο ελεγκτής.¹⁸

Επίσης, τα φύλλα εργασίας θα πρέπει να φέρουν ορισμένα στοιχεία και να περιλαμβάνουν τα εξής:

- επικεφαλίδα, στην οποία περιλαμβάνονται η επωνυμία της ελεγχόμενης εταιρίας, ένας περιγραφικός τίτλος αναγνώρισης του περιεχόμενου των φύλλων εργασίας, η ημερομηνία του ισολογισμού, τα ονόματα του συντάκτη του φύλλου εργασίας και εκείνου που έκανε την ανασκόπηση του

- ευρετηρίαση και παραπομπή των ελεγκτικών τεκμηρίων, ώστε αυτά να εντοπίζονται εύκολα από τα μέλη της ελεγκτικής ομάδας

- χρησιμοποίηση συμβόλων που είναι δηλωτικά των ενεργειών που έγιναν κατά τη διάρκεια του ελέγχου και επιτυγχάνουν τυποποίηση εργασιών ρουτίνας και μείωση του απαιτούμενου χρόνου εργασίας

- υπογραφές του συντάκτη του φύλλου εργασίας και εκείνου που έκανε την ανασκόπηση του και ημερομηνία της εργασίας του

Για την αποτελεσματικότητα της συμπλήρωσης τα φύλλα εργασίας θα πρέπει να συμπληρώνονται ομοιόμορφα από όλους τους εσωτερικούς ελεγκτές της ελεγχόμενης επιχείρησης ώστε να διευκολύνεται η επισκόπηση, η παρακολούθηση της πληρότητας και η ταξινόμηση τους, και όταν συμπληρώνονται στον ελάχιστο δυνατό χρόνο, χωρίς βέβαια να παραλείπονται χρήσιμα στοιχεία.¹⁹

3.11 Συμπεράσματα

Από την εξέταση της ανάπτυξης της Ελεγκτικής, προκύπτει ότι έχουν πραγματοποιηθεί σημαντικά βήματα ως προς την οργάνωση και την λειτουργία της, από την προϊστορική εποχή μέχρι σήμερα. Στην σύγχρονη ελεγκτική γίνεται διάκριση της εξωτερικής, εσωτερικής αλλά και κρατικής ελεγκτικής. Ανάλογα με το εύρος, την περιοδικότητα, το σκοπό και την ιδιότητα του ελεγκτή προκύπτει η

¹⁸ Καζαντζής (2006), σελ.207,208,209-212

¹⁹ Νεγκάκης και Ταχυνάκης, (2013) σελ.100

διάκριση μεταξύ εσωτερικών και εξωτερικών ελεγκτών που δραστηριοποιούνται σε μια επιχείρηση.

Σύμφωνα με όσα αναφέρθηκαν στον παρόν κεφάλαιο, ο ισχυρός εσωτερικός έλεγχος και η αποτελεσματική συνεργασία εσωτερικών και εξωτερικών ελεγκτών συμβάλλει στην αποτελεσματική και συνεργατική σχέση μεταξύ των μελών του οργανισμού. Συνολικά, ένα αποτελεσματικό σύστημα εσωτερικού ελέγχου είναι μια ανεκτίμητη πηγή πληροφοριών για την εταιρεία. Ο εσωτερικός έλεγχος που λειτουργεί σε μια εταιρεία διευκολύνει το έργο της καθώς και το έργο των άμεσα ενδιαφερόμενων ενώ βελτιώνει και το σύνολο της λειτουργία της αγοράς.

Φαίνεται ότι τα τελευταία χρόνια έχουν πραγματοποιηθεί σημαντικά βήματα για την αναβάθμιση του ρόλου του εσωτερικού ελέγχου καθώς και του εσωτερικού ελεγκτή. Ένα ακόμη στοιχείο που προκύπτει από τη σχετική ανάλυση είναι ότι οι εσωτερικοί ελεγκτές διαθέτουν πλέον ένα οδηγό εκτέλεσης των καθηκόντων τους γεγονός που αναμένεται ότι συμβάλλει στην αύξηση της αποτελεσματικότητάς τους και την πιθανότητα εκπλήρωσης των στόχων της λειτουργίας του εσωτερικού ελέγχου. Επίσης, ένας από τους βασικούς στόχους του εσωτερικού ελέγχου, αν όχι ο βασικότερος, είναι η συμβολή στην πρόληψη φαινομένων παραποίησης της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης που απευθύνεται στο εξωτερικό περιβάλλον μιας επιχείρησης. Στο επόμενο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στην παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων καθώς και παρουσίαση της συμβολής του εσωτερικού ελέγχου στην ανίχνευση της απάτης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΑΠΑΤΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

4.1 Εισαγωγή

Το φαινόμενο της απάτης είναι ένα πολύ μεγάλο θέμα για την επιβάρυνση των επιχειρήσεων, ακόμα και της οικονομίας γενικότερα. Συνεπώς δεν μπορεί να περιοριστεί μόνο στην οριοθέτηση της έννοιας, στην αρίθμηση των περιοχών στην οποία εμφανίζεται καθώς και στις ελεγκτικές διαδικασίες αποκάλυψης της.

Δεδομένου ότι η λογιστική είναι το βασικό κομμάτι κάθε επιχειρηματικής επιτυχίας ή αποτυχίας, η ποιότητα των εταιρικών οικονομικών καταστάσεων επηρεάζει τα αποτελέσματα των εταιρειών, την μελλοντική τους πορεία και την χρηματιστηριακή τους αξία. Στην περίπτωση που οι επιχειρήσεις έχουν αρνητικά αποτελέσματα, οι διοικούντες μπαίνουν στον πειρασμό να χρησιμοποιήσουν την λογιστική με σκοπό να ωραιοποιηθούν τα αποτελέσματα της επιχείρησης.

4.2. Χαρακτηριστικά και οριοθέτηση της Λογιστικής απάτης

Η λογιστική απάτη περιλαμβάνει την έκφραση πρόθεσης και δόλου από μία ομάδα δραστών όπως κορυφαία στελέχη της επιχείρησης, λογιστές μέσω μίας σειράς πολύ καλά σχεδιασμένων προγραμμάτων. Πιο αναλυτικά, σύμφωνα με το Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο 240 ο όρος απάτη αποδίδεται με τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- Νόθευση ή αλλοίωση των λογιστικών εγγραφών ή των παραστατικών
- Αλλοίωση των στοιχείων του ενεργητικού
- Απόκρυψη ή παράλειψη αναφοράς των επιπτώσεων των παραπάνω καταχωρήσεων ή των αποδεικτικών στοιχείων
- Καταχώρηση εικονικών συναλλαγών
- Λανθασμένη εφαρμογή των λογιστικών προτύπων και αρχών²⁰

Επίσης, το Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο 240 αναφέρει πως τα σφάλματα στις

²⁰ <https://simatoros.wordpress.com>

οικονομικές καταστάσεις μπορεί να προκύψουν είτε από απάτη είτε από λάθος. Με τον όρο της απάτης αναφέρεται και αυτός του σφάλματος ο οποίος πολλές φορές ταυτίζεται με τον όρο της απάτης λόγω του ότι τα όρια μεταξύ απάτης και σφάλματος δεν είναι τελείως ξεκάθαρα. Μέσα από τα χαρακτηριστικά του σφάλματος, τα οποία διαφέρουν από αυτά της απάτης, φαίνεται η βασική τους διαφορά. Τα χαρακτηριστικά αυτά είναι:

-Αριθμητικά λάθη από αβλεψία του προσωπικού του λογιστηρίου μιας επιχείρησης που αφορούν καταχωρήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

-Παρερμηνεία της πραγματικής κατάστασης όσο αναφορά στις συναλλαγές

-Μη σωστή εφαρμογή των αρχών και προτύπων της λογιστικής.

Συμπερασματικά, το διακριτικό στοιχείο μεταξύ απάτης και λάθους είναι το αν η πράξη που καταλήγει στο σφάλμα των οικονομικών καταστάσεων είναι εκούσιο ή ακούσιο δηλαδή είναι εσκεμμένο σε αντίθεση με το σφάλμα όπου δεν υπάρχει τέτοια πρόθεση.²¹

4.3 Κατηγορίες της απάτης

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία η επαγγελματική απάτη και κατάχρηση διακρίνεται σε δύο μεγάλες κατηγορίες οι οποίες είναι **η απάτη προς όφελος της επιχείρησης και η απάτη εις βάρος της επιχείρησης.**

Στην πρώτη περίπτωση της **απάτη προς όφελος της επιχείρησης**, η διοίκηση διαπράττει δόλιες ενέργειες όπως είναι η αύξηση των αποτελεσμάτων, των πωλήσεων και του ενεργητικού καθώς και η εσκεμμένη υποτίμηση των πραγματοποιηθέντων δαπανών και υποχρεώσεων έχουν ως στόχο στην υπερεκτίμηση της οικονομικής θέσης της επιχείρησης. Η απάτη αυτού του είδους προκύπτει μέσω της εξαπάτησης ενός τρίτου προσώπου. Παραδείγματα τέτοιου είδους απάτης είναι:

-Πώληση ή εκχώρηση φανταστικών και παραπλανητικών στοιχείων που απεικονίζονται στο ενεργητικό

-Εκούσια εσφαλμένη παρουσίαση ή αποτίμηση συναλλαγών και στοιχείων του ενεργητικού, των υποχρεώσεων ή του εισοδήματος

²¹ Λουμιώτης και Τζίφας (2012), σελ. 66

- Αντικανονικές και παράνομες πληρωμές κυβερνητικών αξιωματούχων, δωροδοκίες πάσης φύσεως, αμοιβές για συμμετοχή σε παράνομες ενέργειες
- Εκούσια αποτυχία να καταγραφούν ή να αποκαλυφθούν σημαντικές πληροφορίες που θα βελτιώναν τη χρηματοοικονομική εικόνα της επιχείρησης στους τρίτους
- Παράνομες οικονομικές δραστηριότητες που παραβιάζουν κυβερνητικούς νόμους, κανόνες, κανονισμούς ή συμβόλαια
- Φορολογική απάτη

Η **απάτη εις βάρος της επιχείρησης** μπορεί να πραγματοποιηθεί από εσωτερικούς και εξωτερικούς δράστες. Παραδείγματα τέτοιου είδους απάτης είναι:

Από εσωτερικούς δράστες

- Κλοπή περιουσιακών στοιχείων, εκτροπή και ιδιοποίηση διαθεσίμων
- Παραποιήσεις αποθεμάτων και χαρακτηρισμός υγιούς αποθέματος ως άχρηστου ή ελαττωματικού
- Παραποιήσεις τιμολογίων προμηθευτών

Από εξωτερικούς δράστες

- Απάτη από προμηθευτές και εργολάβους, τιμολόγηση χωρίς παράδοση ή διπλή τιμολόγηση
- Δωροδοκία υπαλλήλων από προμηθευτές ή από πελάτες²²

4.4 Λόγοι διάπραξης της απάτης

Η ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου παίζει καθοριστικό ρόλο στην πρόληψη και στην αντιμετώπιση μίας πιθανής απάτης. Τα σημαντικά χαρακτηριστικά ενός εσωτερικού ελεγκτή, όπως η ανεξαρτησία, η αντικειμενικότητα και η επαγγελματική κατάρτιση, επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό την ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου σε μία επιχείρηση και κατ' επέκταση την πρόληψη μιας απάτης.

Σύμφωνα με ερευνητικές εργασίες οι διοικήσεις των επιχειρήσεων έχουν την δυνατότητα να διαπράξουν απάτη λόγω της θέσης τους καθώς μπορούν άμεσα ή έμμεσα να παραποιήσουν λογιστικά δεδομένα. Κατά την διάπραξη απάτης, η διοίκηση της επιχείρησης ή οι εργαζόμενοι της μπορεί να έχουν κίνητρο ή να

²² Καζαντζής (2006), σελ.516-517

βρίσκονται κάτω από πίεση με αποτέλεσμα να διαπράξουν απάτη. Επιπλέον ορισμένες φορές οι περιστάσεις είναι έτσι ώστε να τους παρέχεται η ευκαιρία για την ενέργεια αυτή.

Το τρίγωνο της απάτης

Τα σημαντικά χαρακτηριστικά τα οποία παρουσιάζονται στις οικονομικές καταστάσεις μέσω απάτης είναι γνωστά ως «*Τρίγωνο της Απάτης*». Σύμφωνα με την θεωρία αυτή, η απάτη, είναι πιθανό να συμβεί όταν συνυπάρχουν τρεις παράμετροι η **Πίεση** η **Ευκαιρία** και η **Εκλογίκευση**. Πιο αναλυτικά, ο πρώτος λόγος αφορά στα κίνητρα ή τις πιέσεις(εμφάνιση κερδοφορίας) που δέχεται η διοίκηση για να προβεί σε απάτη. Ο δεύτερος λόγος αφορά στις ευκαιρίες που παρέχουν οι διάφορες καταστάσεις με τις οποίες έρχεται αντιμέτωπη η επιχείρηση καθημερινά. Ο τρίτος λόγος αφορά στη ψυχολογία και τη συμπεριφορά του ατόμου. Πρόκειται για συγκεκριμένη συμπεριφορά ή σύνολο ηθικών αξιών που επιτρέπουν σε ένα ή περισσότερα άτομα να διαπράξουν σκόπιμα μια ανειλικρινή πράξη. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η διοίκηση είναι εκείνη που κατευθύνει την διάπραξη μιας απάτης. Πιο ειδικά, τα τρία σημεία του «*Τρίγωνου της Απάτης*» έχουν ως εξής:

Η πίεση είναι στις περισσότερες περιπτώσεις ο λόγος για να οδηγηθεί ένα στέλεχος της επιχείρησης σε λογιστική απάτη. Σύμφωνα με ερευνητικές εργασίες, με αντικείμενο τη λογιστική απάτη, διαπιστώθηκε ότι η μεγάλη πλειοψηφία των περιπτώσεων απάτης προκλήθηκαν από οικονομικές δυσκολίες. Ενδεικτικά παραδείγματα που μπορούν να οδηγήσουν τα στελέχη μιας επιχείρησης σε οικειοποίηση περιουσιακών στοιχείων είναι η ψύχωση για ευτυχία, υψηλά προσωπικά χρέη, υψηλές ιατρικές δαπάνες, χαμηλή αμοιβή για τον εργαζόμενο κ.α.

Σε μια οικονομική μονάδα μέσα από διάφορες καταστάσεις μπορούν να δημιουργηθούν ευκαιρίες διάπραξης λογιστικής απάτης. Πιο συγκεκριμένα, οι αναποτελεσματικοί έλεγχοι, οι πρακτικές ατιμωρησίας και η έλλειψη ηθικής καθοδήγησης μπορεί να ωθήσουν ένα τρίτο πρόσωπο να λειτουργήσει αρνητικά ως προς την μονάδα.²³

Το 1983 οι Hollingen και Clark ανέφεραν ότι “τα άτομα δεν διαπράττουν

²³ Καζαντζής (2006), σελ.523-524

απάτη, εκτός αν μπορούν να την δικαιολογήσουν σύμφωνα με τον προσωπικό τους κώδικα ηθικής“. Υπάρχουν άτομα που είναι σε θέση να εκλογικεύουν τη διάπραξη απατηλής πράξης. Δηλαδή, έχουν νοοτροπία, τον χαρακτήρα ή ένα σύνολο ηθικών αξιών που τους επιτρέπουν εν γνώσει τους και από πρόθεση να διαπράξουν μία ανέντιμη πράξη. Ωστόσο, ακόμη και καθ' όλα έντιμα άτομα μπορεί να διαπράξουν απάτη σε ένα περιβάλλον που τους ασκεί αρκετή πίεση. Πολλές φορές καταβάλλεται μια προσπάθεια αιτιολόγησης από το άτομο που διαπράττει την απάτη επινοώντας δικαιολογίες όπως η αμοιβή, η πεποίθηση ότι η θέση που κατέχει κάποιος έχει πλεονεκτήματα, η εκδίκηση κ.α.(Hollingen and Clark, 1983)

4.5 Κίνητρα και παράγοντες ενθάρρυνσης της απάτης

Σύμφωνα με έρευνες για την λογιστική απάτη, αρκετά είναι τα κίνητρα και οι προάγοντες που οδηγούν σε συγκεκριμένες ενέργειες. Αναλυτικότερα:

Ο **Ανταγωνισμός** των επιχειρήσεων οδηγεί στην εφαρμογή κινήσεων παραποίησης των οικονομικών τους στοιχείων για να καταφέρουν να εμφανιστούν οικονομικά πιο ισχυρές. Η επιχείρηση παρουσιάζοντας όσο το δυνατόν υψηλότερα κέρδη καταφέρνει να ισχυροποιήσει την οικονομική της θέση και να γίνει πιο ανταγωνιστική. Όπως επίσης και σε αντίθετες περιπτώσεις, που η επιχείρηση επιθυμεί να παρουσιάσει μειωμένα τα οικονομικά της αποτελέσματα. (Paul Dunn, 2004)

Σε μια επιχείρηση με αρνητικά αποτελέσματα, δημιουργείται η ανάγκη για **Δανεισμό**. Προκειμένου η επιχείρηση να αποκτήσει τα απαραίτητα ξένα δανειακά κεφάλαια πρέπει να εμφανίσει ικανοποιητικά οικονομικά αποτελέσματα. Αυτό λοιπόν, είναι το κίνητρο για την εμφάνιση παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων.

Στη περίπτωση **Συγχώνευσης ή μιας Εξαγοράς**, η επιχείρηση προσπαθεί να βελτιώσει την εικόνα της και **Συγχώνευσης ή μιας Εξαγοράς** την οικονομική της θέση, αποκομίζοντας έτσι περισσότερα χρήματα από την κάθε επενδυτική στρατηγική που θα ακολουθηθεί. Έτσι, η παραποίηση των λογιστικών καταστάσεων στοχεύει σε αύξηση των οικονομικών αποτελεσμάτων των επιχειρήσεων που συμμετέχουν.

Στην περίπτωση που μια επιχείρηση έχει συνάψει **Δανειακή Σύμβαση** για τη λήψη δανείων, η δανειακή σύμβαση περιέχει ορισμένους όρους. Σε περίπτωση που οι όροι αθετηθούν από την πλευρά της επιχείρησης τότε και οι δανειστές έχουν το δικαίωμα να αυξήσουν το επιτοκίου δανεισμού ή να απαιτήσουν την άμεση αποπληρωμή του δανείου.

Στις επιχειρήσεις συχνά υπάρχει σαν κίνητρο για αποδοτικότερη εργασία η **αμοιβή** με στόχο την καλύτερη επίδοση της επιχείρησης. Οι εργαζόμενοι αμείβονται με ένα μισθό, επιπλέον λαμβάνουν και κάποιο bonus το ύψος του οποίου εξαρτάται από την επίτευξη κάποιων στόχων. Η πρακτική αυτή ορισμένες φορές, δημιουργεί ισχυρά κίνητρα από την πλευρά της διοίκησης στο να προχωρήσει σε παραποιήσεις των οικονομικών αποτελεσμάτων ώστε να κερδίσει περισσότερα.

Κάθε μέλος της διοίκησης μια επιχείρησης έχει σημαντικό κίνητρο για να προβεί σε παραποίηση οικονομικών στοιχείων που περιλαμβάνονται στις οικονομικές καταστάσεις ώστε να εξασφαλίσει τη θέση του στην επιχείρηση. Συνεπώς για την **Διατήρηση Θέσης** οδηγούνται στην απάτη.

Επίσης, σε αρκετές περιπτώσεις, τα μέλη της διοίκησης μιας επιχείρησης για να πάρουν **Προαγωγή** σε υψηλότερες θέσεις της ιεραρχίας, καταφεύγουν σε τεχνικές παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων. (Dooley, 2002)

4.6 Παραποίηση οικονομικών καταστάσεων

Η ποιότητα των εταιρικών αποτελεσμάτων αποτελεί διαχρονικό ζήτημα στην λογιστική και χρηματοοικονομική επιστήμη. Με δεδομένα ότι οι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων είναι πολλοί, η χειραγώγηση των εταιρικών αποτελεσμάτων αποτελεί ένα πολυσύνθετο πρόβλημα.

Τα μεγάλα εταιρικά σκάνδαλα που έχουν εμφανιστεί τα τελευταία χρόνια στην παγκόσμια οικονομία, προσθέτουν μια νέα μορφή κινδύνου στο χρηματοοικονομικό σύστημα: την παραποίηση λογιστικών καταστάσεων. Τις τελευταίες δεκαετίες όλο τα περισσότερα οικονομικά σκάνδαλα που έχουν διαπραχτεί στις ΗΠΑ και την Ευρώπη, όπως το σκάνδαλο της Enron, της Worldcom, της Xerox και άλλες περιπτώσεις που θα αναλυθούν παρακάτω, αναφέρονται σε περιπτώσεις λογιστικής απάτης μέσω της

παραποίησης των οικονομικών τους καταστάσεων. Το έντονα ανταγωνιστικό οικονομικό περιβάλλον σε συνδυασμό με τις πιέσεις που υφίστανται τα διοικητικά στελέχη των επιχειρήσεων να πετύχουν όλο και μεγαλύτερους στόχους ωθεί πολλές φορές στην αλλοίωση των λογιστικών καταστάσεων. Το θέμα αυτής της απάτης είναι μεγάλο καθώς εκτός από τα στελέχη της εταιρίας που παραποιεί εμπλέκονται εταιρίες ορκωτών λογιστών καθώς και χρηματοπιστωτικοί οίκοι. (Rezaee 2002) .

Η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων αναφέρεται στον σκόπιμο χειρισμό στοιχείων τους, όπως υπερτίμηση στοιχείων ενεργητικού, πωλήσεων και κερδών ή υποτίμηση των υποχρεώσεων, εξόδων ή ζημιών με σκοπό να επιτευχθεί το επιθυμητό ύψος τους. Οι χειρισμοί αυτοί έχουν ως αποτέλεσμα τη σημαντική αλλοίωση της ορθής εικόνας των οικονομικών καταστάσεων. Ως μέσα για την πραγματοποίηση των παραποιήσεων χρησιμοποιούνται διάφοροι μέθοδοι που περιλαμβάνονται στον όρο δημιουργική ή επινοητική λογιστική. Επίσης, όροι που εστιάζουν κυρίως στη μεταβολή των αποτελεσμάτων χρήσης, είναι η εξομάλυνσή τους μέσω εσφαλμένων λογιστικών καταχωρήσεων με σκοπό την ωραιοποίησή τους και την διαχείρισή τους.²⁴

Τρόποι επηρεασμού των οικονομικών καταστάσεων

Η επιρροή που ασκεί η διοίκηση στις οικονομικές καταστάσεις την καθιστά ικανή να επηρεάσει της οικονομικές καταστάσεις με διάφορους δόλιους τρόπους. Ειδικότερα, όσον αφορά την παραβίαση του λογιστικού προτύπου η διοίκηση της επιχείρησης θέτει σε εφαρμογή δικούς της κανόνες στην προσπάθειά της να αλλάξει τα οικονομικά της στοιχεία και να παρουσιάσει την εικόνα που η ίδια θέλει, χωρίς να υπολογίζει τα θεσπισμένα λογιστικά πρότυπα. Η σκόπιμη παραβίαση έγκειται στα πλαίσια της απάτης. Επίσης, με τη δημιουργική παρέμβαση της διοίκησης. Η ύπαρξη της δημιουργικής παρέμβασης προκαλείται εκμεταλλευόμενοι τα κενά των ιδίων των λογιστικών προτύπων. Και τέλος, ένας τρίτος τρόπος επηρεασμού, αφορά τα περιθώρια επιλογών που δίνονται μέσα από τον τρόπο διατύπωσης των ιδίων των λογιστικών προτύπων. Η διοίκηση έτσι αποκτά περιθώρια υποκειμενικής ερμηνείας των προτύπων και άσκηση κρίσης.(Rezaee, 2003)

²⁴ <https://simatoros.wordpress.com>

4.7 Πρακτικές τεχνικές παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων

Λογιστική Κάθαρση

Με τον όρο Λογιστική Κάθαρση ή αλλιώς Big Bath Accounting νοείται η μορφή παραποίησης των οικονομικών αποτελεσμάτων της επιχείρησης με πρωτοβουλία και παρέμβαση της διοίκησης της.

Στην περίπτωση όπου ένας διευθύνων σύμβουλος επιχειρεί να παραποιήσει τα οικονομικά μεγέθη με τέτοιο τρόπο ώστε να εμφανιστούν μειωμένα τα τρέχοντα αποτελέσματα, με ευθύνη η οποία ανήκει στον προκάτοχό του, εμφανίζει ιδιαίτερα αυξημένα τα αποτελέσματα των επόμενων χρήσεων. Αυτή η συμπεριφορά είναι γνωστή ως Λογιστική Κάθαρση και ευνοεί τη νέα διοίκηση αφού η υψηλή απόδοση των επόμενων χρήσεων θα αποδοθεί στις δικές τις ενέργειες, παρόλο που αυτό δεν αντικατοπτρίζει την πραγματική εικόνα της επιχείρησης.

Η αιτιολογική βάση μιας τέτοιας πρακτικής, των νέων κυρίως διοικήσεων των επιχειρήσεων του δημόσιου τομέα, συνδέεται συνήθως, με γενικότερες αιτιάσεις περί αδιαφάνειας και συγκάλυψης κινδύνων από τις προηγούμενες διοικήσεις. Η μείωση των αποτελεσμάτων γίνεται στις περισσότερες περιπτώσεις μέσω αναβολής αναγνώρισης εσόδων και κυρίως μέσω εμφάνισης υπολογιστικών δαπανών, όπως είναι οι προβλέψεις.

Επίσης, αντίστοιχη πρακτική Λογιστικής Κάθαρσης έχει παρατηρηθεί σε αρκετές επιχειρήσεις στις οποίες υλοποιούνται προγράμματα αναδιοργάνωσης. Οι επιχειρήσεις αυτές εμφανίζουν μεγαλύτερα τα έξοδα που σχετίζονται με τις ενέργειες της αναδιοργάνωσης, με σκοπό να παραποιήσουν τα οικονομικά μεγέθη και να είναι σε θέση να καταγράψουν ικανοποιητικά αποτελέσματα στις επόμενες χρήσεις. Οι επιχειρήσεις αυτές ελπίζουν ότι οι επενδυτές και οι διάφοροι οικονομικοί αναλυτές δεν θα εστιάσουν την προσοχή τους στις τυχόν ζημίες που πιθανόν να εμφανιστούν στη συγκεκριμένη θέση της αναδιοργάνωσης αλλά θα δώσουν έμφαση στις προοπτικές που θα δημιουργηθούν για την επιχείρηση στο μέλλον. Δηλαδή, όταν η διοίκηση εμφανίζει αρκετά αυξημένες τις δαπάνες της οικονομική χρήσης που πραγματοποιείται η αναδιοργάνωση, τότε αυξάνονται οι πιθανότητες τα

μελλοντικά αποτελέσματα να έχουν ανοδική πορεία.

Τεχνικές παραποίησης και Λογιστικά Τεχνάσματα

Με αφορμή τα λογιστικά και ελεγκτικά σκάνδαλα των ΗΠΑ (Xerox, Enron κλπ) τέθηκε το ζήτημα κατά πόσο τα λογιστικά πρότυπα που εφαρμόζονται από επιχειρήσεις οι οποίες χαρακτηρίζονται από πολύπλοκες χρηματοοικονομικές δομές μπορεί να προκαλέσουν διαστρέβλωση της πραγματικής οικονομικής κατάστασης τους που δεν νομικά επιλήψιμη αλλά να οφείλεται σε καταχρηστική εκμετάλλευση της ευελιξίας που αυτά παρέχουν. Η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων στις περιπτώσεις αυτές είναι σκόπιμη και οι αυτουργοί της, που προέρχονται κυρίως από την πλευρά της ανώτατης διοίκησης της επιχείρησης, αναλώνονται στην επίτευξη λογιστικών προτύπων και όχι επιχειρηματικών σκοπών.

Η αδυναμία αυτή δικαιολογείται από το γεγονός ότι τα πρότυπα αποτελούν κατευθυντήρια σημεία γενικής εφαρμογής και μπορούν να προσαρμόζονται στις ανάγκες κάθε επιχείρησης αφήνοντας αρκετά περιθώρια υποκειμενικότητας ως προς τις μεθόδους που θα επιλεγούν για την κατάρτιση των οικονομικών καταστάσεων.

Παρακάτω αναλύονται ορισμένα από τα πιο σημαντικά λογιστικά τεχνάσματα που ενδείκνυται να οδηγήσουν στην παραποίηση των οικονομικών αποτελεσμάτων μιας επιχείρησης.

Αποθέματα

Στην περίπτωση των αποθεμάτων γίνεται αποτίμηση των αρχικών εμπορευμάτων στην τιμή κτήσεως τους και όχι στην μικρότερη τιμή μεταξύ της τιμής πώλησης. Με τον τρόπο αυτό, οι επιχειρήσεις μπορούν να μην εμφανίσουν τις ενδεχόμενες πραγματοποιηθείσες ζημιές, εμφανίζοντας βελτιωμένο αποτέλεσμα, ενώ παράλληλα αυξάνουν και τον ισολογισμό τους με την εύρεση ενός τελικού αποθέματος μεγαλύτερου από ότι είναι στην πραγματικότητα. Επίσης, με αυτόν τον τρόπο επηρεάζεται θετικά και ο δείκτης γενικής ρευστότητας και αρνητικά ο δείκτης αποδοτικότητας (ROI). Ακόμη, μπορεί να γίνει αλλαγή της μεθόδου αποτίμησης των

εμπορευμάτων, από LIFO (last in - first out) σε FIFO (first in - first out), σε προϊόντα όπου παρατηρείται αύξηση της τιμής. Μία ακόμα περίπτωση παραποίησης μπορεί να γίνει όταν η προμηθεύτρια εταιρία χρησιμοποιεί μεγάλες εκπτώσεις και γενικότερα, ευνοϊκούς όρους αγοράς για να παρακινήσει τους πελάτες της να αγοράσουν περισσότερα εμπορεύματα. Το όφελος που αποκομίζουν οι εταιρίες από αυτή την διαδικασία είναι η εμφάνιση σταθεροποιημένων εσόδων σε περιόδους ύφεσης, χρησιμοποιώντας την αποτελεσματική προώθηση των πωλήσεών τους. (Τσακλάγκανος, 2005)

Λογιστική Απογραφή

Η διενέργεια ή μη αποσβέσεων αποτελεί έναν τρόπο για την υποκειμενική διαχείριση του αποτελέσματος. Σε αυτή την περίπτωση της μη διενέργειας αποσβέσεων εκτός από την Κατάσταση Αποτελεσμάτων Χρήσης, μεταβάλλεται και η αξία του Ενεργητικού αφού δεν εμφανίζονται οι αποσβέσεις που θεωρούνται έξοδο. Έτσι επηρεάζεται η κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης, ως προς τα κέρδη, και ο ισολογισμός, ως προς τα πάγια, και κατά συνέπεια επηρεάζεται ολόκληρο το Ενεργητικό. Αντίθετα, η περίπτωση πραγματοποίησης περισσότερων αποσβέσεων σε μια εταιρική χρήση γίνεται σε περιόδους που κυριαρχεί η οικονομική ύφεση ή πραγματοποιούνται μεγάλες αλλαγές (αλλαγή στελεχών, εξαγορά, συγχώνευση). Η μέθοδος αυτή εφαρμόζεται μαζί με την μέθοδο αύξησης των κερδών για μελλοντικές χρήσεις. Μια περίπτωση λογιστικής απογραφής συμβαίνει όταν η νέα διοίκηση μιας επιχείρησης αποφασίζει να αλλοιώσει τα οικονομικά αποτελέσματα με τέτοιο τρόπο ώστε να εμφανιστούν μειωμένα για την τρέχουσα οικονομική περίοδο. Την περίοδο αυτή δεν έχει η ίδια η νέα διοίκηση την ευθύνη των μειωμένων αποτελεσμάτων αλλά η ευθύνη αποδίδεται ολοκληρωτικά στα μέλη της προηγούμενης διοίκησης. Έπειτα στην επόμενη χρήση τα αποτελέσματα που θα πραγματοποιηθούν και θα εμφανιστούν θα είναι σαφώς αυξημένα και θα αποδίδονται στον τρόπο λειτουργίας της νέας διοίκησης.

Πρώρη εγγραφή πωλήσεων

Η «μέθοδος» των εικονικών πωλήσεων υλοποιείται με την καταχώρηση πλαστών τιμολογίων και αναγνώριση πλασματικών πωλήσεων και κατά την διάρκεια της τρέχουσας χρήσης, παραποιείται ο ισολογισμός και η κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης. Οι εικονικές συναλλαγές μεταξύ συνεργαζόμενων επιχειρήσεων πραγματοποιούνται μεταξύ επιχειρήσεων που συνεργάζονται και ανταλλάσσουν, σε τακτική βάση, χρήματα, επιταγές και τιμολόγια. Οι εικονικές συναλλαγές μπορούν να πάρουν την μορφή εικονικής αγοραπωλησία του τελικού αποθέματος μεταξύ επιχειρήσεων με ομοειδές αντικείμενο δραστηριότητας ή να παρουσιάσουν προκαταβολές πωλήσεων στα λογιστικά τους βιβλία με τη μορφή πωλήσεων που έχουν ήδη πραγματοποιηθεί.

Μεγέθη Ισολογισμού

Με την βοήθεια της δημιουργικής λογιστικής οι εταιρίες αποτυπώνουν στον ισολογισμό τους κάποια πάγια στοιχεία μεγάλης αξίας με αποτέλεσμα να εμφανίζονται στις οικονομικές καταστάσεις λιγότερες αποσβέσεις, δηλαδή λιγότερα έξοδα και κατ' επέκταση περισσότερα κέρδη. Με τον ίδιο τρόπο δεν εμφανίζονται στον ισολογισμό μακροχρόνιες υποχρεώσεις που συνεπάγεται αυξημένο κίνδυνο και η απεικόνιση τους στις οικονομικές καταστάσεις πιθανόν να επηρέαζε αρνητικά τους επενδυτές και τα πιστωτικά ιδρύματα κατά την αξιολόγηση των προοπτικών της οικονομικής απόδοσης της επιχείρησης. Άρα η επιχείρηση με την απεικόνιση στοιχείων του ενεργητικού ή του παθητικού εκτός Ισολογισμού μπορεί να παρουσιάσει στους χρήστες-ενδιαφερόμενους των οικονομικών καταστάσεων) ως χαμηλού κινδύνου επενδυτική ευκαιρία με αποτέλεσμα να αντλεί χαμηλού κόστους κεφάλαια μέσω των μηχανισμών της κεφαλαιαγοράς και να πραγματοποιεί επιχειρηματικά δάνεια με ιδιαίτερα ευνοϊκούς όρους.

Μια ακόμη πρακτική που χρησιμοποιεί μεγέθη στοιχείων εκτός Ισολογισμού είναι η δημιουργία Εταιριών Ειδικού Σκοπού. Στην περίπτωση αυτή, η εταιρία ιδρύεται ειδικά με σκοπό την πραγματοποίηση συγκεκριμένων βραχυπρόθεσμων στόχων, όπως να απομονώσει το χρηματοοικονομικό κίνδυνο μιας επιχείρησης από μακροπρόθεσμα έργα στους τομείς των κατασκευών, της έρευνας και της ανάπτυξης.

Με αυτή τη μέθοδο οι Εταιρίες Ειδικού Σκοπού αναλαμβάνουν τον κίνδυνο και η μητρική εταιρία, κατέχοντας το 50% των μετοχών, δεν εμφανίζει στις ενοποιημένες καταστάσεις την συμμετοχή της σε αυτές και τα αποτελέσματα τους.

Άυλα στοιχεία ενεργητικού και κεφαλαιοποίηση εξόδων

Στην κατηγορία των άυλων περιουσιακών στοιχείων περιλαμβάνονται οι άδειες ευρεσιτεχνίας, η φήμη και η υπεραξία της εταιρίας καθώς και η εμπιστοσύνη των πελατών προς τα προϊόντα και τις υπηρεσίες που παρέχει. Λόγω του ότι η αξία αυτών των στοιχείων δεν μπορεί να προσδιοριστεί με ακρίβεια επομένως η μέθοδος καταγραφής τους στον ισολογισμό βρίσκεται στη ευχέρεια των στελεχών της ίδιας της επιχείρησης. Ένας άλλος τρόπος που αλλοιώνει το πραγματικό οικονομικό αποτέλεσμα μιας επιχείρησης προέρχεται, από την πολλές φορές αλόγιστη κεφαλαιοποίηση εξόδων που δεν πληρούν τα κριτήρια κεφαλαιοποίησης τους. Με λίγα λόγια πρόκειται για κάποια λειτουργικά έξοδα τα οποία αντί να καταχωρηθούν ως έξοδα και να απεικονισθούν στην κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσεως, μεταφέρονται τελικά στον ισολογισμό ως δαπάνες μακροπρόθεσμης απόσβεσης.

Διαστρέβλωση πραγματικών εξόδων

Στην περίπτωση διαστρέβλωσης εσόδων, οι λογιστές εκμεταλλεύονται την ευελιξία που παρέχουν τα λογιστικά πρότυπα σε ότι έχει να κάνει με το χρόνο αναγνώρισης των εσόδων. Έτσι, η αναγνώριση μερικών εσόδων γίνεται πριν την πραγματοποίησή τους. Με την απαραίτητη λογιστική επιλογή παρουσιάζεται μέσω των οικονομικών καταστάσεων μια πλασματική αύξηση των εσόδων ανεξάρτητα από το αν οι συμφωνίες στις οποίες βασίζονται τα έσοδα τελικά υλοποιηθούν.

Λογιστικές Πρακτικές Εταιριών Διαδικτύου

Οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στο χώρο του διαδικτύου χρησιμοποιούν δικές τους φόρμουλες παρουσίασης των οικονομικών τους αποτελεσμάτων και δεν λαμβάνουν υπόψη τους τα λογιστικά πρότυπα. Αυτό δημιουργεί μια άλλη τεχνική παραποίηση των οικονομικών αποτελεσμάτων που έχει ως αποτέλεσμα να μην είναι εφικτή η σύγκριση των επιχειρήσεων αλλά και της ίδιας της επιχείρησης από περίοδο σε περίοδο έτσι ώστε να μην μπορεί να δημιουργηθεί μια ξεκάθαρη εικόνα στους επενδυτές σχετικά με τις πραγματικές προοπτικές της επιχείρησης.²⁵

4.8 Ανίχνευση της απάτης των οικονομικών καταστάσεων

Ο ελεγκτής ξεκινά την διαδικασία ανίχνευσης της απάτης σε περίπτωση που υπάρχουν ικανές ενδείξεις που θα οδηγήσουν σε διερεύνηση της απάτης. Οι συγκεκριμένες ενδείξεις αποτελούν την βάση των καθιερωμένων ελέγχων που πραγματοποιεί η διοίκηση της εταιρίας καθώς και των ελέγχων που πραγματοποιούν οι εσωτερικοί ελεγκτές αυτής. Προκειμένου να προβεί σε ανίχνευση απάτης θα πρέπει πρώτα να πληροφορήσει πλήρως όλα τα μέλη της ελεγκτικής του ομάδας για το εύρος των πιθανοτήτων ύπαρξης πραγματικής παραποίησης η οποία οφείλεται σε απάτη. Στην συνέχεια με την ανασκόπηση των συμβάσεων έργων ή προμηθειών είναι σε θέση να εντοπίσει διάφορα στοιχεία τα οποία θα τους οδηγήσουν στην ύπαρξη απάτης. Τελικά, ο ελεγκτής αφού έχει συγκεντρώσει όλα τα απαραίτητα τεκμήρια εκτιμά αν ισχύουν οι τρεις συνθήκες διάπραξης απάτης: τα Κίνητρα, οι Ευκαιρίες και η Εκλογίκευση. Επίσης, αξιολογεί τους κινδύνους ουσιαστικής παραποίησης λόγω απάτης και λαμβάνει τις κατάλληλες αποφάσεις προκειμένου να αντιμετωπιστούν αυτοί οι κίνδυνοι.

Ειδικότερα, κατά την διεξαγωγή των ελεγκτικών εργασιών ο ελεγκτής προκειμένου να είναι σε θέση για ανίχνευση της απάτης θα πρέπει να έχει τις απαιτούμενες γνώσεις

έτσι ώστε να μπορεί σε οποιαδήποτε στιγμή να αναγνωρίσει πιθανές ενδείξεις

²⁵ Καζαντζής (2006), σελ.612

απάτης. Θα πρέπει να έχει πλήρη γνώση των χαρακτηριστικών της πιθανής απάτης, των τεχνικών που πιθανότατα θα εφαρμόσει ο δράστης καθώς και των διάφορων τύπων απάτης που έχουν άμεση σχέση με τις ελεγχόμενες δραστηριότητες. Κατά το στάδιο της διερεύνησης ο ελεγκτής βρίσκεται σε συνεχή ετοιμότητα ώστε να αντιμετωπίζει σε άμεσα την απατηλή συμπεριφορά. Αξιολογεί τις ενδείξεις πιθανής απάτης ώστε να βρίσκεται συνεχώς σε θέση να αποφασίζει εάν είναι απαραίτητες περαιτέρω έρευνες. Επίσης, ενημερώνει σε κάθε περίπτωση τους αρμοδίως υπεύθυνους της επιχείρησης για τυχόν ύπαρξη μεγάλου αριθμού ενδείξεων διάπραξης απάτης ώστε να ληφθούν τα απαραίτητα μέτρα.

Ανίχνευση και διεύρυνση της απάτης

Σύμφωνα με τον Καζαντζή (2006) αρχικά η ανίχνευση της απάτης έχει ως σκοπό την αναγνώριση ενδείξεων απάτης, ικανών να στοιχειοθετήσουν μια πρόταση για περαιτέρω διερεύνηση. Ενδείξεις τέτοιου είδους μπορεί να προκύψουν από ελέγχους τους οποίους έχει καθιερώσει η ίδια η διοίκηση της επιχείρησης, από δοκιμασίες του εσωτερικού ελέγχου και από άλλες πηγές εντός και εκτός της επιχείρησης. Κατά την διενέργεια των ελεγκτικών του εργασιών, ο ελεγκτής θα πρέπει να έχει επαρκή γνώση σε θέματα απάτης καθώς και να είναι σε ετοιμότητα για να αντιμετωπίσει περιπτώσεις πρόσφορες για απατηλή συμπεριφορά. Επίσης, απαραίτητο στοιχείο είναι να μπορεί να αξιολογεί τις ενδείξεις για πιθανή απάτη και να αποφασίζει αν είναι απαραίτητη σε βάθος η έρευνα καθώς και να ειδοποιεί όλα τα αρμόδια όργανα μέσα στην επιχείρηση για την τυχόν ύπαρξη ενδείξεων διάπραξης απάτης για την λήψη των αναγκαίων μέτρων.

Στην συνέχεια γίνεται η εκτέλεση εκτεταμένων διαδικασιών ελέγχου ώστε να εξακριβωθεί αν η απάτη έχει διαπραχθεί, όπως διαφαίνεται από τις υπάρχουσες ενδείξεις. Συγκεκριμένα, κατά την πραγματοποίηση των ελεγκτικών διαδικασιών διερεύνησης της απάτης ο ελεγκτής και ιδιαίτερα ο εσωτερικός ελεγκτής της ελεγχόμενης επιχείρησης θα πρέπει να εκτιμήσει το επίπεδο και την έκταση της πολυπλοκότητας της απάτης μέσα στον οργανισμό και να καθορίσει τη γνώση, τις ικανότητες και την πειθαρχία που είναι απαραίτητες για την αποτελεσματική διενέργεια της έρευνας. Να σχεδιάσει τις κατάλληλες διαδικασίες που πρέπει να

εκτελεστούν προκειμένου να εντοπιστούν οι αυτουργοί της απάτης, η έκταση της και οι τεχνικές που χρησιμοποιήθηκαν για την διάπραξη της απάτης. Επίσης να συντονίσει τις δραστηριότητες της διοίκησης, των νομικών συμβούλων και άλλων ειδικών που είναι απαραίτητοι για την έρευνα της απάτης. Τέλος είναι αναγκαίο να είναι ενήμερος των δικαιωμάτων αυτών που έχουν διαπράξει την απάτη στα πλαίσια της φήμης του ίδιου του οργανισμού.²⁶

4.9 Μέθοδοι αντιμετώπισης της απάτης και της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων

Σύμφωνα με τους Lendez και Korevec (1999) ο εντοπισμός για την αντιμετώπιση της απάτης προέρχεται μέσα από την διαφάνεια των εσωτερικών λειτουργιών. Για την πρόληψη των παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων είναι απαραίτητη η δημιουργία ενός θετικού περιβάλλοντος ελέγχου, η πρόσληψη έντιμων ατόμων, η παροχή εκπαίδευσης στους εργαζομένους για τον εντοπισμό κάποιας παραποίησης καθώς και της ανάπτυξης ενός κώδικα ηθικής.

Ένας άλλος τρόπος αντιμετώπισης της λογιστικής απάτης σχετίζεται με την ηλεκτρονική προστασία που μια επιχείρηση μπορεί να εφαρμόσει για τη διευκόλυνση των ελέγχων της. Η ηλεκτρονική προστασία λειτουργεί με τέτοιο τρόπο ώστε η απάτη είτε να προλαμβάνεται, είτε να εντοπίζεται. (Ζοπουνίδης, 2002). Ο Porter (2003) αναφέρεται στην ηλεκτρονική προστασία που μπορεί να υιοθετήσει μία επιχείρηση για την προστασία της από φαινόμενα εσωτερικής απάτης. Παρουσιάζει δύο μεθόδους για την αντιμετώπιση της, την πρόληψη και τον εντοπισμό αυτής. Αρχικά, αναφέρεται στην πρόληψη η οποία εστιάζει σε ελέγχους που είναι σχεδιασμένοι για να μειώνουν την πιθανότητα χρήσης των εταιρικών πόρων από μη αρμόδια πρόσωπα. Συγκεκριμένα αναφέρει, ότι υπάρχουν ειδικά σχεδιασμένα προγράμματα, τα οποία προειδοποιούν σε περίπτωση απάτης όπως οι σαρωτές περιεχομένου ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, τα τείχη προστασίας και τέλος οι κάρτες ελέγχου πρόσβασης. Επίσης, ο εντοπισμός εστιάζεται στο σχεδιασμό κατάλληλων προγραμμάτων, που ειδοποιούν το αρμόδιο προσωπικό σε περίπτωση απάτης. Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται και οι τεχνικές εσωτερικού ελέγχου

²⁶ Καζαντζής, (2006), σελ.528

με τη χρήση ηλεκτρονικών προγραμμάτων.

Οι Murphy και Dacin (2011) αναπτύσσουν ένα πλαίσιο το οποίο βασίζεται στο Τρίγωνο της Απάτης, και προσδιορίζει τρία ψυχολογικά μονοπάτια για την απάτη, την ηθική διαίσθηση, τον εξορθολογισμό και τον ρόλο που διαδραματίζει η αρνητική επιρροή.. Υποστηρίζουν ότι τα άτομα έρχονται αντιμέτωπα με το Τρίγωνο της Απάτης (πίεση, ευκαιρία, εκλογίκευση) έχουν έλλειψη επίγνωσης και ευαισθητοποίησης, διαίσθηση σε συνδυασμό με εκλογίκευση και συλλογισμό Αυτό το πλαίσιο μπορεί να αποτελέσει το θεωρητικό υπόβαθρο για την εξερεύνηση διαφόρων παρεμβάσεων που αποσκοπούν στην πρόληψη της απάτης

Ο Σπαθής (2002) σε σχετικό του άρθρο αναφέρεται σε μοντέλα και υποδείγματα, που βοηθούν τους ελεγκτές στην αποκάλυψη των παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων. Τα υποδείγματα αυτά με τη βοήθεια εξελιγμένων τεχνικών της στατιστικής και της επιχειρησιακής έρευνας χρησιμοποιούν ποσοτικές και ποιοτικές μεταβλητές.

Οι Fraser και Ormiston αναφέρουν τρεις τρόπους αντιμετώπισης της λογιστικής απάτης. Ο πρώτος τρόπος προέρχεται μέσα από την διαφάνεια των εσωτερικών λειτουργιών, όπου η επιχείρηση έχοντας διαφάνεια στις λειτουργίες της μπορεί και συμβάλλει στην ενδυνάμωση του εσωτερικού ελέγχου της. Ο δεύτερος τρόπος σχετίζεται με την ηλεκτρονικά συστήματα προστασίας (σαρωτές περιεχομένου ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, τείχη προστασίας και κάρτες ελέγχου πρόσβασης). Και ο τρίτος τρόπος αναφέρεται στη χρήση διαφόρων μοντέλων και υποδειγμάτων (χρηματοοικονομικοί δείκτες). Αναφέρει ότι η χρήση των δεικτών με την βοήθεια στατιστικής και της επιχειρησιακής έρευνας (ποσοτικές και ποιοτικές μεταβλητές) βοηθούν το χρήστη να εντοπίσει εύκολα τις παραποιημένες οικονομικές καταστάσεις.

Οι Tiscini και Donato (2006) αναφέρουν ότι τα κύρια στοιχεία πρόληψης της λογιστικής απάτης είναι α) η διακυβέρνηση κάθε εταιρίας σε επαγρύπνηση, β)κώδικας επιχειρηματικής συμπεριφοράς, γ)επαρκής και αποτελεσματική δομή και λειτουργία εσωτερικού ελέγχου και δ)αποτελεσματικός εξωτερικός έλεγχος. Σύμφωνα με το άρθρο τους, δίνεται έμφαση στους εσωτερικούς και εξωτερικούς ελέγχους, οι οποίοι συνδέονται στενά με τον τρόπο λειτουργίας των επιχειρήσεων και θα πρέπει να έχουν πρωταρχικό ρόλο και στον εντοπισμό κάθε είδους λογιστικής απάτης.

4.10 Πρόληψη της απάτης των οικονομικών καταστάσεων

Σύμφωνα με τα παραπάνω, ο καλύτερος τρόπος αντιμετώπισης της απάτης είναι η πρόληψή της. Ο Owens (2004), αναφέρει ότι η πρόληψη της απάτης είναι πιο βιώσιμη στρατηγική, με δεδομένο ότι είναι συχνά δύσκολο να ανακτηθούν οι απώλειες της απάτης από την στιγμή που θα εντοπιστεί. Υποστηρίζει ότι με έναν συνδυασμό μέτρων πρόληψης και εντοπισμού μπορεί να μειωθεί στο ελάχιστο ο κίνδυνος της απάτης. Σύμφωνα με την διεθνή βιβλιογραφία έχουν γίνει προσπάθειες και έχουν αναπτυχθεί διάφοροι μηχανισμοί, στον τομέα της πρόληψης, προκειμένου να αποτραπούν φαινόμενα απάτης στους οργανισμούς. Η πρόληψη της απάτης έχει ως στόχο την μείωση της απάτης σε ένα λογικό βαθμό, καθώς η πλήρης εξάλειψη των περιπτώσεων απάτης δεν είναι εφικτή, οποιαδήποτε μέτρα και αν ληφθούν από τις επιχειρήσεις. (Owens, 2004).

Η ισχυρότερη προληπτική άμυνα κατά της απάτης είναι η λειτουργία ενός συστήματος εσωτερικού ελέγχου το οποίο πρέπει να σχεδιάζεται και να λειτουργεί απέναντι στους κινδύνους που εντοπίζονται κατά τη διάρκεια μιας διαδικασίας αξιολόγησης του κινδύνου. Οι επιχειρήσεις πρέπει να αναπτύσσουν προγράμματα πρόληψης της λογιστικής απάτης. Με τα προγράμματα αυτά να ορίζουν τις κατάλληλες πολιτικές και διαδικασίες και να τις γνωστοποιούν σε όλους όσους σχετίζονται με την επιχείρηση καθώς και να απαιτούν την πλήρη εφαρμογή τους

Τα προγράμματα πρόληψης της λογιστικής απάτης πρέπει να ορίζονται από μια ομάδα που θα αποτελείται από εσωτερικούς ελεγκτές, δικηγόρους και ανθρώπινο δυναμικό της επιχείρησης., και να διευκρινίζεται σαφώς ότι οι πολιτικές και οι διαδικασίες πρόληψης της απάτης ισχύουν για όλους τους υπαλλήλους, συμπεριλαμβανομένων των διοικητικών στελεχών. Η ομάδα που θα συντάσσει τα προγράμματα πρόληψης θα πρέπει, επίσης, να υποβάλει περιοδικά έκθεση στο διοικητικό συμβούλιο και την επιτροπή ελέγχου σχετικά με την αποδοτικότητα και την αποτελεσματικότητα του προγράμματος, ώστε να γίνονται οι απαιτούμενες αναθεωρήσεις. (Richards et al.,2008)

Επίσης, το σύστημα εσωτερικού ελέγχου το οποίο αποτελεί ισχυρή γραμμή άμυνας κατά της απάτης, είναι απαραίτητο να είναι σχεδιασμένο και λειτουργικό, ώστε οι έλεγχοι να εστιάζονται στον αποτελεσματικό μετριασμό των εντοπιζόμενων κινδύνων. Οι διαχειριστικές επαληθεύσεις πρέπει να είναι λεπτομερείς και οι σχετικοί επιτόπιοι έλεγχοι πρέπει να διενεργούνται βάσει των κινδύνων και με επαρκή

κάλυψη. Η πιθανότητα εντοπισμού περιπτώσεων απάτης αυξάνεται όταν οι διαχειριστικές επαληθεύσεις γίνονται περισσότερο αναλυτικές. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014)

4.11 Συμπεράσματα

Στο παρόν κεφάλαιο έγινε επεξήγηση του όρου της λογιστικής απάτης, η ανάλυση των κατηγοριών της, η παρουσίαση των λόγων και των κινήτρων που υποκινούν την άσκησή της καθώς και ο καθορισμός των ατόμων τα οποία σύμφωνα με μελέτες και έρευνες διενεργούν την απάτη. Τα άτομα που καταφεύγουν σε τέτοιες πρακτικές είναι συνήθως μέλη της ίδιας της επιχείρησης, όπως το προσωπικό, η διοίκησή της και γενικότερα οι άμεσα ενδιαφερόμενοι της. Τα κίνητρα που τους ωθούν είναι τα προσωπικά και τα οικονομικά τους οφέλη. Έχει παρατηρηθεί επίσης, ότι υπάρχουν και οι περιπτώσεις κατά τις οποίες αιτία απάτης αποτελεί η μη εξειδίκευση των αρμόδιων και η αδυναμία τους να αναγνωρίσουν την μη ορθή εφαρμογή των αρμοδιοτήτων τους.

Στην συνέχεια έγινε παρουσίαση των τρόπων βάση των οποίων μια επιχείρηση είναι δυνατόν να παραποιήσει τα οικονομικά της αποτελέσματα. Κάποιες από τις μεθόδους που εφαρμόζονται είναι αρχικά αυτή της Λογιστικής Κάθαρσης η οποία εφαρμόζεται κατά κύριο λόγο από τις διοικήσεις των επιχειρήσεων ώστε να παρουσιάσουν μειωμένα τα τρέχοντα αποτελέσματα και παράλληλα αυξημένα τα έσοδα των επόμενων χρήσεων. Η μείωση αυτή των αποτελεσμάτων πραγματοποιείται μέσω της αναβολής αναγνώρισης των εσόδων και με την εμφάνιση υπολογιστικών δαπανών.

Στον εσωτερικό έλεγχο υποστηρίζουν πολλοί την εξίσωση που λέει ότι η απάτη είναι ίση με τα κίνητρα, τα μέσα και την ευκαιρία που βρίσκει κάποιος. Ένας εργαζόμενος ή ένα στέλεχος το οποίο έχει τις γνώσεις και την ευκαιρία μπορεί να παραποιήσει κάποια στοιχεία και να διαπράξει απάτη. (Belkaoui, 2003). Προκειμένου λοιπόν να προληφθούν τέτοιες ενέργειες η κάθε επιχείρηση θα πρέπει να δημιουργεί ένα θετικό περιβάλλον ελέγχου με την πρόσληψη έμπιστου προσωπικού και την εκπαίδευση του εργατικού δυναμικού της ώστε να είναι σε θέση να αναγνωρίσει την ενδεχόμενη ύπαρξη απάτης, να αναπτύσσει στρατηγικές πρόληψης και εντοπισμού της λογιστικής απάτης αλλά και να υλοποιεί και να εφαρμόζει προγράμματα πρόληψης της απάτης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΕΤΑΙΡΙΚΑ ΣΚΑΝΔΑΛΑ

5.1 Εισαγωγή

Εταιρικά λογιστικά σκάνδαλα ορίζονται τα πολιτικά και επιχειρηματικά σκάνδαλα τα οποία διέπραξαν τα στελέχη μεγάλων επιχειρήσεων. Τέτοιου είδους παραπτώματα είναι για παράδειγμα η αύξηση της αξίας των εταιρικών περιουσιακών στοιχείων, η διόγκωση των εσόδων και η υποτίμηση των εξόδων.

Στο παρόν κεφάλαιο θα πραγματοποιηθεί πλήρης περιγραφή των μεγαλύτερων παγκόσμιων εταιρικών σκανδάλων της Enron, της WorldCom, και της Xerox τα οποία και επηρέασαν την παγκόσμια οικονομία, καθώς επίσης ήταν αυτά που συντέλεσαν στην δημιουργία και υιοθέτηση νέων κανόνων διασφάλισης της ανεξαρτησίας των ελεγκτών όπως επίσης οδήγησαν και στην αναμόρφωση των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων. Πιο συγκεκριμένα θα αναλυθεί το χρονικό της πτώσης και των δύο εταιρειών και θα αναλυθούν οι επιπτώσεις των σκανδάλων αυτών.

5.2 Το Σκάνδαλο της Enron

Ένα από τα μεγαλύτερα οικονομικά εταιρικά σκάνδαλα, ήταν το σκάνδαλο της Enron το οποίο έκανε την εμφάνισή του το 2001 και αφορούσε την ενεργειακή εταιρία Enron και την ελεγκτική Arthur Andersen. Η συγκεκριμένη εταιρία είχε την έδρα της στην Αμερική και το αντικείμενο της δραστηριότητας της ήταν η ενέργεια. Η αρχική επωνυμία της ENRON ήταν «Northern Gas Company» και ιδρύθηκε στην Omaha της Νεμπράσκα το 1930.

Ιστορικό πλαίσιο.

Τα πρώτα χρόνια λειτουργίας της, η Northern προσπαθούσε να πείσει τους καταναλωτές να χρησιμοποιούν φυσικό αέριο για τη θέρμανση του σπιτιού τους και καθώς η οικονομική κρίση απλωνόταν και το κόστος του φυσικού αερίου ήταν χαμηλό, η Northern κέρδιζε διαρκώς πελάτες. Επίσης, την δεκαετία του '30 η ύπαρξη απεριόριστα φθηνού εργατικού δυναμικού στην επέτρεψε στην Northern να αναπτύξει ένα εκτεταμένο δίκτυο αγωγών φυσικού αερίου που εξυπηρετούσε πελάτες της ως τις δυτικές πεδιάδες του Μισισσιπή. Καθώς τα έσοδα και τα κέρδη της εταιρίας αυξάνονταν, η διοίκηση της Northern ξεκίνησε προσπάθεια εξαγοράς δεκάδων μικρότερων ανταγωνιστών της. Το 1947 οι μετοχές της Northern εισήχθησαν στο Χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης. Το γεγονός αυτό παρείχε στην εταιρία μεγαλύτερη πρόσβαση στις εγχώριες κεφαλαιαγορές και τη χρηματοδότηση που χρειαζόταν για να συνεχίσει τη στρατηγική ανάπτυξη μέσω εξαγορών.

Την δεκαετία του '70, η Northern έγινε ο κύριος επενδυτής στην κατασκευή του αγωγού της Αλάσκα, που μόλις ολοκληρώθηκε επέτρεψε στην Northern να εκμεταλλευτεί τα πλούσια κοιτάσματα φυσικού αερίου που είχε αποκτήσει στον Καναδά. Το 1980, η Northern μετονομάστηκε σε Inter North, Inc. (Sridharan, 2002)

Τον Ιούλιο του 1985, η InterNorth αγόρασε την Houston Natural Gas Company έναντι 2,3 δισ. δολάρια με αποτέλεσμα η InterNorth να ελέγχει ένα δίκτυο αγωγών φυσικού αερίου συνολικού μήκους 40.000 μιλίων και να γίνει η μεγαλύτερη εταιρία φυσικού αερίου στις ΗΠΑ. Το 1986 η InterNorth μετονομάστηκε σε Enron και ο Kenneth Lay που ήταν ο πρώην πρόεδρος της Houston Natural Gas, αναδείχθηκε κορυφαίο στέλεχος της καινούργιας εταιρίας και επέλεξε ως έδρα της επιχείρησης το Houston του Τέξας.

Μια δεκαετία αργότερα στις αρχές του 1990, το Κογκρέσο των Η.Π.Α. πέρασε νομοθετική ρύθμιση η οποία απελευθέρωνε την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας.²⁷ Αυτό το άνοιγμα βοήθησε για την ανάπτυξη της Enron, η οποία το 1995 εισήχθη στην ευρωπαϊκή αγορά ενέργειας και με την ανάπτυξη του διαδικτύου το 1999 η Enron προήγαγε μετασχηματίστηκε σε μια εταιρία "νέας οικονομίας" προωθώντας την Enron Online με Πρόεδρο και Γενικό Διευθυντή Παραγωγής Jeffrey Skilling. Η Enron Online ήταν ένας ιστότοπος μέσω του οποίου μπορούσε κανείς να προβεί στη διενέργεια εμπορικών συναλλαγών, να συλλέξει δεδομένα για τις τιμές να αντλήσει άλλες

²⁷ https://en.wikipedia.org/wiki/Enron_scandal

πληροφορίες, σχετικά με τη βιομηχανία φυσικού αερίου και ενέργειας. Οι πληροφορίες παρέχονταν ανεξάρτητα με το αν πραγματοποιούνταν συναλλαγές μέσω της συγκεκριμένης ιστοσελίδας. Η επέκταση της εταιρίας συνεχίστηκε με υπερβολικά περίπλοκα ventures προσφέροντας μια ευρεία ποικιλία χρηματοοικονομικών hedges και συμβόλαια με πελάτες. Αυτά τα χρηματοοικονομικά εργαλεία σχεδιάστηκαν για να προστατεύουν τους πελάτες από ένα εύρος κινδύνων, όπως για παράδειγμα τις αλλαγές στα επιτόκια. Ο όγκος αυτών των συναλλαγών ξεπέρασε σε μεγάλο βαθμό αυτόν των συμβολαίων φυσικού αερίου με αποτέλεσμα την πρόσληψη υπαλλήλων που ήταν εξειδικευμένοι στα μαθηματικά, τη φυσική και τα οικονομικά. Έτσι, το 2000 η εταιρία εμφάνισε μικτά κέρδη 101 δισεκατομμυρίων δολαρίων.

Στα τέλη της δεκαετίας του 1990, η Enron πραγματοποίησε συναλλαγές με «εταιρίες ειδικού σκοπού» (Special Purpose Entities-SPE's) των οποίων τα λογιστικά αποτελέσματα ήταν αμφίβολα. Χρησιμοποίησε ένα περίπλοκο δίκτυο εταιριών ειδικού σκοπού και hedges, λαμβάνοντας υπόψη τα ισχύοντα πρότυπα για τη λογιστική αντιμετώπισή τους. Την δεκαετία του 1990 πολλές εταιρίες εκμεταλλεύτηκαν τις λογιστικές οδηγίες για τις SPE's, ώστε να μεταφέρουν τεράστια ποσά από τις υποχρεώσεις τους σε εταιρίες που δεν συμπεριλαμβάνονταν στον ενοποιημένο ισολογισμό τους. Το βασικό κίνητρο για την εκτεταμένη χρήση των SPE's από την Enron ήταν η αυξανόμενη ανάγκη της εταιρίας για κεφάλαια. Καθώς ο Kenneth Lay και ο Jeffrey Skilling μετέτρεπαν την Enron από μια καθιερωμένη εταιρία παροχής φυσικού αερίου σε έναν μεσολαβητή "νέας οικονομίας" για τις βιομηχανίες ενέργειας, η εταιρία είχε συνεχή ανάγκη για επιπλέον κεφάλαια ώστε να χρηματοδοτηθεί αυτή η μετάλλαξη. Για να πείσουν τους δανειστές να συνεχίσουν να εισφέρουν χρήματα στην Enron, η διοικητική ομάδα κατάλαβε πως θα έπρεπε να διατηρήσει τη μεγάλη πιστοληπτική ικανότητα της εταιρίας, το οποίο απαιτούσε με τη σειρά του την έκδοση εντυπωσιακών οικονομικών καταστάσεων για κάθε περίοδο. Ένας ακόμη λόγος που παρακίνησε τα στελέχη της Enron στην ωραιοποίηση των οικονομικών της καταστάσεων ήταν και η ανάγκη να διατηρηθεί και η τιμή της μετοχής σε υψηλά επίπεδα. Η Enron, εκτός από τις εταιρίες ειδικού σκοπού, δημιούργησε και ορισμένα χρηματοοικονομικά εργαλεία τα λεγόμενα Raptors, που σχεδιάστηκαν για να μειώσουν τους κινδύνους που σχετίζονταν με το επενδυτικό της χαρτοφυλάκιο. Με λίγα λόγια, κάλυπταν δυνητικές ζημιές των επενδύσεων της εταιρίας, όσο η τιμή της μετοχής της ήταν ακόμα σε ικανοποιητικό επίπεδο. Επίσης, κάλυπτε το χρέος της, χρησιμοποιώντας σύνθετα χρηματοοικονομικά παράγωγα. Εκμεταλλευόμενη το πλεονέκτημα των λογιστικών κανόνων

για λογαριασμούς με μεγάλα δάνεια από εταιρίες της Wall Street σαν “financial hedges”, η εταιρία απέκρυψε χρέη 3,9 δισ. δολαρίων στο χρονικό διάστημα από το 1992 έως το 2001. (Daniel, 2002)

Το 2001 για το τρίτο τετράμηνο η Enron κατέγραψε ζημίες 618 εκ. δολαρίων και μείωση στα ίδια κεφάλαια κατά 1,2 δισ. δολαρίων. Αποτέλεσμα ήταν η ραγδαία μείωση της τιμής της μετοχής της. Το Νοέμβριο του ίδιου έτους ακολούθησε μια ανακοίνωση της εταιρίας σχετικά με τη χρηματοοικονομική της θέση, που οδήγησε σε ακόμα μεγαλύτερη μείωση την τιμή της μετοχής. Η Enron δήλωσε υπερβολικά κέρδη τα προηγούμενα τέσσερα έτη, της τάξεως των 586 εκ. δολαρίων και όφειλε μέχρι και 3 δισ. δολάρια που δεν είχε καταγράψει.²⁸

Οι εταιρίες Dynegy και Chevron Texaco την περίοδο εκείνη εμφανίστηκαν ως σωτήρες ώστε να σώσουν εταιρία από τη χρεοκοπία, όταν ανακοίνωσαν μια συμφωνία αγοράς της εταιρίας αντί 8 δισ. δολαρίων σε μετρητά και μετοχές. Λίγο αργότερα όμως, μετά από αξιολόγηση της εταιρίας και με την υποβάθμισή της σε κατηγορία «junk» απέσυραν την πρότασή τους. Η Enron προσπάθησε ανεπιτυχώς να εμποδίσει την υποβίβαση αυτή και σύμφωνα με ισχυρισμούς ζήτησε ακόμη και τη βοήθεια του Λευκού Οίκου.

Στις 2 Δεκεμβρίου 2001 ανακοινώθηκε η χρεοκοπία της Enron με αποτέλεσμα την μείωση της μετοχής στα 0,40 δολάρια. Λίγο αργότερα, ο δείκτης NYSE ανέστειλε τις συναλλαγές για τις μετοχές της Enron και ξεκίνησε διαδικασία για τον τυπικό τους αποκλεισμό. Εκείνη την περίοδο αποτέλεσε τη μεγαλύτερη πτώχευση στην ιστορία των ΗΠΑ και στέρησε τη δουλειά σε 4.000 υπαλλήλους.

Η Ελεγκτική εταιρία Andersen στην υπόθεση της Enron

Η ελεγκτική εταιρία Arthur Andersen, ήταν από τις μεγαλύτερες επιχειρήσεις παροχής ελεγκτικών και συμβουλευτικών υπηρεσιών η οποία συνέδεσε το όνομά της με τα λογιστικά σκάνδαλα που ξέσπασαν στις ΗΠΑ. Ιδρύθηκε το 1913 αρχικά με την επωνυμία Andersen, Delaney & Co από τον Arthur Andersen, καθηγητή λογιστικής στο Πανεπιστήμιο Northwestern του Σικάγο. Η εταιρία γρήγορα απέκτησε φήμη για τη σκληρή της στάση απέναντι στους πελάτες της ως προς τον έλεγχο των χρηματοοικονομικών τους καταστάσεων, απαιτώντας διαφάνεια, γεγονός που

²⁸ Νεγκάκης και Ταχυνάκης, (2013), σελ.767

οδήγησε στην γρήγορη επιτυχία της εταιρίας και την αξιοπιστία της απέναντι στο επενδυτικό κοινό. (Brown et al., 2000)

Η ελεγκτική εταιρία της Enron, η Arthur Andersen είχε σημαντικό μερίδιο ευθύνης για την κατάληξη της εταιρίας, καθώς υπέγραφε για την ορθότητα των χρηματοοικονομικών της καταστάσεων από το 1997 έως το 2000, γεγονός το οποίο συνέβαλε και στην δική της κατάρρευση. Η Enron ήταν ένας υψηλού κινδύνου πελάτης και ενώ η ελεγκτική εταιρία είχε ήδη εντοπίσει στα βιβλία της εταιρίας προβλήματα της τάξης των 51 εκ. δολαρίων τελικά αποφάσισε να τα παραβλέψει χωρίς να τα διορθώσει. Ακόμη, πρότεινε στην ελεγχόμενη εταιρία να προβεί σε ρυθμίσεις που θα μείωναν το ετήσιο εισόδημα κατά 50% περίπου και συγκεκριμένα από 105 σε 54 εκ. δολάρια. Παρότι η Enron δεν προχώρησε σε υλοποίηση αυτών των προτάσεων, η ελεγκτική υπέγραψε για την ορθότητα και αξιοπιστία των χρηματοοικονομικών καταστάσεων της εταιρίας. (Hilzenrath, 2001)

Ο επιχειρηματικός κόσμος υποστήριζε πως η ελεγκτική εταιρία δεν ήταν σε θέση να αντισταθεί στην Enron λόγω των υψηλών αποδοχών που λάμβανε από την Enron. Συγκεκριμένα, το 2000, η Enron πλήρωσε συνολικά την ελεγκτική εταιρία 52 εκατ. δολάρια και συγκεκριμένα 25 εκατ. δολάρια για τον έλεγχο των χρηματοοικονομικών της καταστάσεων και 27 εκατ. δολάρια για παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών. Επίσης, η Anderson παρείχε και υπηρεσίες εσωτερικού ελέγχου.²⁹

Η στενή συνεργασία μεταξύ των δύο εταιριών είχε αναπτυχθεί σε τέτοιο βαθμό, ώστε οι εργαζόμενοι των δύο εταιριών δεν μπορούσαν πια να ξεχωρίσουν ποιος εργάζεται και σε ποια επιχείρηση, καθόσον στην πραγματικότητα, οι εργαζόμενοι κινούνταν μεταξύ των επιχειρήσεων.

Τον Ιανουάριο του 2002 το Κογκρέσο ανακαλύπτει ότι, λίγες ημέρες πριν η Enron καταθέσει αίτηση πτώχευσης, η Andersen είχε διατάξει την καταστροφή χιλιάδων εγγράφων που σχετίζονταν με τον οικονομικό έλεγχο της Enron, ρίχνοντας στο σκοτάδι τις έρευνες για τη μεγαλύτερη εταιρική χρεοκοπία της χώρας. Αργότερα, τον ίδιο μήνα, ομοσπονδιακό δικαστήριο απαγγέλλει κατηγορίες εναντίον της λογιστικής εταιρίας για παρεμπόδιση του έργου της δικαιοσύνης. Τα διοικητικά στελέχη της Enron κατηγορούσαν την Andersen. Ο Kenneth Lay στις 17 Ιανουαρίου του 2002, εξέδωσε δελτίο τύπου με το οποίο η Enron απέλυε την Andersen από

²⁹ Νεγκάκης και Ταχυνάκης, (2013), σελ. 769

ελεγκτική της εταιρία.

Η ελεγκτική εταιρία ανεξάρτητα από την τελική αθροιστική απόφαση του Δικαστηρίου δεν διασώθηκε και δεν κατάφερε να συνεχίσει την πορεία της.³⁰

Λογιστικοί χειρισμοί της Enron

Χρηματοδοτική Μίσθωση

Σύμφωνα με το Διεθνές Λογιστικό Πρότυπο 17 κατά την εφαρμογή της χρηματοδοτικής μίσθωσης γίνεται χρήση ενός πάγιου περιουσιακού στοιχείου από τον μισθωτή ο οποίος και έχει στην κυριότητά του όλα τα οφέλη και τους κινδύνους που προκύπτουν από αυτή τη σύμβαση. Ωστόσο, ο μισθωτής δεν κατέχει την κυριότητα του παγίου όπως καθορίζει ο νόμος και συνεπώς δεν υποχρεούται να το εμφανίζει στις λογιστικές του καταστάσεις. Στην Λογιστική επιστήμη επικρατεί η αρχή της ουσίας επί του τύπου, κατά την οποία όταν κάποιος χρησιμοποιεί ένα πάγιο περιουσιακό στοιχείο θα πρέπει και να λογίσει αποσβέσεις, καθώς και οι συμμετοχοί θα πρέπει να έχουν την κατάλληλη πληροφόρηση. (Νεγκάκης, 2015) Στην περίπτωση της, η Enron δεν ενημέρωνε ορθά τους ενδιαφερόμενους αναφορικά με τα πάγια που χρησιμοποιούσε και τους παρείχε πληροφόρηση για την πηγή των αποσβέσεων, με αποτέλεσμα να χειραγωγεί τα κέρδη.

Συμμετοχές

Το ΔΛΠ 27 αναφέρεται στις Ενοποιημένες και Ατομικές Οικονομικές Καταστάσεις. Σύμφωνα με το Πρότυπο σε ότι αφορά τις επενδύσεις σε θυγατρικές επιχειρήσεις, η επενδύτρια εταιρία ελέγχει τις αποφάσεις της θυγατρικής. Επιπλέον, το ΔΛΠ 28 ασχολείται με την λογιστική παρακολούθηση των επενδύσεων σε συγγενείς επιχειρήσεις (Νεγκάκης, 2015). Στην περίπτωση της Enron, εξαιτίας των επενδύσεών της σε πολλές θυγατρικές εταιρείες εμφάνιζε κέρδη από εξορύξεις, από αξιοποίηση ενεργειακών πόρων αλλά και κοιτασμάτων πετρελαίου. Η Enron σύμφωνα με τα Αμερικάνικα Λογιστικά Πρότυπα ήταν υποχρεωμένη να εμφανίζει την εύλογη αξία των συμμετοχών σε ποσοστό 10% και να την προσαυξάνει με τα κέρδη. Όμως, η εταιρεία ακολουθούσε δημιουργικούς χειρισμούς τους οποίους δεν

³⁰ Νεγκάκης και Ταχυνάκης, (2013), σελ. 770

υπογράμμισαν οι ελεγκτές από την Arthur Andersen που ήταν η αρμόδια ελεγκτική εταιρεία. Οι ελεγκτές αυτοί παράλληλα δεν έλεγχαν τις θυγατρικές για να επιβεβαιώσουν τα νούμερα που εμφάνιζε η Enron, η οποία δεδομένου ότι εμφάνιζε στα λογιστικά της βιβλία μεγάλα κέρδη προέβαινε και σε διανομή κερδών ρισκάροντας έτσι και την θέση των πιστωτών της.

Συνταξιοδοτικό Ταμείο

Ως αποτέλεσμα των λανθασμένων χειρισμών της εταιρείας ήταν και η κατάρρευση του ασφαλιστικού και συνταξιοδοτικού προγράμματος, καθώς οι εισφορές των εργαζομένων για ασφαλιστική κάλυψη πήγαιναν στο μετοχικό κεφάλαιο το οποίο και χάθηκε. Με την κατάρρευση της εταιρία οι εργαζόμενοι και οι επενδυτές της Enron, έχασαν τις αποταμιεύσεις τους, τα κονδύλια για τις σπουδές των παιδιών τους αλλά και τις συντάξεις τους.³¹

Οι επιπτώσεις του σκανδάλου

Η αποκάλυψη του σκανδάλου της Enron είχε επιπτώσεις τόσο για την διοίκηση της εταιρίας, του εργαζόμενους αλλά και σε κοινωνικό επίπεδο.

Όπως προαναφέρθηκε, οι αίτιοι για το σκάνδαλο της Enron ήταν ο Kenneth Lay ως ιδρυτής και πρόεδρος της εταιρείας, ο Jeffrey Skilling ως γενικός διευθυντής αυτής και ο Andrew Fastow ως οικονομικός διευθυντής. Ο Lay δήλωνε αθώος για το σκάνδαλο παρά τις κατηγορίες της σύστασης συνωμοσίας και απάτης. Τον Οκτώβριο του 2006 και καθώς αναμενόταν η απόφαση για την εικοσαετή τουλάχιστον κάθειρξη του ο Lay υπέστη καρδιακή προσβολή στο σπίτι του. Με τις ίδιες κατηγορίες οδηγήθηκε και καταδικάστηκε σε είκοσι τέσσερα χρόνια φυλάκισης και ο Jeffrey Skilling. Παρά την επιμονή του για αθώωση κρίθηκε ένοχος καθώς επίσης οι κατηγορίες που τον βάρυναν ήταν αυτές της συνωμοσίας, απάτης και inside trading επί της μετοχής της Enron. (<http://www.nytimes.com>) *Barrionuevo (2006) Enron Chiefs guilty of fraud and conspiracy, New York Times* Ο Andrew Fastow μαζί με την σύζυγο που η οποία ήταν πρώην στέλεχος της Enron,

³¹<https://en.wikipedia.org/wiki/Enron>

παραδέχτηκαν από την αρχή την εμπλοκή τους στο σκάνδαλο. Μετά από συμβιβασμό του με τις εισαγγελικές αρχές του επιβλήθηκε ποινή φυλάκισης μικρότερη της δεκαετίας. Επίσης ο ίδιος δέχτηκε να συνεργαστεί μαζί τους αλλά και να καταβάλλει μέρος από την περιουσία του για αποζημίωση των επενδυτών. Μετά και από αυτή του την κίνηση η ποινή του ορίστηκε σε εξαετή κάθειρξη. Kristen Hays (2004), *Enron Chiefs Guilty of Fraud and Conspiracy*

Ως προς τους εργαζόμενους της εταιρίας, τα στελέχη της εταιρείας ακόμα και μέχρι τον Οκτώβριο καθυσύχάζαν τους εργαζόμενους λέγοντας τους ότι όλα δεν υπάρχει κανένας κίνδυνος ενώ οι ίδιοι έσπευσαν να ρευστοποιήσουν εγκαίρως τις μετοχές τους και να αποκομίσουν κέρδη που έφταναν το 1 δις δολάρια. Η Enron εφαρμόζοντας τους νόμους περί ιδιωτικής ασφάλισης των εργαζομένων χρησιμοποίησε τις εισφορές στο πρόγραμμα που αυτοί πλήρωναν και έτσι αγόρασε δικές της μετοχές με αποτέλεσμα μετά την πτώχευση να χαθεί ολόκληρο το αποθεματικό και οι υπάλληλοι να χάσουν συνολικά 2 δις δολάρια. Μετά από αγωγές που κατέθεσαν έλαβαν 85 εκατομμύρια δολάρια.

Όσον αφορά τις κοινωνικές και πολιτικές επιπτώσεις που προκάλεσε το σκάνδαλο της Enron ήταν αισθητές. Στις 30 Ιουλίου του 2002, δημιουργήθηκε η νομοθετική πράξη Sarbanes-Oxly Act(SOX) η οποία θεωρείται μία από τις σημαντικότερες ρυθμίσεις στους ομοσπονδιακούς νόμους χρεογράφων το 1930. Αυτός ο νόμος προβλέπει αυστηρότερες κυρώσεις για απάτη και μεταξύ άλλων απαιτεί οι δημόσιες επιχειρήσεις να μην δίνουν δάνεια στη διοίκηση, να αποκαλύπτουν πιο λεπτομερείς πληροφορίες στο κοινό, να διατηρούν μεγαλύτερη ανεξαρτησία από τους εξωτερικούς ελεγκτές τους αλλά και να κοινοποιούν και να υφίστανται έλεγχο στις εσωτερικές ελεγκτικές διαδικασίες των οικονομικών τους.

Επιπλέον, το σκάνδαλο της Enron παρουσιάστηκε μια περίοδο στην οποία αναδείχθηκαν πολλά χρηματιστηριακά προβλήματα, εταιρίες offshore και περιπτώσεις εσωτερικής πληροφόρησης σε πολλά μέρη του κόσμου. Επίσης, η κατάρρευσή της το 2001 ακολούθησε την ενεργειακή κρίση της Καλιφόρνια του 2001. Ακόμη, προέκυψαν και πολλά άλλα προβλήματα όπως μικρές πετρελαϊκές κρίσεις και σύγχρονα προβλήματα της ευρύτερης αμερικανικής αγοράς που κλιμακώθηκαν με τη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση του 2007. Στις αρχές του 21ου αιώνα, και λαμβάνοντας υπόψιν στον σχεδιασμό τους προηγούμενες διεθνείς εμπειρίες καθιερώνονται σταδιακά τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα, στα οποία ενσωματώνονται τα Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης και οι

Διερμηνείες, με σκοπό την καθιέρωση συγκεκριμένων λογιστικών πρακτικών ομοιόμορφα. Παράλληλα, εμφανίζονται στην Ευρώπη για τις υψηλές αμοιβές και bonus των στελεχών και managers.

Η δίκη της Arthur Andersen βοήθησε στην αποκάλυψη προβλημάτων και στη WorldCom, ένα ακόμη μεγάλο εταιρικό σκάνδαλο που θα αναλυθεί παρακάτω.. Η επακολουθούμενη πτώχευση αυτής της εταιρείας τηλεπικοινωνιών γρήγορα προκάλεσε ένα κύμα ποικίλων οικονομικών προβλημάτων, παρασύροντας και πολλές άλλες εταιρίες. Παρά το γεγονός πως μέχρι την κατάρρευση της WorldCom η περίπτωση της Enron αποτελούσε τη μεγαλύτερη πτώχευση στην ιστορία, τα δεδομένα άλλαξαν μετά την πτώση της WorldCom και πιο πρόσφατα με την οικονομική καταστροφή της Lehman Brothers.

5.3 Το Σκάνδαλο της WorldCom

Η WorldCom έχει γίνει ευρέως γνωστή ως η πρωταγωνίστρια της μεγαλύτερης χρεοκοπίας στην ιστορία της Αμερικής. Αποτελούσε την δεύτερη μεγαλύτερη εταιρεία υπεραστικών κλήσεων στην Αμερική όπως επίσης και μία από τις επιχειρήσεις που ενίσχυσαν τον τηλεπικοινωνιακό τομέα την δεκαετία του '90.

Ιστορικό πλαίσιο

Το 1983 οι επιχειρηματίες Μάρει Γουάλντομ και Γουίλιαμ Ρέκτορ δημιούργησαν την Long-Distance Discount Service, (LDDS), μια εταιρεία παροχής υπεραστικών υπηρεσιών τηλεπικοινωνίας χαμηλού κόστους. Το 1998 η LDDS μετατρέπεται στη δεύτερη μεγαλύτερη εταιρεία υπεραστικών και διεθνών τηλεφωνικών συνδέσεων των ΗΠΑ, εξαγοράζοντας την Williams Telecommunications Group Inc έναντι 2,5 δισεκατομμυρίων. δολαρίων και μετονομάζεται σε WorldCom Inc

Η αμερικανική Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς στις 11 Μαρτίου 2002, ζήτησε από τη WorldCom λεπτομερείς πληροφορίες για τις μεθόδους λογιστικής που απέκρυπταν ζημίες ύψους 1,22 δις. δολαρίων σε διάστημα 12 μηνών από το 2001. Η

WorldCom ανακοίνωσε ότι ύστερα από εσωτερική έρευνα που πραγματοποίησε διαπίστωσε ότι τα αποτελέσματα του Ιανουαρίου 2001 -Μάρτιο 2002 ήταν αυξημένα κατά 3,85 δισ. δολάρια. Επομένως, τα κέρδη των 1,4 δισ. δολαρίων που είχε ανακοινώσει για την περσινή χρονιά καθώς και τα κέρδη των 130 εκατ. δολαρίων που είχε εμφανίσει το πρώτο τρίμηνο του τρέχοντος έτους δεν ήταν πραγματικά. Με το ξέσπασμα του σκανδάλου αμφισβητήθηκε η επιβίωση τόσο της WorldCom. Ο πρόεδρος της Επιτροπής Χάρβεϊ Πιτ υποστήριξε ότι «η προσφυγή στη δικαιοσύνη για απάτη έγινε για να αποφευχθούν τυχόν αποκρύψεις εγγράφων, μαγειρέματα των παγίων της εταιρείας και στόχος των αρχών είναι να αποκαταστήσουν τη κλονισμένη εμπιστοσύνη των πολιτών γι' αυτά που ακούν και διαβάζουν».

Ο διευθύνων σύμβουλος της WorldCom, Μπέρναρντ Εμπερς, στις 30 Απριλίου 2002, υπέβαλλε παραίτησή λόγω της κατάρρευσης της τιμής της μετοχής και της απόφασης της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς να προχωρήσει σε λεπτομερείς έρευνα για τη χορήγηση προσωπικών δανείων του από την εταιρεία. Αποκαλύφθηκε ότι είχε λάβει προσωπικό δάνειο 408 εκατ. δολαρίων από την εταιρεία για να πληρώσει μετοχές της που είχε αγοράσει σε αυξημένη τιμή. Το 2005 καταδικάστηκε για συνωμοσία και απάτη χωρίς το δικαίωμα αναστολής μέχρι τα 85 του χρόνια. Στην συνέχεια, ο αντιπρόεδρος της εταιρείας, Τζον Σίντμορ, ανέλαβε την διοίκηση.

Η αμερικανική εταιρεία χρηματοοικονομικών υπηρεσιών Standard & Poor's, στις 10 Μαΐου 2002, υποβάθμισε την πιστοληπτική ικανότητα της WorldCom σε επίπεδο junk. Επίσης, στις 13 Μαΐου 2002 εξείρεσε τη WorldCom από τον δείκτη S&P 300.

Στις 15 Μαΐου 2002: η WorldCom ανακοίνωσε ότι θα εξαντλήσει τραπεζικές πιστώσεις, ύψους 2,65 δισ. δολαρίων, ενώ θα διαπραγματευτεί νέο δάνειο 5 δισ. δολαρίων για την κάλυψη λειτουργικών της εξόδων. Ανακοίνωσε επίσης ότι μπορεί να παραγράψει 50,6 δισ. δολάρια σε φήμη και πελατεία και άλλα άυλα περιουσιακά στοιχεία, καθώς και ότι μπορεί να προχωρήσει σε εκ νέου αποτίμηση της αξίας των ακινήτων, των εργοστασίων και του εξοπλισμού της.

Στις 25 Ιουνίου 2002: η διοίκηση της WorldCom απολύει τον οικονομικό διευθυντή της, Σκοτ Σάλιβαν καθώς κατήγγησε 17.000 θέσεις εργασίας ή το 20% του εργατικού της δυναμικού, ώστε να εξοικονομήσει 900 εκατ. δολ. ΗΠΑ σε διάστημα ενός έτους. (Χατζηϊωάννου, 2016). Επίσης, τον Αύγουστο του 2002 το F.B.I. συνέλαβε τους Scot Salivan και David Mayers για την διαφθορά και παρουσίαση

ψευδών οικονομικών στοιχείων του Ισολογισμού. Σύμφωνα με τον Αμερικανό υπουργό δικαιοσύνης John Ashcroft εφόσον η δικαιοσύνη τους έκρινε ενόχους θα αντιμετώπιζαν ποινή φυλάκισης έως και 65 χρόνια. Η Αμερικανική κυβέρνηση με σκοπό να κάνει επίδειξη της αποφασιστικότητάς της απέναντι στα φαινόμενα εξαπάτησης των επενδυτών και να απομακρύνει από πάνω της τις κατηγορίες για ανοχή της ως προς την εταιρική διαφθορά, προσπάθησε με τις έντονες κινήσεις της να εντυπωσιάσει την κοινή γνώμη ώστε να λάβει και πάλι την υποστήριξή της.

Μετά την αποκάλυψη της απάτης η εταιρεία οδηγήθηκε σε επανέκδοση των αποτελεσμάτων της για το πεντάμηνο της διαφθοράς. Η πορεία όμως προς την χρεοκοπία ήταν πλέον δεδομένη καθώς τα χρέη της εταιρείας υπερέβαιναν τα 30 δις δολάρια και η προσπάθειά της για ανεύρεση νέων κεφαλαίων ήταν αδύνατη.

Τελικά η World.com κηρύττει πτώχευση στις 21 Ιουλίου 2002 καθώς το χρέος που την βάρυνε ανερχόταν σε ύψος 41 δις δολαρίων. (Lyke, 2002)

Η ελεγκτική εταιρία Arthur Andersen

Η ελεγκτική εταιρία Arthur Andersen ήταν υπεύθυνη για τον έλεγχο των λογιστικών βιβλίων της WorldCom. Μετά την ανακοίνωση του σκανδάλου της Enron και την ήρθε στο φως και η περίπτωση της WorldCom για να καταστρέψει τελείως την φήμη και υπόληψη της ελεγκτικής εταιρείας. Παρά της Andersen για ανάμειξη στην παραποίηση των οικονομικών αποτελεσμάτων δεν έγινε πιστευτή από κανέναν, ενώ χρέη ορκωτών λογιστών ανέλαβε για την εταιρία η KPMG που διενήργησε συνολικούς ελέγχους των ισολογισμών της του 2001 και 2002.

Λογιστικοί χειρισμοί της WorldCom.

Κατά την περίοδο 1999 και 2002 η WorldCom, στην προσπάθεια για να ωραιοποιήσει τις οικονομικές καταστάσεις, δήλωνε πλημμελώς τις γραμμές κόστους, δηλαδή τα έξοδα διασύνδεσης με τις άλλες εταιρείες τηλεπικοινωνιών, με κεφαλαιοποίηση των συγκεκριμένων δαπανών στον Ισολογισμό και όχι με την αναγνώρισή τους ως έξοδο. Επίσης, διόγκωνε τα έσοδά της μέσω της

χρησιμοποίησης πλαστογραφημένων λογιστικών εγγραφών. Επίσης, το 2003 εκτιμήθηκε ότι τα περιουσιακά της στοιχεία είχαν υπερεκτιμηθεί κατά 11 δισεκατομμύρια δολάρια.³²

5.4 Το Σκάνδαλο της Xerox

Η εταιρία Xerox έχει ως αντικείμενο την κατασκευή φωτογραφικού υλικού και χαρτιού. Ιδρύθηκε το 1959 στο Stamford της Καλιφόρνιας των ΗΠΑ. Η Xerox στόχευε στην ανάπτυξη, κατασκευή, προώθηση, εξυπηρέτηση και χρηματοδότηση μια ολοκληρωμένη σειράς προϊόντων και υπηρεσιών επεξεργασίας εγγράφων με στόχο την ενίσχυση της παραγωγικότητας των πελατών της. Με το πέρασμα του χρόνου επέκτεινε τις δραστηριότητές της κι ασχολήθηκε με την κατασκευή φωτοαντιγραφικών μηχανημάτων, με βάση τις τεχνολογικές της καινοτομίες. Σήμερα, η Xerox απευθύνεται σε επιχειρήσεις εκτυπώσεων και γραφικών τεχνών και θεωρείται ως ο μεγαλύτερος προμηθευτής στο κόσμο για φωτοαντιγραφικά μηχανήματα.

Λογιστικοί χειρισμοί της Xerox

Την δεκαετία του 1990 το επενδυτικό κλίμα δημιούργησε υψηλές προσδοκίες για τις εταιρίες καθώς έπρεπε να καταγραφούν αυξανόμενες πωλήσεις και κέρδη. Η διοίκηση της Xerox επιθυμούσε να διατηρήσει υψηλή την πιστοληπτική της ικανότητα ώστε να είναι σε θέση να συνεχίσει να χρηματοδοτεί την πλειοψηφία των πωλήσεων των πελατών της. Επίσης, η αμοιβή της διοίκησης σχετιζόταν άμεσα με το επίπεδο των πωλήσεων και κερδών.

Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς το δεύτερο τρίμηνο του 2000 ξεκίνησε έρευνα καθώς διαπιστώθηκαν λογιστικές αναντιστοιχίες. Από το 1997 έως το 1999 διαπιστώθηκε ότι η εταιρία χρησιμοποιούσε λογιστικές τεχνικές-διαδικασίες ώστε να εμφανίσει αυξανόμενα κέρδη. Συγκεκριμένα, οι τεχνικές που χρησιμοποιούσε η εταιρία ήταν οι εξής:

-επιτάχυνση της αναγνώρισης των εσόδων από μισθώσεις και ειδικότερα από

³² https://en.wikipedia.org/wiki/MCI_Inc.

- συσσωρευμένες χρηματοδοτικές μισθώσεις
- αύξηση των εσόδων από μισθώσεις λόγω αυξήσεων των τιμών μισθωμάτων και επεκτάσεως της χρονικής περιόδου των μισθώσεων
- των υπολειμματικών αξιών του μισθωμένου εξοπλισμού
- των εσόδων από τις στρατηγικές συναλλαγές χαρτοφυλακίου
- δημιουργία αποθεματικών για αγνώστους επιχειρηματικούς κινδύνους
- καταγραφή μη σχετιζόμενων επιχειρηματικών εξόδων για διόγκωση κερδών
- μη αποκάλυψη συναλλαγών πρακτορείας

Ειδικότερα, η Xerox αντιμετώπιζε δυσκολίες ως προς την σύναψη συμβάσεων με χώρες της της Λατινικής Αμερικής και έτσι σε κάποια συμφωνία, επέστρεψε τα συμβόλαια ενοικιάσεων. Όμως, επειδή τα έσοδα από αυτά τα συμβόλαια δεν θα αναγνωριζόντουσαν άμεσα, πούλησε τις αποδόσεις σε επενδυτές ώστε να μπορέσουν να αναγνωριστούν. Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς διαπίστωσε ότι δεν αποτυπώθηκε πουθενά το γεγονός αυτό.

Όλα τα παραπάνω, οι λογιστικοί χειρισμοί των προηγούμενων χρόνων και το αρνητικό κλίμα που υπήρχε οδήγησαν την εταιρία να σταματήσει τις ενέργειες της. Η εταιρία ήταν αδύνατον να κρύψει την αρνητική οικονομική της κατάσταση καθώς και να προχωρήσει σε περαιτέρω ρυθμίσεις για τις χαμένες πωλήσεις και έσοδα λόγω πρόωρης αναγνώρισης τους τα προηγούμενα χρόνια. Η τιμή της μετοχής της Xerox που διαπραγματευόταν στα 60 δολάρια μειώθηκε στα 5 δολάρια ανά μετοχή.³³

Στην περίπτωση της λογιστικής απάτης και χειραγώγησης κερδών, συνυπεύθυνοι θεωρήθηκαν και η ελεγκτική εταιρία KMPG της Xerox., οι οποίοι αν και ανήκαν σε παγκοσμίως γνωστή ελεγκτική εταιρία, προτίμησαν να συγκαλύψουν την απάτη αυτή, βασιζόμενοι όπως υποστήριξαν στην απολογία τους, στην πολυετή συνεργασία με την Xerox. Η Xerox αν και κατηγορήθηκε για όλα τα παραπάνω, αρχικά δεν αμφισβήτησε τις κατηγορίες, αλλά ποτέ δεν τις έκανε και αποδεκτές. Το πρόστιμο ανήλθε στο ποσό των 22 εκατομμυρίων δολαρίων και στην διατύπωση νέων οικονομικών της καταστάσεων για τις περιόδους 1997 έως και 2000. Επίσης, η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς μίλησε τους τέσσερις ελεγκτές που θεωρούσε υπεύθυνους για την συγκαλύψη αυτή. Σήμερα, παρά το σκάνδαλο εκείνης της εποχής, η εταιρία

³³ Νεγκάκης και Ταχυνάκης (2013), σελ.777

Xerox. συνεχίζει να είναι μία μεγάλη επιτυχημένη εταιρία με θυγατρικές σε όλον τον κόσμο.

5.5 Συμπεράσματα

Τα μεγάλα εταιρικά σκάνδαλα που έλαβαν χώρα παγκοσμίως τις τελευταίες δεκαετίες, προκάλεσαν μεγάλες οικονομικές απώλειες οι οποίες έγιναν αισθητές για όλα τα μέρη της αγοράς. Οι απάτες που αποκαλύφθηκαν επέφεραν αλλαγές στην λογιστική επιστήμη. Χαρακτηριστικά, το σκάνδαλο της Enron επέφερε μεγάλες αλλαγές σε κοινωνικό πολιτικό επίπεδο καθώς με αφορμή την πτώση της δημιουργήθηκε η νομοθετική πράξη Sarbanes-Oxly Act (SOX) η οποία θεωρείται μία από τις σημαντικότερες ρυθμίσεις στους ομοσπονδιακούς νόμους χρεογράφων. Ο νόμος προβλέπει αυστηρότερες κυρώσεις για απάτη και απαιτεί οι δημόσιες επιχειρήσεις να αποφεύγουν να δίνουν δάνεια στις επιχειρήσεις στην περίπτωση που δεν αποκαλύπτουν πιο λεπτομερείς πληροφορίες στο κοινό, να διατηρούν μεγαλύτερη ανεξαρτησία από τους εξωτερικούς ελεγκτές τους αλλά και να κοινοποιούν και να υφίστανται έλεγχο στις εσωτερικές ελεγκτικές διαδικασίες των οικονομικών τους.

Επίσης, μέσω της μελέτης των σκανδάλων αυτών υποδεικνύεται η ηθική διάσταση του θέματος, καθώς αίτιοι των οικονομικών απατών ήταν άτομα που ενδιαφέρονταν κυρίως για το προσωπικό τους οικονομικό συμφέρον και αδιαφορούσαν για τις συνέπειες των πράξεων επί του κοινωνικού συνόλου. Σαν αποτέλεσμα, όσον αφορά το εξωτερικό περιβάλλον, η εμπιστοσύνη του επενδυτικού κοινού διαταράχτηκε προς τις διοικήσεις των επιχειρήσεων ως προς την ακεραιότητα των διοικητικών στελεχών καθώς και γενικότερα ως προς την λειτουργία των χρηματοοικονομικών αγορών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Στη σημερινή εποχή, οι επιχειρήσεις έρχονται αντιμέτωπες με μεγάλο αριθμό προκλήσεων στην επιχειρηματική τους καθημερινότητα. Το έντονα ανταγωνιστικό περιβάλλον, που περικλείεται από τις συνεχείς και ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις και χαρακτηρίζεται από συνεχείς αλλαγές σε κάθε επίπεδο της επιχειρηματικής δραστηριότητας έχει ως αποτέλεσμα τα ανώτερα στελέχη καθώς και το προσωπικό των επιχειρήσεων να δέχονται πιέσεις για την επίτευξη υψηλότερων εταιρικών σκοπών και επιδιώξεων.

Το επιχειρηματικό περιβάλλον είναι ιδιαίτερα σύνθετο και πολύπλοκο και κρύβει πολλούς κινδύνους, οι οποίοι μπορεί να προέρχονται από πολλούς παράγοντες όπως τον ανταγωνισμό που επικρατεί στο εσωτερικό περιβάλλον όσο και στο εξωτερικό μιας επιχείρησης. Αυτό με τη σειρά του δημιουργεί αστάθεια, καθιστώντας έτσι δύσκολη την ομαλή ροή διαδικασιών. Επομένως, στις επιχειρήσεις, είναι απαραίτητοι οι ελεγκτικοί μηχανισμοί που διαρκώς θα εκσυγχρονίζονται και θα βελτιώνονται, με στόχο να καταπολεμηθούν περιστατικά όπως δόλου και απάτης, τα οποία μπορούν να αλλοιώσουν την εικόνα της επιχείρησης.

Στην παρούσα εργασία και με αφορμή τα μεγάλα διεθνή οικονομικά σκάνδαλα έγινε μια προσπάθεια ανάλυσης και παρουσίασης της συμβολής του εσωτερικού ελέγχου στον περιορισμό της λογιστικής απάτης.

Σύμφωνα με το Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών (2012), η υπηρεσία εσωτερικού ελέγχου είναι ανεξάρτητη, αντικειμενική και συμβουλευτική, η οποία με τον σχεδιασμό της προσθέτει αξία και να βελτιώνει τις λειτουργίες της επιχείρησης με την διενέργεια προληπτικών και κατασταλτικών ελέγχων που αναφέρεται στη διοίκηση της εταιρίας. Σκοπός της είναι να παρακολουθεί και να αξιολογεί ότι το σύστημα εσωτερικού ελέγχου είναι επαρκές, αξιολογώντας τον επιχειρηματικό κίνδυνο, την πρόληψη της απάτης. Χαρακτηριστικό της υπηρεσίας είναι ότι δεν περιορίζεται μόνο σε χρηματοοικονομικούς ελέγχους, αλλά διευρύνεται σε όλους τους τομείς μιας επιχείρησης. Η εφαρμογή της υπηρεσίας του εσωτερικού ελέγχου προσαρμόζεται στην πολιτική της κάθε εταιρίας. Επίσης, οι εσωτερικοί ελεγκτές, που ανήκουν στην υπηρεσία, θα πρέπει να είναι να διαθέτουν τις απαραίτητες γνώσεις, να

είναι αφοσιωμένοι στο έργο τους και σε καμία περίπτωση να μην αντικαθίστανται από άλλους εργαζόμενους άλλων τμημάτων.

Σύμφωνα με άρθρα και έρευνες που αναφέρονται στην διεθνή και ελληνική βιβλιογραφία, η θεωρητική διερεύνηση του εσωτερικού ελέγχου αποδεικνύει ότι η διαδικασία του εσωτερικού ελέγχου όταν επιτελεί σωστά το ρόλο της μπορεί να συμβάλει στην βελτίωση της πορείας των επιχειρήσεων, της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, της διαχείρισης του κινδύνου και των εσωτερικών δικλίδων καθώς και στην διεύρυνση και αποτροπή της οικονομικής απάτης.

Από την εξέταση της εξέλιξης του εσωτερικού ελέγχου είναι εμφανή ότι τα τελευταία χρόνια, έχουν πραγματοποιηθεί σημαντικά βήματα στον ρόλο του εσωτερικού ελεγκτή ως προς την διαφύλαξη των συμφερόντων των επενδυτών. Οι εσωτερικοί ελεγκτές διαθέτουν πλέον ένα οδηγό εκτέλεσης των καθηκόντων τους γεγονός που συμβάλλει στην αύξηση της αποτελεσματικής εργασίας τους και την πιθανότητα εκπλήρωσης των στόχων της λειτουργίας του εσωτερικού ελέγχου. Ο εσωτερικός έλεγχος στοχεύει στην πρόληψη φαινομένων παραποίησης της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης που απευθύνεται στο εξωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης και κυρίως τους επενδυτές.

Με λίγα λόγια, με το σύστημα του εσωτερικού ελέγχου, καθίσταται εφικτός ο έγκαιρος εντοπισμός μιας απάτης και γίνεται αποτελεσματικότερη διαχείριση του κινδύνου, γεγονός που αποδεικνύει πως η ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου είναι ένα θέμα υψηλής σημασίας προσφέροντας ουσιαστικά οφέλη στις επιχειρήσεις (Νεγκάκης και Ταχυνάκης, 2013). Επομένως, ο εσωτερικός έλεγχος με τη συνεχή ανάπτυξη και εξέλιξή του συμβάλλει αποτελεσματικά στην πρόληψη και αντιμετώπιση όλων των πρακτικών που υπονομεύουν την λειτουργία μιας επιχείρησης, βοηθώντας τις επιχειρήσεις να λειτουργούν σωστά και να πραγματοποιήσουν τους αντικειμενικούς τους σκοπούς.

Γενικότερα, το ζήτημα των παραποιημένων καταστάσεων και της χειραγώγησης των κερδών έχει μελετηθεί και εξακολουθεί να διερευνάται στη σχετική βιβλιογραφία εξαιτίας του ενδιαφέροντος που παρουσιάζει. Τις τελευταίες δεκαετίες, όπου τα εταιρικά σκάνδαλα κατέκλυσαν τον επιχειρηματικό κλάδο, άνθρωποι εξαπατήθηκαν οικονομικά και εξιχνιάστηκαν μεγάλα εταιρικά σκάνδαλα. Στην παρούσα εργασία, μέσω της ανάλυσης των οικονομικών σκανδάλων στην ιστορία της Ελεγκτικής επιστήμης, όπως αυτό της Enron, της WorldCom και της Xerox διαπιστώθηκε ότι οι υπεύθυνοι των οικονομικών απατών, ήταν άτομα που

ενδιαφέρονταν κυρίως για το προσωπικό τους οικονομικό συμφέρον και αδιαφορούσαν για τις συνέπειες των πράξεων επί του κοινωνικού συνόλου.

Επομένως αποδεικνύεται ότι τα άτομα που καταφεύγουν συνήθως σε τέτοιες παραμέτρους, είναι μέλη της ίδιας της επιχείρησης, όπως η διοίκησή της, οι εσωτερικοί ή και εξωτερικοί ελεγκτές της ακόμη και εργαζόμενοι της. Τα κίνητρα που τους ωθούν σε εικονική αύξηση ή μείωση των αποτελεσμάτων είναι τα οικονομικά οφέλη της επιχείρησης, όπως επίσης και τα προσωπικά οικονομικά οφέλη.

Σύμφωνα με την βιβλιογραφία, υπάρχουν και οι περιπτώσεις κατά τις οποίες αιτία απάτης αποτελεί η μη εξειδίκευση των αρμόδιων ελεγκτών και η αδυναμία τους να αναγνωρίσουν την ενδεχόμενη ύπαρξη λογιστικής απάτης επί των οικονομικών καταστάσεων. Επομένως, για την αποφυγή τέτοιων ενεργειών η κάθε επιχείρηση θα πρέπει να δημιουργεί ένα θετικό περιβάλλον ελέγχου, να προσλαμβάνει έμπιστο προσωπικό και με την κατάλληλη εκπαίδευση και εξειδίκευση να το καθιστά ικανό να αναγνωρίσει την ενδεχόμενη ύπαρξη απάτης, να ακολουθεί τις στρατηγικές πρόληψης και εντοπισμού αλλά και να υιοθετεί προγράμματα πρόληψης της απάτης.

Με την ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας, γίνεται αντιληπτό ότι σε μια επιχείρηση πραγματοποιείται απάτη όταν οι διαδικασίες που ακολουθούνται είναι εκτός του πλαισίου των λογιστικών προτύπων. Η διαφορά μεταξύ της χειραγώγησης εταιρικών αποτελεσμάτων και λογιστικής απάτης είναι θεμελιώδης καθώς η χειραγώγηση εταιρικών αποτελεσμάτων κινείται εντός των λογιστικών προτύπων. Επίσης, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η χειραγώγηση κερδών πραγματοποιείται από τα ανώτατα στελέχη της διοίκησης ενώ η λογιστική απάτη κυρίως από τους εργαζόμενους ως προς το προσωπικό τους όφελος. Σύμφωνα με την βιβλιογραφία, δεν υπάρχει ένας κοινός ορισμός για το τι είναι τελικά η χειραγώγηση των κερδών. Ο ορισμός του Earnings Management (EM) μπορεί να αποδοθεί σε διαφορετικές ερμηνείες ανάλογα με τα δεδομένα. Ακόμη, συμπεραίνεται ότι ένας αποτελεσματικός εσωτερικός έλεγχος περιορίζει την χειραγώγηση των εταιρικών αποτελεσμάτων. Η συστηματική αύξηση των ελέγχων προσφέρει έναν καθοριστικό μηχανισμό, η οποία σε συνδυασμό με τον εσωτερικό έλεγχο, μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την μείωση της κακής λογιστικής διαχείρισης.

Συμπερασματικά, δεν μπορεί να υπάρξει ένας συγκεκριμένος και μοναδικός οδηγός για την αντιμετώπιση της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων, όμως

η λύση για την αποτελεσματικότερη πρόληψη και την καταπολέμηση της είναι η πραγματική αλλαγή στην φιλοσοφία των επιχειρήσεων ως προς τις ηθικές αξίες απέναντι στο εξωτερικό και εσωτερικό τους περιβάλλον.

Σύμφωνα με την βιβλιογραφική μελέτη στην παρούσα εργασία εξετάστηκε η χρησιμότητα του εσωτερικού ελέγχου και η εφαρμογή του στις επιχειρήσεις για την αποφυγή της οικονομικής απάτης, της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων και της χειραγώγησης των κερδών. Περιορισμός της παρούσας διπλωματικής αποτελεί το γεγονός ότι δεν επεκτάθηκε σε εμπειρική επαλήθευση των συμπερασμάτων της θεωρητικής έρευνας με την χρήση στατιστικών μεθόδων. Επομένως, προτείνεται ως μελλοντική έρευνα η διερεύνηση με στατιστικές μεθόδους της συμβολής του εσωτερικού ελέγχου στο σύγχρονο περιβάλλον των επιχειρήσεων ως προς την αποτροπή της χειραγώγησης των κερδών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική Βιβλιογραφία

- Γαγάνης, Π. και Ζοπουνίδης, Κ. (2008), Αναγνώριση Παραποιημένων Λογιστικών Καταστάσεων, Εκδόσεις Κλειδάριθμος, Αθήνα
- Διαμαντόπουλος, Θ και Ταλαρούγκας, Ι. (1978), Ελεγκτική /Walter B.Meigs, E.John Larsen, Robert F.Meigs-Μετάφραση, Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα
- Καζαντζής, Χ. (2006), Ελεγκτική & εσωτερικός έλεγχος, Εκδόσεις Business Plus ΑΕ, Αθήνα
- Κάντζος, Κ. (2001), Λεξικό Λογιστικής Αγγλοελληνικό - Ελληνοαγγλικό, Εκδόσεις Σταμούλη ΑΕ, Αθήνα
- Κάντζος, Κ. και Χονδράκη, Α. (2006), Ελεγκτική Θεωρία και Πρακτική, Έκδοση 2η, Εκδόσεις Σταμούλη ΑΕ, Αθήνα
- Λουμιώτης, Β. και Τζίφας, Β. (2012), Βασικές Οδηγίες Εφαρμογής Διεθνών Προτύπων Ελέγχου (ΔΠΕ), Εκδόσεις Σταμούλη ΑΕ, Αθήνα
- Μπαμπινιώτης, Γ.(2012), Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, Εκδότης Κέντρο Λεξικολογίας, Αθήνα
- Νεγκάκης, Χ. (2015), Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς-Θεωρία και Εφαρμογές, Θεσσαλονίκη
- Νεγκάκης, Χ. και Ταχυνάκης, Π. (2013), Σύγχρονα Θέματα Ελεγκτικής & Εσωτερικού Ελέγχου Σύμφωνα με τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου, Εκδόσεις Διπλογραφία, Αθήνα
- Παπαστάθης, Π. (2003), Ο σύγχρονος εσωτερικός έλεγχος(Internal Audit) στις επιχειρήσεις- οργανισμούς και η πρακτική εφαρμογή του, Εκδόσεις Ιδιωτική Έκδοση, Αθήνα
- Τσακλάγκανος, Α. (2005) Ελεγκτική, Εκδόσεις Αδελφών Κυριακίδη ΑΕ, Θεσσαλονίκη
- Φίλος, Ι. (2004), Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου Επιχειρήσεων, Εκδόσεις IQ Group, Αθήνα
- Χατζηγιάννου, Α, (2016), Το χρονικό της κατάρρευσης (<http://www.inefan.gr>)
- Χρυσοβιτσιώτης, Ι. και Σταυρακοπούλου, Ι. (2011), Λεξικό Αγγλοελληνικό και Ελληνοαγγλικό εμπορικών, τραπεζικών και χρηματο-οικονομικών όρων, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα

Ξενόγλωση Βιβλιογραφία

- Barrionuevo, A., (2006), Enron chiefs guilty of fraud and conspiracy, New York Times
- Belkaoui, R. (2003), Accounting-By Principle or Design? London
- Burgstahler, B. (2004), The Importance of Reporting Incentives: Earnings Management in European Private and Public Firms, Vol. 81, pp. 983-1016
- Copeland (1968), Earnings Management Detection Modeling: A Methodological Review, Vol.4, pp. 18–32
- Coram, P., Ferguson, C., (2006), The value of internal auditing in fraud detection, Vol.86, pp. 2131-2154
- Dechow, P., Sloan, R. and Sweeney A. (1995), Detecting Earnings Management, American Accounting Association, Vol.70, pp 196-255
- Dechow, P. (2005), The role of corporate governance in the reporting of gains from asset securitizations, Vol.49, pp.1-148
- Dooley, D. (2002), Financial fraud: Accounting Theory and Practice, Fordham Journal of Corporate and Financial Law, Vol.8, pp.53-88
- Dunn, P. (2004), “The Impact of Insider Power on Fraudulent Financial Reporting “, Journal of Management, Vol.30, pp.305-432
- Ferguson, C., Moroney, R., (2006), The value of internal auditing in fraud detection
- Healy, P., Wahlen J. (1999), A Review of the Earnings Management Literature and Its Implications for Standard Setting, American Accounting Association, Vol. 13, pp. 365-383
- Hollinger, R. and Clark, J. (1983), Theft by Employees, New York
- Jayalakshmy, R., Seetharaman, A. and Tan Wei Khong (2005), The changing role of the auditors, Vol. 20, pp.249-271
- Lendez and Korevec, (1999), Financial Statement Fraud: Motives, Methods, Cases and Detection
- Leuz, C., (1998), The Role of Accrual Accounting in Restricting Dividends to Shareholders, European Accounting Review, Vol.9, pp. 579-604
- Levitt, S. (1998), Juvenile Crime and Punishment, The Journal of Political Economy, Vol.106, pp. 1156-1185

- Lyke, B., (2002), WorldCom: The Accounting Scandal, CRS Report for Congress
- Murphy, T. and Dacin, T. (2011), Psychological Pathways to Fraud: Understanding and Preventing Fraud in Organizations, Journal of Business Ethics, Vol.101, pp. 601-618
- Norman, C., Rose, A. and Rose, J. (2010), Internal audit reporting lines, fraud risk decomposition, and assessments of fraud risk, Accounting, Organizations and Society, Vol. 35, pp. 546–557
- Rezaee, Z. (2002), Financial Statement fraud prevention and detection, Willey, New York
- Rezaee, Z., (2003), High-quality financial reporting: the six-legged tool, Research Journal of Finance and Accounting, World Journal of Social Sciences, Vol.2, pp.7-16
- Sarens, G, Beelde I. (2006), Managerial Auditing Journal, Vol.21, pp. pp.63-80
- Schipper, K. (1989), Commentary on earnings management, Accounting Horizons, Vol.3, pp.57-65
- Spathis, C. (2002), Detecting false financial statements using published data: some evidence from Greece, American Accounting Association, Vol. 17, pp.179-191
- Sridharan, U., Dickes, L. and Caines R., (2002), The Social Impact of Business Failure: Enron, Vol.17, pp.11
- Wahlen, J. (1999), A Review of the Earnings Management Literature and Its Implications for Standard Setting, American Accounting Association, Vol. 13, pp. 365-383

Ηλεκτρονικές Πηγές

- <http://www.hiia.gr>
- <http://www.soel.gr>
- <https://en.wikipedia.org/wiki/Enron>
- https://en.wikipedia.org/wiki/MCI_Inc.
- <https://simatoros.wordpress.com>